

MÉTSZET

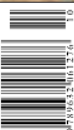
ÉPÍTÉSZET
ÚJDONSÁGOK
RÉSZLETEK
SZERKEZETEK

EGY NEKROPOLISZ SÍREMLÉKEI
KORTÁRS PORTUGÁL BRUTALIZMUS
SZELÍDÍTETT HADIDIZMUS
A KORTÁRS IPARI ÉPÍTÉSZET ÚJ JELENSÉGEI
TÉMA: IPAR
EMBERI LÉPTÉK ÉS LÉPTEK
BEHOZZA AZ ÁRÁT
A PRECIZITÁS IKONJA

www.tervlap.hu

Ára: 890 Ft

ISSN 2061-2710

9 782061 271010

2016/6/november/december

**A tervezéstől a megvalósításig
minden itt van.**

CONSTRUMA OTTHONTEREMTÉSI KIÁLLÍTÁSI CSOKOR

CONSTRUMA

36. Nemzetközi építőipari szakkiállítás

2017. április 5-9.

hungexpokiállítás
programod van

HUNGAROTHERM

3. Hőszigetelő falak, rozillatok, klíma-
és szellőztetőtechnikai szakkiállítás

**OTTHON
Design**

8. Otthonteremtési szakkiállítás

CONSTRUMAKERT

8. Díszmóvány és kertépítészeti
szakkiállítás és vásár

JELENTKEZÉSI HATÁRIDŐ: 2017. JANUÁR 15.

Támogatja: **otp** Lakáshitelezés

Kiemelt
médiapartner: **SZÉP HÁZAK**

www.construma.hu

Milyen kókusz?! – akadémiai körökben járatlan, tudománnyal nem foglalkozó kollégák gyakran így kérdeztek vissza, mikor fülükbe jutott a szeptember óta terjedő pletyka: „a Metszet scopus-os lett”. Nos, nem déligyümölcs, és nem is egzotikus betegség a Scopus. A latin szó többek között célt, látókört, területet, nézést jelent (nem véletlenül halljuk a mikroszkóp, teleszkóp és más „-szkóp” szavakban a vizsgálóeszköz, látóeszköz értelemben.) A 2004-ben létrehozott nemzetközi adatbázis a tudományos (lektorált) szakirodalom legnagyobb gyűjteménye, és ilyen értelemben a tudományos láthatár „vizsgálóeszköze”. Aki PhD tanulmányokra, akadémiai karrierre adja fejét, hamar találkozik a kifejezéssel, hiszen a tudományos fokozatok megszerzésének feltétele a „scopus-os” vagy „web-of-science-es” publikáció.

A nemzetközi térbe kerülésért folyó küzdelem már nem sokkal a lap alapítása után elkezdődött, a Scopus adatbázist fenntartó Elsevier kiadó évről évre közölte a szükséges, újabb követelményeket (így az angol nyelvű absztraktok közlését, a forrásmunkák, lábjegyzetek következetes alkalmazását és így tovább). Érdekes módon az elvárásoknak való megfelelésről viszont nem kaptunk hivatalos értesítést, dr. Katona Vilmos főszerkesztő-helyettesünk előbb a Scimago adatbázisában bukkant rá véletlenül a Metszetre, majd akadémikusok, egyetemi tanárok gratuláltak a sikerhez. Az ügy további érdekessége, hogy a lapot visszamenőleg, a 2015 január-februári számtól vették fel az adatbázisba, így az elmúlt két évben megjelent cikkek is „felminősültek”, a tudományos pályán is jelen lévő szerzők örömeire. Szeretnénk, ha ez a siker nemcsak a szerkesztőség és a szerzők öröme lenne, hanem az egész magyar építésztszázadalom sikere, hiszen – ahogy ezt az 54. oldalon közölt írás alaposan elemzi – régiós összehasonlításban is nagy eredményről van szó.

C S A N Á D Y P Á L

Dombormű a rigai Konvent falán / fotó: Lvova Anastasiya

Kiadja az Artifex Kiadó Kft., 1119 Budapest, Pajkos utca 28. / 36-1-783-1711 / info@artifexkiado.hu / www.tervlap.hu, www.epitesimegoldasok.hu, www.kamaraikepzesek.hu, www.cpr.hu / ISSN 2061-2710 / Terjesztő: Magyar Posta Zrt. / Hirdetésfelvétel, termékek: Berta Ágnes 36-20-396-5671, Sárdy Csaba 36-20-240-7232 / Alapító-főszerkesztő: Szende Árpád / Főszerkesztő, felelős kiadó: Csanády Pál 36-20-312-4514 / Főszerkesztő-helyettes: Katona Vilmos 36-70-236-2075 / Szerkesztő: Dobossy Edit / Szakmai tanácsadók: Csajbók Csaba, Cságoly Ferenc, Vukoszavlyev Zorán, Wesselényi-Garay Andor, Gáspár László, Nagy Sándor, Czigány Tamás (Győr), Lengyel István (Debrecen), Patartics Zorán (Pécs), Ripszám János (Siófok) / Lapterv és nyomdai előkészítés: Csányi Tamás, xfergrafika.hu / Nyomda: D-Plus / Olvasószerkesztő: Hudáky Rita / Előfizetés egy évre: 4900 Ft, két évre: 8900 Ft, három évre: 11 900 Ft. Előfizetés kizárólag elektronikusan a terlvap építész közösségi portálon keresztül: www.tervlap.hu / Az építészeti alkotásokat bemutató cikkek lektoráltak.

a kohászati termékek gazdag kínálatával, szolgáltatásaival és közvetlenül a vásárlóihoz történő szállítással várja megrendeléseiket.

RAVEN HUNGARY Kft. 2038 Sósút, 3518/9 hrsz., Hungary, tel.: +36 30 181 3528, +36 30 181 3520, e-mail: ravenhu@raven.eu www.raven.eu

T E R M É K E K

- 4 Szálcement burkolati rendszerek 45 perces tűzterjedési határértékkel
- 6 Üvegek és szerkezetek – Glasstec 2016
- 10 Korszakok „varrat” nélküli ötvözése
- 11 **Mai szemmel** / Bányász Szakszervezeti Székház, Budapest (1947–1948)
- 12 **A_pro'** / Time Box, Mikháza Régészeti Park, ideiglenes bemutató pavilon

M E T S Z E T

- 14 Egy nekropolisz síremlékei | Építész: **Csontos Györgyi**

K Ü L H Ö N

- 22 Kortárs portugál brutalizmus | Építész: Paulo **Mendes da Rocha**
- 26 Szelídített hadidizmus | Építész: Amanda **Levete**
- 30 A kortárs ipari építészeti új jelenségei | Építész: Jacques **Herzog**, Pierre **de Meuron**, Stefan **Marbach**

T É M A : I P A R

- 34 Emberi lépték és léptek | Építész: **Kertész András Tibor**
- 38 Behozza az árát | Építész: **Vékony Péter**
- 42 A precizitás ikonja | Építész: **Ferdinánd Árpád** és **Ferdinánd Csaba**

Z Ö L D R O V A T

- 46 Új nézőpontok a zöldépítésben a #betterbuildgreen konferencián

T E R V P Á L Y Á Z A T

- 48 Schmidt Hammer Lassen építésziroda

A K T U Á L I S

- 49 Metszet: egy tudományos folyóirat születése
- 55 Ott fenn, a magas létrán
- 60 A valóság műfénye
- 62 Végül: építészeti – Időutazások 1959–2019

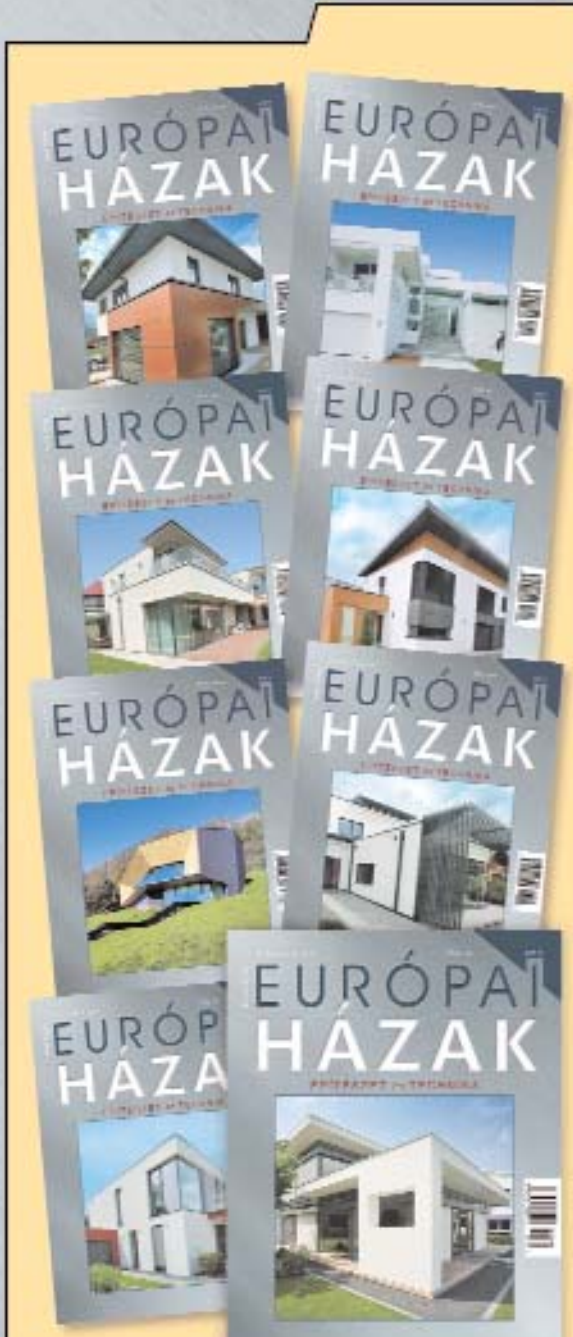
K Ö N Y V

- 66 Lenyűgöző labirintus
- 68 **Abstracts in English**
- 70 **Tervezők, szerzők**
- 72 **Ciki** / MSter és a Purhab

EURÓPAI HÁZAK

ÉPÍTÉSZETI MAGAZIN

Keresse az újságárusoknál!
Előfizethető: bármely postahivatalban.
Megjelenik évente négy alkalommal.
www.europaihazak.hu

Szálcement burkolati rendszerek 45 perces tűzterjedési határértékkel

Homlokzatok hőszigetelésekor – akár új építésről, akár felújításról van szó – az energetikai szempontok mellett kiemelt figyelmet kell fordítani a tűzvédelemre is. Tudni kell, hogy tűz esetén a homlokzatburkolati rendszerek máshogy viselkedhetnek, mint a rendszert alkotó alapanyagok önmagukban, ezért a rendszereket más paraméterek szerint is vizsgálni kell. Nem elég azzal számolni, hogy a homlokzati rendszer egyes elemei, ahogy az Equitone szálcement lapok éghetőségi kategóriája A, azaz nem éghető osztályba tartoznak, azt is tudni kell, hogy a rendszer hogyan viselkedik tartós tűz és igen magas hőmérséklet (900 °C) hatása.

A jelenleg érvényben lévő 54/2014. (XII.5.) BM rendelet (Országos Tűzvédelmi Szabályzat) 26. § (3) bekezdés a, b, c pontja foglalkozik az egyes homlokzati térelhatároló falak tűzterjedési határértéke és az épület maximális szintszáma közti összefüggésről. Ennek megfelelően már négyszintes épület esetén is csak azok a minősített, légréses homlokzatburkolati rendszerek alkalmazhatók, melyek az MSZ 14800-6:2009 szabvány szerinti homlokzati tűzterjedési határérték vizsgálat során $T_h > 45$ perces minősítést kaptak. E vizsgálatok egyben minősítik a burkolati anyagot, az alszerkezetet, a hőszigetelést és a burkolati anyagok rögzítését. Az Equitone lapokat, így a rendszert is, egy korábbi vizsgálat során már minősítették látszó mechanikai, pontosabban rendszerszegecses rögzítéssel ($T_h > 45$ perc).

A lapok nem látszó módon kétféleképpen rögzíthetők: ragasztott rögzítéssel bordavázon, illetve rejtett mechanikai, hátfuratos, úgynevezett Tergo rögzítési rendszerrel. A Sika TackPanel 50-es szilikonbázisú ragasztórendszert és az Equitone lapokat a svájci székhelyű Sika AG., illetve a Creaton mechanikai tartósság szempontjából már korábban minősítette, ahogy a Fischer AG. rendszereit a Tectiva és Linea lapokkal, melyek már 8 mm-es vastagságban is alkalmasak hátfuratos mechanikai rögzítésre.

A mechanikai tartósság vizsgálata mellett természetesen nem maradhatott el a hazai homlokzati MSZ 14800-6:2009 szabvány szerinti tűzterjedési vizsgálat sem az ÉMI szentendrei központjában. Az Equitone szálcement homlokzatburkolati lapokat az MSZ 14800-6:2009 szabvány szerint Tergo Plus (Fischer) rejtett mechanikai rögzítéssel, illetve Sika TackPanel 50 ragasztással is bevizsgálták alumínium alszerkezeten, és mind a lapok, mind a kiegészítő rögzítőelemek kiválóan vizsgáztak.

Az Equitone homlokzatburkolati lapokkal készült homlokzatburkolati rendszerek – a szálcement burkolatok körében egyedülállóan – az összes lehetséges rögzítési móddal megkapták a $T_h > 45$ perces minősítést, ezzel szélesre tárva az építészek lehetőségét a homlokzati megjelenés tervezése során.

Az Equitone lapokkal készülő homlokzatburkolati rendszerek tűzterjedési határértéke:

- Equitone szálcement lapok + UNI-Rivet rendszerszegecs: $T_h > 45$ perc;
- Equitone szálcement lapok + Tergo Plus (Fischer): $T_h > 45$ perc;
- Equitone szálcement lapok + Sika ragasztás: $T_h > 45$ perc.

Creaton South-East Europe Kft. /Equitone

Alkosson szabadon VELUX tetőtéri ablakokkal

Párának ellenálló műanyag bevonatos tetőtéri ablak

- ✓ Öntéssel felvitt poliuretán bevonat
- ✓ Vízálló, karbantartást nem igénylő felület
- ✓ Lekerekített, esztétikus megjelenés

Részletek:
www.velux.hu/szakembereknek

Életre keltjük a fényt 1942 óta

VELUX®

Üvegek és szerkezetek

Glasstec 2016

Minden második év őszén megrendezik a Glasstec üvegipari világkiállítást Düsseldorfban, ami a témakör legnagyobb európai szemléje. Az idei vásár mérsékelten optimista légkörben zajlott: a német építőipar ugyan jól teljesít, de még elmarad a régi csúcsideőszaktól. Európa többi országában is túl vannak már a mélypon-ton, de a korábbi nagy építési boomra még várni kell. Mindez visszahat az építészeti üvegek és az új, érdekes üvegszerkezetek fejlesztésére is.

Az elérhető megoldások kiállítása

A vásár egyik jellemzője, hogy a korábban itt vagy máshol megjelent egyedi megoldások, olykor bravúrosnak tűnő ötletek termékként

1

jelennek meg, így számos korábban látott extra ötlet mindenki számára elérhetővé – ha nem is mindig megfizethetővé – válik. Ilyen például a ragasztott pontmegfogásos üveg, amelynél az üvegtábla és a pontmegfogó szerelvény (spider) kapcsolata furat helyett ragasztással történik. Az üvegek tömítőanyagait és ragasztóit gyártó cég szolgáltatásként vállalja a ragasztásos kapcsolat méretezését. Hasonló az üveg pofafalak közé beragasztott lépcsőfokok megoldása is: egy svájci cég gyártja az üveg és fa anyagú lépcsőfokokat és az üveg pofafalakat egymáshoz rögzítő elemeket, amelyeket katalógusból lehet kiválasztani: 1. fotó. Egy osztrák cég vékony üvegek alkalmazásával készít olyan négyrétegű, „szoknyás”

üveget, aminek külső lapja túlnyúlik, ezért a peremkialakításnak köszönhetően az üvegtábla keret nélküli nyílászáróként való alkalmazása is lehetséges. Külső lapja 2×2 mm edzett laminált üveg, a belsők 2 mm vastagok, a belső tér felőli 3 mm vastag edzett üveg.

2

Az elektronikusan kapcsolható – kapcsolásra elsötétedő – napvédő üvegeket széles körben és szellemes bemutatókkal kínálták a cégek. Áruk sajnos még mindig elég magas, de talán már lesznek nálunk is olyan beruházások, amik ezt is képesek lesznek megfinanszírozni. Sokan állítottak ki tükröződésmentes

1. Az üveg pofafalra ragasztott üveg és fa lépcsőfokok már minősített termékek (a szerző fotói)
2. Üvegbe integrált lamella kézi mozgatással
3. Befogott üvegkorlát szerelvény tetőterasz külső éléhez való csatlakozással

üveget, gyakran látványos installációkkal: az egyik világcég üvegdobozok mélyén helyezett el színes fotókat, miközben a kettős üvegen keresztül sem lehetett észlelni az üveg jelenlétét, a másik egy keleti „menyasszonyi koronát” állított ki kétféle üvegdobozban, ahol jól

3

összevethető volt a hagyományos és a tükröződésmentes üveg, a harmadik monitorokat mutatott be hagyományos és nem tükröződő felületekkel.

Sokan állítottak ki kapcsolható átlátszóságú üveget, mert az ehhez szükséges fóliát nagy mennyiségben gyártják. Éppen ezért valami újat is fel kellett mutatni a termékkel: divat a sávokra, geometriai egységekre bontás, így az első (eredeti) gyártó a saját terméknevének feliratát is elkészíthette belőle pozitív és negatív változatban.

Régóta ismert, hogy a szilícium bázisú nap-
elemek különféle felületeken alkalmazhatók. Most is számos új megjelenést lehetett látni, a különféle színekkel, struktúrákkal és szögek-

4

ben beépített homlokzatokon, korlátokon, árnyékolókon, illetve e célra tervezett üveglamellákon.

A hőszigetelő üvegekbe integrált árnyékoló és fényvető lamellák árát igyekeznek csökkenteni az a változat, amelynek kézzel történik a működtetése: 2. fotó. Itt a műszaki teljesítmény a hajtás gáztömör megoldása, aminek időállóságáról még nincs kellő információnk.

Hőszigetelő üvegek

A többrétegű üvegtáblák belsejében alkalmazott fóliák nem tekinthetők újdonságnak, hiszen már Prágában is folyik az – egyelőre kisüzemi jellegű – előállításuk. Az egyik ilyen üveg belső feszített fóliáját rögzítő szerelvény alkalmas arra, hogy az üveg távtartója az üveg síkjára merőlegesen kicsit elmozduljon, ami lehetővé teszi az üvegben lévő gáznyomás változásának követését – nem görbül, hasasodik az üveg. Mint kiderült, ezt a többletszolgáltatást nem tervezték bele, hanem utólag konstatálták, hogy a feszítő szerkezet ezt is tudja. A többletképesség jelentőségét bizonyítja, hogy egy másik fejlesztés a távtartóban elhelyezett nyomáskiegyenlítő szerkezettel állt elő, ami kissé bonyolultnak tűnt.

A vákuumüvegek terén továbbra sem látszik az igazi áttörés, bár egy kínai gyártó nagyon biztató adatokkal jelentkezett, és a Fraunhofer Institute egy újabb, forrasztott fém éllezárást mutatott be.¹

Üveg korlátok

Nagyon népszerűek az üvegkorlátok, különösen azok leglátványosabb változatai, a befogott korlátok. Az e téren élenjáró osztrák gyártó a terasztetők élére, a homlokzat síkjába állított korlátokra mutatott be egy új, a csatlakozó szerkezeteket is gyártmányként kezelő megoldást: 3. fotó. A néhány év óta gyár-

5

tott, műgyanta kiöntésű üvegfogadó elemet egy új befogó szerelvényt egészítették ki, ami fogadja a vízszigetelő lemezt, és korrekt módon lezárja a korlát előtti felületet is.

4. Befogott üvegkorlát szerelvény

5. 118×247 centiméteres keretnélküli, tiszta üveg tűzgátló ajtó. Az átlós feszítő az installáció része, a karcsú keret anélkül nem tartotta volna meg

6. Üveg sportpadló egy eleme. Az innerső modulon egy pályarészletet, a túlsó oldalon médiafelületet mutatnak be

7. Függönyfal napelem-burkolatú, intenzíven hőszigetelt mellvéddel és fázisváltó anyagot tartalmazó zártszelvényekkel

Szakmabelieknek nem kell magyarázni, hogy mekkora előny ennek a rendkívül kényes szerkezeti részletnek a komplett kidolgozása, termékként való elérhetősége.

A befogott üvegkorlátok igen sokféle változatát mutatták be a mediterrán cégek is. Az üveg rögzítésében is láthattunk újat: a kezdeti szorítórögzítést felváltó gumibetétes beszorítás és a műgyantás kiöntés után megvalósult a mechanikai rögzítés újabb és szellemes megoldása: a 4. fotón látható befogóelem alsó éle mentén az üvegtáblát egy gumiprofil fogja meg (amit a mintadarabon kissé hátrébb húzva a sárga szín demonstrál). A felső megtá-

6

masztást a helyszínen csavarral beállítható befestítés biztosítja. Ennek lényege, hogy a csavar meghúzásával az ékelő elem alsó és felső merev betétjét egymás felé húzzák, miáltal a közöttük lévő gumi „megduzzad”, és befestíti, jól megtámasztja az üveget. Az egysze-

rúségen túl előnye az üvegek könnyű beállíthatósága és cserélhetősége is. Érdekeség, hogy ezt a szerkezetet szinte változatlan formában befogott előtetőként is bemutatták, de a falon a szerelvény megjelenése nehézkesnek tűnt.

Épületszerkezetek

A tűzgátló ajtók általában nehéz, robusztus szerkezetek. Ez akkor is így van, ha üvegből vagy keret nélküli üvegből készülnek: 5. fotó. A bemutatott EI 30-as keret nélküli tűzgátló ajtó nagy súlya és keret nélküli kialakítása saját vasalatok kialakítását is szükségessé tette, amelyek azonban egészen esztétikusra sikerültek.

7

Igazi újdonság az üvegből készült sportpadló. Első hallásra még az ötlet is riasztóan hangzik, de a kiállított mintadarab és az elkészült referenciák alapján úgy látszik, erre is fel lehet kelteni az igényt. Az üvegfelület hatalmas előnye, hogy beépített ledék segítségével bármilyen információt el lehet rajta helyezni, így egyetlen gombnyomásra megjeleníthető a kívánt labdajátékhoz tartozó pálya „felfestése”, vagy éppen a reklámok és a csa-

patok címerei, a felállás vagy az eredmények: 6. fotó. A terméket több változatban kínálják: csak a pályák kijelölésére alkalmas led mezőkkel, a pálya kitüntetett felületein médiamezőként alkalmazható ledes felületekkel és a teljes pályát lefedő ledmezővel. A ragasztott és edzett savmarással mattított üveg felületén

8

körülbelül 1×1 centiméteres raszterben apró kerámiapontok vannak, amik biztosítják a felület csúszásmentességét. (Kérdés, hogy el-eséskor ennek milyen a hatása?) Az üvegtáblák fém tartószerkezeti rendszere biztosítja, hogy a padló mindenben megfeleljen a rugalmas sportpadlókkal szemben támasztott követelményeknek. A fém tartószerkezetű padló kültéren is alkalmazható.² Az ára egy hagyományos parketta felületű rugalmas sportpadló árának négyszerese, de előállítói szerint rendkívüli megjelenése, a pályák gombnyomásra történő kiválasztása és a reklámlehetőségek mellett a fapadlóhoz képest jelentősen hosszabb élettartama, és jóval alacsonyabb karbantartási igénye versenyképesé teszi. A gyártó érvelését a kiváló referenciák igazolni látszanak.

A Drezdai Műszaki Egyetemen készítették el egy függőnyfalas homlokzati rendszer életnagyságú modelljét, amiben a mellvédüvegek

9

8. Üvegfalon áthaladó kompozit gerenda méhsejtszerkezetű diffúzzorral ellátott pontmegfogásos üvegtetővel a belső tér felől nézve. A szerkezetek minden eleme rendkívül gondosan van kialakítva

9. Acélpázmákkal merevített üvegboltív

10. Csúszda üvegből. Magassága 3,7 méter, a csúszda hossza 9 méter

11. Az üvegcsúszda részlete

napelemekből készültek, és a mögöttük lévő igen vastag hőszigetelésbe zártszelvényekben fázisváltó anyagot helyeztek el: 7. fotó. A vékonyréteg-technológiás napelem sötétkéék színű, ami fokozott hőelnyelése révén segít abban, hogy minél több energia jusson el a fázisváltó anyaghoz, miközben a fázisváltó anyag hője fokozza a napelem hatékonyságát.³

Minden alkalommal bemutatnak néhány kiemelkedő, megvalósult szerkezeti megoldást is. A londoni Berkeley Hotel bejárata elé épülő üvegpavilon és előtető szerkezetének legizgalmasabb részletét 1:1-es modell formájában lehetett megtekinteni: 8. fotó. A jó tíz méteres, szabadon formált csőszelvényű főtartók

10

karbonszál erősítésű műanyagból készülnek, és négyméteres konzolként futnak ki a szabadba, előtetőt alkotva a gépkocsikból való ki- és beszálláshoz. A drága anyagú tartók alkalmazását az indokolja, hogy ezzel lényegesen le lehetett csökkenteni a hőhídhatást, amit a gerendák homlokzaton való áthaladása okoz. A tető üvegtábláiba alumínium méhsejtszerkezetet ragasztottak, ami diffúzzá alakítja az átbocsátott fényt.⁴

Attraktív szerkezetek

A kiállítás egyértelműen leglátványosabb darabja egy kizárólag üvegből készült nagyméretű játszótéri csúszda. Két 45 centiméter átmérőjű félkör keresztmetszetű üvegelemből készült a 3,7 méter magasra vezető létra és egy 9 méter hosszú pálya.⁵ Az egész szerkezet csak üvegből és ragasztással készült, kizárólag

a talajhoz rögzítő elemek vannak acélból, de azok is ragasztással kapcsolódnak az üveghez. A létra fokaik tömör üvegrudak, ezeket is ragasztással rögzítették az oldalfalhoz. A kifüggesztett tablón a ragasztók típusán és gyártóján kívül alig adtak információt a szerkezetéről, még az üveg fajtáját és vastagságát sem árulták el: 9. és 10. fotó

11

12

Bár az üveg tartószerkezetek területén nehéz valóban újat alkotni, az idei kiállításon is láthattunk új szerkezeteket. Az egyik alkalmazás egy párhuzamos üvegtáblából acél kapcsolóelemekkel összeépített boltív, amit acél pászmákkal merevítettek ki: 11. fotó. Míg a korábbi hasonló szerkezetek jellemzően lami-

12. 5 cm vastag finombeton lépcsőhöz ragasztott üvegorlát

13. Az üvegorlát és a finombeton lépcső ragasztott kompozit tartóként 6 m-es fesztávot hidal át (fotó: ABT Consulting Engineers)

nált üvegből készültek, eza megoldás külön-külön alkalmazza a három párhuzamos üvegtáblát.

Első látásra egy merész rögzítésű üvegorlátnak látszott az a kompozit lépcsőszerkezet, amit a 12. fotón látunk. Az öt centiméter vastag finombeton lépcsőre egyszerűen rá van ragasztva a korlát egy rozsdamentes laposacél közvetítésével a lapok büttyjénél fogva. (A laposacél a betonhoz, majd az üveg a rozsdamentes acélhoz.) Ez önmagában is merész szerkezetnek tűnik, de a megoldás még izgalmasabb: a nagyszilárdságú finombeton lépcsőkar hat méter fesztávra készült oly módon, hogy a ráragasztott üvegorlát adja a merevségét, tehát az üveg pofafalak együtt dolgoznak a vékony lépcsőlemezzel, együtt alkotnak egy kompozit szerkezetet: 13. fotó. A lépcsőt egy elegáns amszterdami butik számára tervezték és építették meg, de a konstruktőr cég honlapján már több alkalmazása is látható.⁶

Érdekességek

Az üvegekre printelés továbbfejlesztett technológiájának több változatát is kiállították, ezek immár hideg technológiával igen jó, igény esetén akár 720 dpi-s felbontással és

rendkívül termelékenyen képesek bármilyen színű és grafikájú nyomatot készíteni olyan festékkel, ami beégethető az üveg felületébe, tehát időjárás-állósága kiváló. A kiállításon természetesen igen sokféle színes, különféle struktúrájú és technológiájú mintákkal ellátott dekorüvegeket is bemutatnak.

Idén sem maradt el a kézműves bemutató, ügyes kezű mesterek üvegfúvó tudásukkal szórakoztatták a közönséget. A bemutatóhoz csatlakozott egy kortárs művészek üveganyagú alkotásaiból összeállított kiállítás is.

A vásár teljes időtartama alatt különböző témák köré szervezett szakmai előadásokat lehetett hallgatni, a tartományi építész kamara szervezésében egy egész napos építész kongresszust tartottak. A kiállításon idén két magyar cég jelent meg saját standdal.

Dr. Becker Gábor

[1] Fejlesztő: Fraunhofer Institut für Mechanics of Materials (IWM) Freiburg, Germany

[2] ASB Glass Floor – Systembau Horst Babinsky GmbH Stein, Germany

[3] TU Dresden, Institut für Baukonstruktion. 20 m²-es kísérleti homlokzat. Témavezető prof. dr. ing. Bernhard Weller

[4] A Berkeley Hotel elé épülő üvegpavilon, Knightsbridge, London. Tervező: Rogers, Stirk, Harbour & Partners

[5] Vidre-Slide. A Cricursa spanyol gyártó (Barcelona) és az Eckersley O'Callaghan mérnökiroda (London) közös kísérleti munkája, a tervezők nevének feltüntetése nélkül

[6] Konstruktőr: ABT Consulting Engineers, építész: JHK Architecten (www.abt.eu)

RAKOSY
GLASS

1103 Budapest, Nővölgyi út 4. sz.
Tel.: +36 1 261 0445
www.rakosyuveg.hu

Színház utca, Horst Babinsky építészeti irodájával

Korszakok „varrat” nélküli ötvözése

1

2

Janusz Labuz építész egy korabeli lengyel családi rezidenciában működő, a romantikát bemutató múzeum és a mellette álló télikertek felújítását vezényelte le. Az épület korábbi tulajdonosa a családi rezidenciát a 19. század közepén romantikus stílusban építtette át. A 21 hektáros birtokon álló neogótikus központi épületet a II. világháború előttről származó, különböző funkciójú melléképületek veszik körül. Ezek között az egyik leglátványosabb a narancsfákkal teli télikert.

Janusz Labuz és a Plockie Prakownie Projektowe építésziroda tervezési elvének kiindulási pontja volt, hogy az ősi család rezidenciájának csupán történelmi múltjára támaszkodnak, de azt nem utánozzák. Az épület teljes rekonstrukciójára nem volt lehetőség, csak az oldalszárnyak elegáns összekötésére. Mindehhez gyakorlatias hozzáállásra és némi nyomozásra is szükség volt. A 6000 lelket számláló kelet-közép lengyelországi városka

lakóinak elmondása alapján, a szóbeszédre és legendákra alapozva készítette el Labuz az első skicceket, majd megtervezte az eredeti épületrésszel harmonizáló, de a 21. század építészeti elemeit használó felújítást.

Felmerülhet a jogos kérdés: mennyire kell egy, a romantikát bemutató múzeumnak romantikusnak lennie? Labuz válasza nem volt egyértelmű. „Az épületnek a keletkezési idejé-

3

hez kell hűnek maradnia. A múzeum romantikus jegyei éppen ezért izgalmasan hatnak a modern környezetben. A szellős látványú télikertnek ismét jól érzékelhető kapcsolata alakult ki a külső vegetációval, ahonnan egyúttal csodálatos látvány is nyílik az évszakoként megújuló parkra. Az új épület a romantikus park karakteres részévé vált” – mondta az építész a mindkét oldalon szimmetrikusan, hosszan elnyúló, a neogótikus épülethez kapcsolódó, áttetsző üvegházról. Végeredményét tekintve szinte érzékelhető átmenet nélkül és szinte magától értetődően kapcsolódik össze a romantika szelleme a jelenkor modern eszkö-

zeivel: a finoman áttört és átlátható homlokzat izgalmas megjelenése a gyakorlatban a 21. század műszaki megoldásával, a PREFA korcolt lemezeivel készült.

Mindennek megoldása azonban elsőre mégsem tűnt könnyűnek. „A legnagyobb költségmegtakarításokra éppen azoknál az elemeknél kényszerültünk, amelyek ezt a koncepció szerint döntő fontosságú átláthatóságot szolgálták volna. Erre a funkcióra eredetileg zöldes nemesrézfelület volt az elképzelés, ám azt a költséghatékony műszaki megoldást, amely a színválasztékát is tekintve messzemenőkéig megfelelt, a PREFA kínálta.”

A Prefal volt az egyetlen olyan anyag, amely a bevonatának köszönhetően az épület történelmi és modern részéhez egyaránt illeszkedett. Az ugyanis a modern épületrész elemeként remekül passzolt a régi épületrész eredeti fedéséhez is.

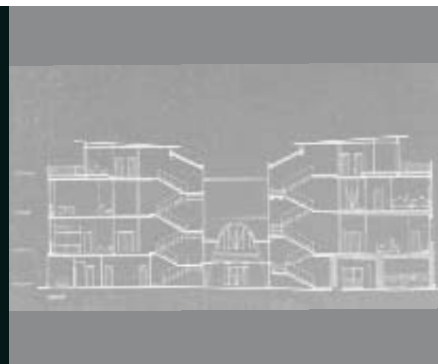
„Az alumínium az egyetlen olyan anyag, amely természeti környezetbe ilyen magától értetődő módon illeszkedik. Egyébként ezzel összhangban az épületegyüttes többi fémfelületén is a PREFA panelek színét vitték tovább.” A tervező és a kivitelező egybehangzó véleménye szerint a PREFA színválasztéka az, amely minden beruházói igényre megoldást kínál. Ráadásul a kivitelezők kifejezetten előnyösnek tartják könnyű megmunkálhatóságát. Mindez a felhasználhatóság széles tárházát kínálja akár tetőn, akár homlokzaton való alkalmazásról legyen is szó, sőt akár az extravagáns megoldások sem elképzelhetetlenek.

PREFA Hungária Kft., Budaörs
www.prefa.hu

1. A főúri család átépített rezidenciája – építészeti elemeiben a múlt és jelen ötvözésével – nyitott kulturális központként hívogatja a látogatókat
2. Érzékelhető átmenet nélkül és szinte magától értetődően kapcsolódik össze a romantika szelleme a modern építészeti eszközeivel
3. Az alumínium az egyetlen olyan anyag, amely természeti környezetbe ilyen magától értetődő módon illeszkedik

(x)

Mai szemmel

Bányász Szakszervezeti Székház, Budapest (1947–1948)

Építész: Szrogh György (1915–1999)

Akkor:

A második világháború pusztítása utáni években elsősorban a helyreállítási feladatok élveztek előnyt, de megindultak a reprezentatív állami építkezések is. A gyorsan lezajló politikai átmenet átrendezte a hatalmi viszonyokat, a gazdasági prioritásokat, és hamarosan a kultúrára is jelentős hatással lett – de a helyüket kereső építészek a „szocreál” diktátuma előtt még a korábban általánosan alkalmazott modern építészeti stílusban alkothattak. A nagytestvér MÉMOSZ mögött jött létre a Bányász Szakszervezet Székháza az egykori lipótvárosi kaszinó nyári épületének egy részét felhasználva. A bombatalálattól romos ház fennmaradt, liget felőli épülettömbjébe került a konyha, melyre ráépült a szakiskola-funkció két szintje. Az egyedi formavilágú csarnoktér túloldalán pedig azonos volumennel épült meg az irodaszárny. Szrogh a korábbi felszuterén szintet egy nagyvonalú térsüllyesztéssel földszintté alakította, és filigrán pillérvázzal foglalta be a régi házat – e könnyed szerkesztést vitte tovább az újra is. A teraszok vázszerkezetét korabeli fa szakipari üvegfallakkal és egyedi, eltolható ajtópanelekkel töltötte ki. A lábazat kőburkolata a megmaradt rész architektúrájára adott válasz. Megannyi kettősség teremtetett. A két épülettömb között a horizontális felvezetést a nagyvonalú, „vájárjárat” alakú, beton vázszerkezetű, felülvilágított előcsarnok adja. A hosszanti tér monumentális, arányaihoz képest is reprezentatív, identifikáló elem. Bent. Kívülről ugyanis rejtve marad: a „középrizalit” helyén lévő vertikális falfelület a szakszervezet rangját reprezentáló szobor, tehát egy díszítés háttereként szolgált volna – azonban az soha nem készült el.

fotó: Hargitai Bence

Most:

A MÉMOSZ mögött álló „kistestvér” a jelenben is viszontagságos sorssal bír, annak ellenére is, hogy az épületet továbbra is eredeti építetője, a Bányász Szakszervezet használja. A csökkenő szakszervezeti jelenlét és a leépített szakiskolai rendszer miatt az épület egy része kihasználatlanra vált, ezért az egykori konyha és iskola funkcióját a nagyipari vendéglátás vette át. Az új funkció nagyobb téri igényei és technológiai elemei megbontják és átformálják az eredetileg nyugodt, nagyvonalú homlokzat képét: az új épületrész az egykori kaszinó tömege előtt elépíti az előkert nagy részét, additív tömegével kikacsint a járdáig. Nem szervesül a régi épülettel, ciklopfalazata művien hat, nyíláskompozíciója és teraszkorlátai idegenek – a székházépület végig gondoltsága, befejezettsége, nyugodt-kiegyensúlyozott szimmetriája felbomlott. Miközben a ház homlokzatkezelése, a markánsan végigfutó földemkonzolok, a teljes szinteket átölelő filigrán acéloszlopok, a finoman visszaugratott keretezett homlokzati elemek még a fizikai kopás ellenére is viszonylagos mai ízt adnak a háznak – hetven(!) év elmúltával is. A szakipari részletek nyersegek, de primer módon funkcionálnak, a kilincsek-fogantyúk mind a mai napig a helyükön vannak. Igaz, a korábbi logikus, funkcionális hierarchiát is mutató anyaghasználat a kilencvenes évek beavatkozásai miatt átalakult. Az előcsarnok-donga elegáns bevilágításávját befedték, ma kifakult faburkolat borítja. Az eredeti térérzet, a hely habitusa alapjaiban változott meg. A székház egy a sok pusztuló ligetkörnyéki épület közül – azonban időtlensége, nyugodt formálása a '45 utáni „még-modern” építészeti öröksége.

Time Box Mikháza Régészeti Park, ideiglenes bemutatópavilon

Mikháza eszményi környezetben fekvő falu Marosvásárhelytől mindössze negyven kilométerre, nem messze Szovátától. Mintha megállt volna itt az idő: sem aszfaltút, sem közvilágítás, alig százötven ember lakja... Egy előregedő székely falu tipikus példája, közel ahhoz, hogy két évtizeden belül végleg kiürüljön, és eltűnjön a térképről.

Ehhez azonban a falunak is van még egy-két szava. Évek óta sikerrel működik a Csűrszínház, három éve pedig az ásatásokhoz kapcsolódó Római fesztivál is egyre több látogatót vonz. A Maros Megyei Múzeum, valamint a falu és a megye vezetősége új, hosszú távú fejlesztési koncepcióba kezdett – ennek első lépése a most elkészült két pavilon, munkanevükön az „ikrek”, amelyek végül hivatalosan a „Time Box” nevet kapták.

A kezdetben kinyíló terű, hátsó frontján szabályos ház-metszetű, majd minden irányból szűkülő, tölcserzerű épület a továbbtervezés során bezárult, tömege mozgalmassabbá vált, és végül elnyerte azt a szokatlan, ám alapjaiban továbbra is a helyi építészet világából táplálkozó formáját, amely egyedisége és feltűnősége ellenére, ismerős anyagai és emberi léptéke révén mégis képes illeszkedni a falu és a táj által lazán meghatározott szövethez.

Kétévnyi, különböző intenzitású tervezés után a Maros Megyei Múzeum által sikeresen megpályázott állami támogatás és más szponzorációk segítségével 2015 nyarán kezdődött el a pavilonok építése. A múzeum – civilben régész – munkatársa, Ötvös Koppány Bulcsú irányítása alatt, számos falubeli mesterember bevonásával folyt a munka. A szokatlan szerkezet és forma persze kihívást jelentett a falubeliek és a mesterek számára egyaránt. Az építőtábor résztvevői „ikrek”-ként emlegették az épületeket, a munkások pedig elkezdtek velük álmodni... Az építkezés – ahogy az lenni szokott – elhúzódott, így a pavilonok 2015 őszére készültek el, avatásukra pedig 2016 májusában, majdnem három évvel az első skiccek után került sor.

Sági Gergely, Vasáros Zsolt

Vezető építész tervező: Sági Gergely

A tervezés éve: 2013–2015

Az építés éve: 2015

Bruttó szintterület: 2×39 m²

Építész munkatársak:

Vasáros Zsolt DLA (építész konzulens),

Gaul Cicelle DLA (építész konzulens),

Tövissi Zsolt (a tervek honosító építészpartner)

Tartószerkezet-tervező: Dénes Péter

A kiállítás főkurátorai:

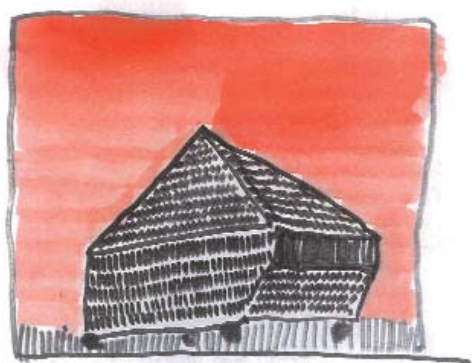
Pánczél Szilamér Péter, Silvia Mustatã, Ötvös Koppány Bulcsú

A kiállítás kurátorai:

Dobos Alpár, Karácsony István, Nicoleta Man, Petrut Dávid és Sidó Katalin

Építésvezető: Ötvös Koppány Bulcsú

Rovatszerkesztő: Wesselényi-Garay Andor; javaslatokat várja a wga418@gmail.com címen

ÉGY NEKROPOLISZ SÍREMLÉKEI

Digitális Erőmű és Nemzeti Filmtörténeti „Kultúrgyár”, Ózd

A Digitális Erőmű előcsarnoka. Az elektromos vezetékeket idéző lámpák az épület eredeti funkciójára utalnak

Építész:
Csontos
Györgyi

„Howard Roark nevetett.

Meztelenül állt a szirt peremén. A tó messze alatta te-
rült el. A gránit dermedt robbanással hasított az ég felé a
mozdulatlan víztükör fölött. (...)

A gránitot nézte. Feldarabolni és falat készíteni belőle,
gondolta. Rápillantott egy fára. Széthasítani és gerendákat
készíteni belőle. A kövön lévő rozsdás elszíneződést nézte,
és a földalatti vasércre gondolt. Megolvasztani és tartóként
emelni az ég felé. (...)

A szirt széléhez lépett, felemelte két karját és leugrott a
mélybe.”

Ayn Rand regénye, *Az ősforrás*¹ ezzel a képpel kezdő-
dik. Alig másfél oldal, de monumentális freskó a termé-
szetet uraló, azt jármába hajtó hősről. Pecsétszerű nyo-
mat az emberi képességek határtalanságáról és az alko-
tás nagyszerűségéről. Ebbe a képbe illeszkedett alakzati-
lag mindaz, amit valaha Ózd képviselt. Tanulmányom
azt vizsgálja, hogyan viszonyul mindehhez a tabló, ame-
lyet a múzeum, az erőmű és a fűvógépház rekonstrukci-
ója vázolt.

1845. A 18. századi ipari előzményekre építve meg-
alakul az első vasmű Ózdon, amely különböző nevek
alatt folyamatosan működik 1990-ig. Páratlan struktúra
formálódik: a gyár fokozatosan felszámolja a középkori
városmagot. A századfordulóra kiépül körülötte a tizen-
kilenc munkáskolóniából álló gyűrű, a „hétvölgynyi”,²
többnyire falusias jellegű szövet pedig polipszerűen nyú-
lik a környező dombok közé. Rögzül a város rizomatikus
szerkezete. A gyár a minden: „nem kezdődik, és nem vég-
ződik, mindig közepén van, a dolgok között, köztes lény,
intermezzo.”³

1990. január 1. Az alkotmánybíróság hivatalosan is
megkezdi működését. A dátum szimbolikus, politikai ér-
telembe a rendszerváltás kezdete Magyarországon.

1990. március 3. Három héttel az első szabad válasz-
tások előtt baleset történik az Ózdi Kohászati Üzemek

folyamatos acélöntőműjében: kilyukad egy száztonnás,
forró acélt szállító üst. Az izzó fém a vészgödörbe ömlik,
ahol „a mai napig tisztázatlan körülmények között vízzel
találkozhatott”.⁴ Kémiai reakció indul, ami hidrogénrobban-
áshoz vezet. A pusztító balesetben tizenhárman hal-
nak meg.

1991. június 28. Feloszlik a KGST. A Közös Piac gaz-
dasági ellensúlyaként létrejött Kölcsönös Gazdasági Se-
gítség Tanácsa szocialista képződmény. Feladata, hogy
versenymentes piacot biztosítson a keleti tömb nagyvál-
lalatai számára, így az ózdi acéltermékek legfőbb felve-
vője is volt. Összeomlásával megpecsételődik a szocialis-
ta nagyipar sorsa. Csakhogy ez más, mint Dunaújváros.
Évszázados munkáshagyományok szűnnek meg két év
alatt, Ózd pedig magára marad egy ország bohócának.

1992. március. Ózdon megszűnik az acélgyártás.

2000. Csontos Györgyi ózdi születésű építészmérnök
megismerkedik Vass Tibor helytörténésszel. A magát
„Ózd-betegnek”⁵ való Csontos fokozódó szakmai érdek-
lődéssel fordul városa felé. Hamar felismeri, hogy a vá-
ros ipari karaktere nem pusztán jelleg, hanem identitás-
képző elem. Akárcsak a többi ózdi, az ő családja is érin-
tett. Édesapja hengerésszként dolgozott le egy életet a
vasműben. „Néha bementem hozzá gyerekként. Az maga
volt a pokol” – idézi emlékeit Csontos Györgyi. Amikor
tudomására jut, hogy fel akarják robbantani a gyár ka-
tedrálistornyokként égbe szökő kéményeit, levelezésbe
kezd. „Első építészeti tette”⁶ kudarcos. Elindul a gyár
bontása, a berendezéseket széthordják.

2001. A lakóparképítési hullám csúcán Csontos és
Vass felfedezik a munkáskolóniákat. A munkásházak mi-
nősége, építészeti és anyagi integritása különösen a mo-
dern telepek rissz-rossz arányú épületekkel teledobált
színfala előtt lesz igazán kontúros. A jellemzően levéltári
és helytörténeti vizsgálódások eredményeit könyvben⁷
publikálják. Ózd elhíresül. A kéménysort felrobbantják.

- 1 Ayn Rand: *Az ősforrás*, Path Kiadó, (ford. Takácsy Enikő). Path Kiadó, Budapest 2002.
- 2 Csontos, Györgyi: Ózdi munkáskolóniák – az integrált örökségvédelem egyik hazai helyszíne. *Építészfórum*, 2003. június 19. CEST 16:06. Hozzáférhető: <<http://epiteszforum.hu/ozdi-munkaskoloniak-az-integralt-oroksegevedelem-egyik-hazai-helyszine>> [utolsó belépés: 2016. november 1.].
- 3 Deleuze, Gilles – Guattari, Felix: *Rizóma* (ford. Gyimesi Tímea). *Ex Symposion*, vol. 15-16 (1996).
- 4 In *Ózd.hu*, hozzáférhető: <http://ozd.hu/new/content/cont_54f44a281bae76.79497241/lenyeg_2_szam.pdf> [utolsó letöltés: 2016. október 29.].
- 5 Götz, Eszter: Megtalált középpont. Digitális Erőmű és Nemzeti Filmtörténeti Élmény-park, Ózd. *Régi-Új Magyar Építőművészet*, no. 4 (2016), pp. 14-21.
- 6 Mizei, Anett: Kiszínezett barna zóna: az ózdi projekt. *Építészfórum*, 2016. június 17. CEST 16:30 < 2016. június 17., <http://epiteszforum.hu/kiszinezett-barna-zona-az-ozdi-projekt>, utolsó letöltés: 2016. október 27> [utolsó belépés: 2016. november 1.].
- 7 Csontos, Györgyi – Vass, Tibor: *Ózdi munkáskolóniák - Gyári kolóniák és lakásbelsőik Ózdon (1861–1970)*, Kráter, Pomáz 2001.
- 8 Reischl, Gábor – Csontos, Györgyi – Kámán, Előd: *Örökség alapú városrehabilitációs stratégiaterv (Ózd-projekt)*, Ózd 2003.
- 9 Kristóf, Ágnes – Váci, Piroska: Ózd örökség alapú városrehabilitációjának előkészítése. 2006. január 4. CET 16:15. Hozzáférhető: <<http://epiteszforum.hu/kristof-agnes-dr-vaci-piroska-ozd-orokseg-alapu-varosrehabilitaciojanak-elokeszitesi>> [utolsó belépés: 2016. október 27.].
- 10 Csontos, Györgyi: *Műemléki értékeink 4. – Ózd / Treasures of the cultural heritage in Hungary 4. – Ózd*, KÖH, Budapest 2005.

A múzeum udvari szárnyai a felújítás után. Felmerült, hogy a két épülettömeget – a nullás évek gyakorlatának megfelelően – csupaszon hagyják, ám az ornamenseitől megszabadított épületszárnyak így befejezetlenül hatottak volna

A büfé amolyan „foldingos” pavilonja

A patakmeder mentén felgyűrődő betonelemek célja részben formai, részben funkcionális. Az építménysor a múzeum és a skanzen területét formai értelemben is egymáshoz köti, miközben néhány szabadterei pavilonfunkcióknak, így a büfének is helyet ad

2002. Reischl Gábor, az Ybl Miklós Műszaki Főiskolai Kar főigazgatója felfigyel az izgága lányra. Kapy Jenővel együtt bíztatják a fiatal építész, ne hagyja el otthoni ügyeit. Reischl gyakorlatban is megvalósított elve: „*ha nincs munkád, menj el vidékre dolgozni*”. Csontos Györgyi így tesz.

2002–2004. A könyv eljut a Kulturális Örökségvédelmi Hivatalhoz is, hatására elindul az Ózd-projekt.⁸ A vál-

Drótos László, az egykori Lenin Kohászati Művek nyugalmazott vezérigazgatója, a volt Közép-európai Ipari Örökség Útja egyesület alelnöke alábbiakban foglalta össze véleményét:

1. Példamutató az ózdi, volt gyári dolgozók és a lakosság szakmai identitásának ápolása. (Az évente megrendezett „Ipari Örökség Napja”; az eltávolított köztéri kohászszobor ismételt felállítása; a volt gyári múzeum gyűjteményének gazdagítása; új funkció kijelölése az elhagyott gyári épületeknek stb.).
2. Az itt kibontakozott örökségvezérelt városépítés több igazi ózdi lokálpatrióta kitartó, hozzáértő munkájának az eredménye. Közülük is kiemelkedik elkötelezettségében dr. Bárczi László és Benyó László, a helyi nyugdíjasklub két vezetője és a fiatal, aktív nemzedékből Csontos Györgyi, az Ózdról elszármazott, de a város revitalizálását különösen szívén viselő építészmérnök. Többször is tanúja lehettem a mérnökő e témába vágó nagyszerű előadásának, és megcsodálhattam azt a két, korábban elhagyott, mára viszont korszerű igények szerint megtervezett és átalakított gyárépületegyüttest, amelyet ő tervezett.
3. Megdöbbenéssel hallom a legújabb hírt, hogy még mielőtt a meghatározott célra teljesen igénybe vennék a létesítményeket, hasznosítási koncepciót kívánnak váltani a döntéshozók. Ez esetben nyilván feleslegessé válhat a több milliárd forintos befektetés egy része.

lalkozás a KÖH gyakorlatában is egyedül álló: korábban nincs arra példa, hogy város- vagy akár faluléptékű területek felmérésébe bocsátkozzanak. Csontos az Ybl Miklós Műszaki Főiskolai Kar Településmérnöki és Építészeti Tanszékének hallgatót vonja be a tizenhárom megmaradt kolónia felmérésébe.⁹ A mintaprojekt a város jó nyolcvan százalékát elsőrendű örökségvédelmi területté teszi,¹⁰ bár a hasznosításra még nem látszik igazi esély.

2004. Az önkormányzat elhatározza, hogy felújítja a volt altiszti és munkás Olvasó Egylet székházát.

A Digitális Erőmű szecessziós épülete. A beavatkozás részint restaurálta, részint megőrizte, részint pedig az új rendeltetésének megfelelően alakította át a homlokzatot. A pártázatot helyreállították, de a használat történeti változásait nem tüntették el a homlokzatról. Mindezt jól illusztrálja a bütü aszimmetriája, heterogenitásában is egységes nyíláskezelése

A Digitális Erőmű a Filmtörténeti Élmenypark irányából. Jól olvasható a homlokzat két rétege: az előreugró blokkon terpesztett acéllemez fogja össze az egyébként organikus szétcsúszó nyílásokat. Mindegyik kor a saját építési tevékenységének megfelelően faragta a homlokzatokat. Csontos folytatja a logikát: a terpesztett lemez az új digitális imázs rétege – nem mellesleg délről árnyékolja a tantermeket. Az expandált lemezbe vájt lyukak a legújabb digitális oktatási funkciót jelzik

A Digitális Erőmű és a Filmtörténeti Élmenypark által közrefogott terület működhetne skanzenként, jóllehet az eredeti elképzelések itt csak töredékesen valósultak meg

Feltárt patakmeder.

A területet keresztülszelő

vízfolyás köti az út másik oldalán

elhelyezkedő múzeumot

a Skanzen területéhez

Marschalkó Béla műemléképületét Rudolf Mihály tervezi újjá.

2006. Csontos Györgyi elkezdte a közös munkát a város legjelentősebb építészirodájával, az Archinvest 97-tel. Első megbízásuk egy ózdi gyermekközösségi ház, amelyet kisebb-nagyobb munkák követnek a térségben.

2011. Az önkormányzat figyelme a terület felé fordul. EU-s pályázati lehetőségeket keresnek, és a projekt felébred hét éves csipkerózsika álmából. A helyeket és a programot a hivatal határozza meg, a tervezési feladattal az Archinvest 97-et bízzák meg. A munka Csontos nélkül indul, ám az első vonalak után bevonják a múzeum tervezésébe. A rehabilitáció egyszerű homlokzatfelújítással indul, végül sikerül megtisztítani a házat a toldalékoktól és helyreállítani az eredeti alaprajzi rendszert. A beavatkozás akár az akupunktúra: nagy gesztusok helyett pontszerű, szemantikájában is egyértelmű újraprogramozás. Az új: fekete. Akárcsak a court d'honneur hátsó szárnyai. A lepucolt, majd feketére mázolt falak megszüntetik a hagyományt, fölfüggesztik annak időbeliségét. Epilógust kerítenek egy olyan történethez, amely már rég véget ért, és akárcsak egy elfeledett mese, lassan kihull a biográfikus emlékezetből is. A fekete itt mondatvégi pont, végállapot. A valami utáni semmi: térbe vetett árnyék, amely mögött már nincs test; kontúrrá lapított síkidom, amely mögött már nincs tömeg. Megszűnik általa az anyag, a textúra és az árnyék is. Visszavonhatatlan állítás a tradíció végéről, az idő folytathatatlanságáról és bárminő új hagyomány lehetetlenségéről. Ami volt, az már nincs, ami lesz, az pedig nem elgondolható igazán. A dolog mégis ott áll: kezdeni kell vele valamit. Fekete lesz: a kohászat mint olyan kenotáfiumává teszi a múzeumot. Divatszín ez ma, kis túlzással mindent megold, mégis, nehéz elképzelni költoibb alkalmazását, mint ezen a házon. Elkészül a nekropolisz első síremléke.

2012. A fejlesztések nem illeszkednek átfogó koncepcióba. A kivitelezést és a programot a pályázati lehetősé-

gek ad hoc szukcesszivitása vezérli. A múzeum bővítésének ürügye kell ahhoz, hogy felnyíljon végre a gyártelep. Kiderül ugyanis, hogy rentábilis működtetésére nincs esély a szabad területek bevonása nélkül. A múzeumot azonban közút választja el a teleptől: lehetetlennek tűnik a vendégforgalom ellenőrzött és biztonságos mozgása. Ekkor jut Csontos Györgyi eszébe a területet keresztülszelő fedett patak. A medret felnyitják és kitisztítják, ezzel létrejön a Gyári út szintje alatti kapcsolat. A kanális előbb az erőmű és a fűvógépház közötti L-alakú területet köti a múzeumkerthez, később a gyalogosközlekedés gerince lesz. És még több: új élmény a természetes vizektől elválasztott városi létben – vadkacsák és romantika, a porladó betonemlékeket befutó susnyással a háttérben. A vízagy mellett a telep kultúrtörténetének talán legmélyebb rétegeként tűnnek elő a kábelalagutak. Archeológiai lelet az előrelátásról és a mérnöki etikáról, egy már nem létező térről és országról. Lenyűgöző, ahogy Csontos Györgyi és Adorján Anna a területet nem megszállják, hanem megtisztítják, néhány elemét felmutatják. Ha létezik nőépítész, annak lazúros körvonalai talán itt sejtethők: nem kívülről akarni, hanem belülről növesztetni. Nem diagramot rajzolni, hanem – Baróthy Annát idézve: elfogadó humorral reszelgetni és varrogatni. Beavatkozásaik nem célulvék, inkább keretteremtők. Provincializmusról szó sincs: fel sem merül, hogy bizonyos építészeti ideák ózdi különkiadása jelenne meg, és fordítva, hogy kell-e mindez ide, Ózdra. Elgondolkodtató – sajnos nem példa nélküli –, hogy ehhez a környezet képtelen felnőni. Ha a szétbarmolt és félig lebontott öntőcsarnok vascsontváza nem lenne elég árulkodó, legkésőbb itt, a zseniálisan megtalált, mégis elhanyagolt vízágából feltárul valami, ami a közműalagutak kapcsán lesz nyilvánvaló: Magyarország eddig sem tudott, de ezután sem lesz képes mit kezdeni ózdi örökségével. Ez az örökség nem pusztán az iparé, hanem egy hajdanvolt nagyszerűség is.

Egy sóhajlás Ózdért

Aggódó kis Csonti már vagy húsz éve hangosabban veszi a levegőt, ha Ózd kerül szóba. A kéményeket sajnos nem tudta megmenteni az eszetlen rombolástól, a gyártócsarnok nagy része is odalett, már a hatvanas évek kiváló építészetét fogyasztja a gyár testéből lakmározó közöny. A város súlyos történelmi beöntések élményével a háta mögött – piheg. Ekkor jön hős Csonti, és a már alig dobogó szívet: az erőművet a fűvógépházal együtt megmenti a pusztulástól. Rengeteg munka árán. A kortárs beavatkozás minősége emiatt olyan finom. Érezni a valóság anyagát a kérges tenyereken.

Kalmár László kanapérámbó-díjas építész

A kert mint interfész: az izzó vasat
idéző vörös ledsor vezeti a nézőt a
múzeumból a skanzenbe

A Filmtörténeti Élménypark.
A dizájnerzöld dobozkák a látvány-
raktárhoz csatlakozó térbővületek;
az interaktív kiállításhoz csatlakozó
megállópontok

Az ózdi épületeket a Magyar Nemzeti Digitális Archívum és Filmintézet építtette 2015-ben. Az egyik épület a Nemzeti Filmtörténeti Élménypark, a másik a Digitális Erőmű, amely többek között a Digipédiának, a MaNDA kulturális adatbázisán alapuló digitális keresőrendszer fejlesztésének is otthont ad.

„Nagy köszönet jár ezúton is a tervezőnek, Csontos Györgyi építésznek és építész munkatársainak. Az ózdi gyártelep rehabilitációja speciális feladat volt, melyet tökéletesen oldottak meg. Az épületeket mára jól belaktuk, a munkatársaink szeretnek benne dolgozni. Élhetőek, a különböző funkciókra jól használhatóak a terek, és ami rendkívül fontos számunkra: a látogatóknak is tetszik” – nyilatkozta Lovas Lajos, a MaNDA főigazgatója.

híre meg azonban az épületben lévő kincseknek, melyeket még az építési folyamat közben is fosztogatnak, az ügyből rendőrségi ügy is lesz. Az eredeti program azonban nem ipartörténeti parkról szól, így a helyszínen megőrzött berendezések inkább funkcionálnak *couleur locale*-ként és belsőépítészetként, semmint egy átgondolt

A kinyúló, elépített falkontúrt
lekövető dobozokat acélvázak
könyvszerkezettel építették,
építőlemezzel burkolták és
vízszigetelő felületképzést
kaptak

Ayn Rand regénye, *Az ősforrás* egy képpel kezdődik. A történet főhőse, Howard Roark építész a hátát az égnek támasztva, mezítenül áll egy szirt peremén. Tekintete nem a tájat, hanem a kőből kirobbantható építőanyagot látja. Magasba emelt ikon ez a modernitás világmegváltó ígéretéről. És emellett a kép mellett értelmezhetetlen – *de gustibus non est disputandum* –, vérciki a mázsolmány, amellyel a skanzen szabadtéri betongyűrődményeit díszítették.

2013. Lezárul a skanzen tervezése. Belép a projektbe a Magyar Nemzeti Digitális Archívum, a MaNDA, és új pályázatot indítanak az erőmű revitalizációjára. Csontos Györgyi ismét egy már futó projekthez csatlakozik. A házat a digitális archiválás és az ezzel kapcsolatos oktatás központjának, valamint kiállítóteremnek szánják. Csontos Györgyi tapintatos attitűdje azonban megengedné, hogy az erőmű – az elektromosság temploma – a lisszaboni Tejo mintájára önmagát dokumentáló, valós léptékű oktatóinstallációvá váljon. A tervezési munkák indításakor a vezetékek és a kapcsolószekrények érintetlenek,

Interaktív stúdió. A megfelelő kosztümökben a greenbox elé állva a filmtörténet klasszikus fimjelene- teiben szerepelhetnek a látogatók, akik ezek után haza is vihetik a róluk készült snitteket. Ez az a hely, ahol a kanapé-rambókból igaziak lesznek

Kétszáz ezer filmtekercs tárolására szolgáló filmtörténeti látványrak- tár. A helyiség klimatizált. Balra a homlokzatokon is megjelenő kitörési pontok

kiállításkonceptió részeként. Lélegzetelállító, ahogy Csontos az alulról ázó pince egyik szakaszát úgy hagyja. Hátborzongató az újjal konzervált rothadás jelenléte, mégis, mintha átlengené mindezt valaminő jóindulatú félreértés. Ózdon ugyanis staffázssá, lakberendezéssé válik valami, ami mondjuk a velenceihez hasonló, a használat folyamatosságával kikényszerített rekonstrukciók szükségszerű alapeleme.

A rendszeres biennálé látogatók számára egészen megkapó élmény, ahogy az Arsenale térsora évről évre újabb elemmel gazdagodik, ahogy az egész város költői pusztulása ugyanazon természetességgel szüli magába a felhagyott biztosítótáblákat és Ingo Maurer dizájncsillárait. Az efféle – jobbra olasz, spanyol és portugál – példák mögött éppúgy fellelhető a térhasználat eleganciája, mint az autenticitás igénye; éppúgy segíti létrejöttüket gazdasági megfontolás, mint szorító időhiány. Velencében egész egyszerűen nem éri meg időt fecsecelni a kapcsolószekrények eltávolítására, ha a felszabaduló és még drágára tereket csak később lehet kiadni.

Portugália már a kétezres évek elején felismerte, hogy legfőbb turisztikai vonzereje az, hogy a kevés „úgy maradt” országok egyike Európában. Autenticitása ma a legfontosabb – Európa-szerte pedig egyre ritkább – turisztikai vonzerő: meg is tesznek mindent annak érdekében, hogy rehabilitációik, felújításaik során mindez ne is nagyon változzon. Az adottságok és lehetőségek vezetnek mindkét helyen ahhoz, hogy az ipari eszközök – intaktságukat megőrizve – atmoszférateremtő tényezővé válhassanak. Ózdon egy efféle kísérlet – Csontos Györgyi tiszteletre méltó és romantikus hevülete ellenére is – csak részleges eredményt hozhat. Túl kevés a maradék berendezés ahhoz, hogy programformáló erővel lépjen fel, ahhoz viszont sok, hogy fel ne merüljön: miért is nincs ebből még több. Kicsit bizonytalanná válik a ház státusza: már épp elfogadnánk tematikus élményparkként, amikor a pincébe installált „Digitális Kárpát-medence kiállítás” önmagában is kritikus kultúrantropológiai vetülettel ruházza fel. Innen – túlzás nélkül – a magyar építészet legszebb *promenade d'architecture-jén* jutunk fel a nagyterembe, ahol a maga elemiségében zuhan ránk a tér, viszont semmi sem történik. Könnyfakasztó magány kap el bárkit a fenséges üvegcsarnokban, amivel nem is lenne baj, ha ipartörténeti templomként határoznák meg a házat. Ám ez nincs így. Pedig lehetett volna.

2014. Elindul a fűvógépház felújítása. A terekbe a MaNDA filmtörténeti archívuma és élményparkja költözik. Új és régi feszültségét a dizájnervöld betéteknek köszönhetően talán itt illusztrálják a leglátványosabban. A homlokzatot ikonként eladó zöld fiókok nem paraziták, hanem a belső kitüremkedései, egy hosszában elhelye-

zett nyolcvanméteres greenbox – közönségstúdió – sullivan adaptációi. A fiókbelsőben kunstkammerek, ahol filmtörténeti ismertetőket vetítenek. A szobák és az élménystúdió között alakul ki a rámpás filmtekercsraktár. Csontos Györgyinek sikerül megismételni az erőmű építészeti promenádját, amely itt (Mizsei Anett szavával) a látványraktár zöld kígyója lesz.

Magyarországon különös figyelem övezi az ipartelepek rekonstrukcióját, a rozsdaovezetek hasznosítását. Ebből a szempontból sem érdektelen egy bekezdés erejéig összeolvasni az ózdi együtttest a Zsolnay-negyeddél, netán a Millenáris Parkkal. Anélkül, hogy megpróbálnám kijátszani egymással szemben ezt a három projektet, adódik néhány kérdés, amelyekre megpróbálok egyértelmű választ adni.

Hogy sikeres-e a házak rekonstrukciója? Feltétlenül. Hogy sikeres-e a telep rekonstrukciója? Aligha. Sajnos még megvalósult részletében sem. Míg az út túloldalán felújított múzeum egy létező kontextus része, egy már meglévő utcaritmus értelmezhető üteme, az erőmű és a fűvógépház körül hiányzik a gyár. Azzal, hogy megszűntek az eredeti vonatkozások, a két épület zöldbe illesztett villaként palladiánus-corbusiánus hagyományokat kezd követni. Márpedig ha valami, akkor ez tényleg messze áll a gyár éthoszájától. Hiányzik közelükből a sűrűség, az ipari negyedek inherens városiassága és a természet uralására szervezett ellenvilága. Köröttük, alattuk a gyepposztamens, amelyen a két ház nem pusztán felmutatódik, hanem piederstálra is emelkedik. Épp az a karakter hiányzik, amelyért Csontos Györgyi oly keményen dolgozott. Hiába van igaza abban, hogy felesleges egy gótikus katedrális tornyát felújítani, amennyiben hagyják, hogy eltűnjön körüle a középkori szövet, Ózdon mégis ez történt. Azzal, hogy – ahogy erről már koráb-

ban szó volt – ad hoc szukcesszivitással, a pályázati lehetőségek ritmusában, voltaképp átfogó koncepció nélkül követték egymást a fejlesztések, az aggodás túlzottan is az egyes házak problémájára, semmint az azokat összefűző térbeli viszonyokra koncentrálódott. És ez elterelte a figyelmet a telepként értelmezett környezet kérdéseiről. Hiába nyílt meg a gyár heterotópiája: az már sajnos egy jó ideje nem az – nem eltérő hely, nem eltérő szövet. Most látszik csak igazán, mekkora baklövés volt felrobbantani a Gyári út falát jelentő kéményeket, majd elbontani az azokat befogó szerkezetet is.

Hogy mekkora hiba volt túlpucolni az épületeket ereként be- és összehálózó közművezetéseket. Megszűnt ugyanis az a rendszer, amely ezeket a házakat egymáshoz, a térhez és egy folyamathoz kötötte. Ezek hiányában, mint síremlékek egy nekropoliszban: társas magányban, a zöldben laza koherenciával, monumentumokként úsznak a házak.

Hogy ez tervezői hiba lenne? A legkevésbé sem.

Wesselényi-Garay Andor

Mindhárom projektre:

Építész: Csontos Györgyi

Szakmai vezető: Nyalka Antal

Tájépítészet: Adorján Anna

Statika: Sterner Pál, Bimbó Gábor

Gépészet: Tóth Tihamér

Elektromos tervező:

Münnich Gábor

Fotó:

Nagy Barbara, Rozmann Viktor

1. Gyártörténeti emlékpark és élménykomplexum:

Építész munkatársak: Ivacs

Tamás, Serfőző Evelin, Sajbán

Judit (Archinvest'97 Kft.)

Beruházó: Ózd Város Önkormányzata

Generálkivitelező: Mester-Építő Fővállalkozó és Kivitelező Kft.

2. Erőmű Program

Építésztervezők: Percz Gábor,

Petheő Dániel, Nagy Barbara

(MIXA Stúdió/Archinvest'97)

Építész munkatársak:

Krakomperger Dávid, Ujfalussy

Domonkos, Vizi Gergely Norbert

Beruházó: Magyar Nemzeti

Digitális Archívum (MaNDA)

Belsőépítészet: Kéry Balázs,

Göde András

Generálkivitelező: Market Építő Zrt.

3. Fűvógépház Projekt

Építész tervezők: Percz Gábor,

Petheő Dániel, Nagy Barbara,

Ábel Viktor, Dobos Bence (MIXA

Stúdió/Archinvest'97)

Építész munkatársak:

Krakomperger Dávid, Révai

Balázs, Ujfalussy Domonkos, Vizi

Gergely Norbert

Beruházó: Magyar Nemzeti

Digitális Archívum (MaNDA)

Generálkivitelező: Zeron

Befektető Zrt.

Építész:
Paulo
Mendes da
Rocha

KORTÁRS PORTUGÁL BRUTALIZMUS

Hintómúzeum, Belém,
Lisszabon, Portugália

Hintók sora
a szintközi galériáról

Lisszabonban 1905-ben nyílt meg az első, hintókat bemutató múzeum az egykori királyi lovas iskola épületében. A mára világszinten is egyedülállónak számító portugál hintógyűjtemény legrégebbi darabját 1581-ben készítették. A műkincsek gyarapodásával nagyobb kiállítóterre lett szükség: az új múzeum helyét a régi közvetlen környezetében, a belvárostól nyugatra eső Belém városrészben jelölték ki.

A helyszínválasztás hátterében a Tejo-part átfogó urbanisztikai rehabilitációjának koncepciója állt, melynek első fejlesztései már a kilencvenes években elkezdődtek.¹ A *Belém Redescoberta* projektben az állam a nemzeti értékekkel bíró, ám a turisták számára kevésbé ismert történelmi terület reaktiválását célozta meg. A portugál tengerészeti-hajózási múlthoz kapcsolódóan számos szimbolikus épület áll a környéken (a földrajzi felfedezések időszakától kezdve egészen az iparosodás korának szereplőcsarnok-raktár épületállományáig több építészettörténetileg értékes periódus van jelen egyszerre).

A tervezési telken álló, a korábbi kikötőkhöz tartozó raktárakat és ipari épületeket a beruházás előkészítői és döntéshozói nem tartották alkalmasnak a múzeumi funkció befogadására. A lokális identitás szempontjából jelentős, valójában történelmi-kulturális értékeket hordozó meglévő épületek védelmében sem a portugál építész közösség, sem a civil lakosság nem tudott eredmé-

Műtárgyak a semleges kiállítóterben

Auditórium a karakteres vasbeton keret alatt

Felvonuló lovasok a múzeum előtt

Homlokzatra szerkesztett lépcsőkarok

1 A korábban ipari funkciókkal ellátott, ám időközben kiüresedő területek megtisztításánál és felfrissítésénél kezdetben a tömegközlekedés fejlesztésére fordították a figyelmet, aztán a kultúra és a turizmus felendítését erősítették. A kilencvenes évek nagy vízpart rehabilitációnak eredményességéről és értékeléséről: Sieber, R.

Timothy: „Public participation in environmental impact assessment: a comparison of urban waterfront redevelopment in Lisbon, Portugal, and Boston, USA”, in Pedro Ferraz de Abreu – Joao Joana de Melo (eds.): *Public Participation and Information Technologies 1999*. CITIDEP & DCEA-FCT-UNL, Lisszabon 2000.

2 A Művészet, Építészet és Technológia Múzeumának hivatalos megnyitója október elején volt. Az egyedi kerámiafelülettel burkolt organikus terepformát mutató kiállító- és rendezvényépületről szóló első híradások egyike; valamint legfrissebb hazai bemutatása Wesselényi-Garay, Andor:

Szelídített hadidizmus. A Museum of Art, Architecture and Technology épületei Lisszabonban. *Metszet*, vol. 7, no. 6 (2016), pp. 26-29 (jelen számunkban – a szerk.).

3 Wisnik, Guilherme: Public Space on the Run. Brazilian Art and Architecture at the End of the 1960s. *Third Text*, vol. 26, no. 1 (2012), pp. 117-129.

4 Villac, María Isabel: Paulo Mendes da Rocha – The technique and the „art of building”. *El Blanco*, vol. 15 (2014), p. 119.

5 A braziliai brutalista építészet hosszantartó virágzásáról: Shyti, Llazar – Çela, Ilgen: „Brutalism in Brazilian Architecture. The Similarities and Differences between Brazilian and European Brutalism”, in Sokol Dervishi, et al. (eds.): *2nd ICAUD International Conference in Architecture and Urban Design*. Epoka University, Tirana 2014, Paper no. 297.

6 Történeti épületek átalakítása Paulo Mendes da Rocha munkásságában, lásd Vukoszavlyev, Zorán: A történetiség modernista továbbírása. Kiállítóterek Paulo Mendes da Rocha ezredforduló építészetében. *Metszet*, vol. 7, no. 4 (2016), pp. 34-37.

Ernyőszerű felülvilágítók

Kiállítóteret szervező nagyméretű liftblokk

nyesen fellépni, így minden „útba eső” épületet elbontottak, és tiszta terepet (!) teremtettek az új kulturális komplexum számára a nagy léptékű tervezési program maradéktalan megvalósításához.

Telepítés – városi térhasználat

A területet a vízparttól egy nagy forgalmú út vágja el, így a belváros felől elsősorban gyorsvasúttal érkező turisták (ők Belém fő látványosságát, a 16. századi Szent Jeromos-kolostort keresik fel leginkább, de a projekt elhelyezése szempontjából fontos köztársasági elnöki palota is itt található) egy felüljárón érkeznek a két nagy tömbből álló épületegyütteshez. A múzeumi rész került a frekvenciáltabb és dinamikusabb előtérbe, míg az előadóüzemeltetési blokk a hátsó tömbben kapott helyet, ahol könnyebben biztosítható a csend és szeparáltság. A két kubus egy egészen a parthoz átnyúló gyalogos híd köti majd össze, ám ez sajnos nem valósult meg a tervek szerint, így most az épületek megközelítése kissé esetleges – sőt a part mentén álló, most októberben átadott új múzeumegyüttes (MAAT²) megközelítése is méltatlan.

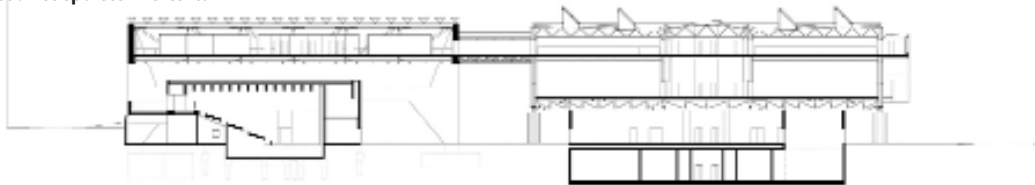
A feltűnően kemény, geometrikus formák a brutalizmus építészeti filozófiájából fakadóan teljesen kiesnek az expresszív történelmi környezetből, és nem is kívának semmilyen módon illeszkedni ahhoz. A funkció kiszolgálása mellett viszont az együttes nagyban formálja a városi közteret³: a súlyos pilléreken nyugvó épületdo-

bozok a lehető legminimálisabb alapterületen érintkeznek a talajjal, hogy a gyalogos forgalom számára minél több átjárható teret biztosítsanak. A földszinten található kávézó és múzeumbolt fellendülésével a környezet idővel aktivizálódhat, és gazdagodik a városi térhasználat is. Egyelőre erősen dominálnak a burkolt felületek, és jelentős növényesítésre lesz szükség, hogy valóban élhetővé váljon a házak alatti-melletti köztér.⁴

Brazíliai párhuzamok

A hintómúzeum formanyelve a Paulo Mendes da Rocha strukturalista épületeinél alkalmazott korábbi tervezési elvek és építészeti gesztusok újszerű egymáshoz rendelésével dolgozik. A braziliai brutalizmust idéző robusztus formák köszönnek vissza az alaprajzi kialakításban és a homlokzatszerkesztésben.⁵ A ferdén lecsapott élek a Poupatempo Itaquera vonásaira emlékeztetnek, míg az auditorium halványrózsaszín, sima felületű dobozáról és az azt keretező nyersbeton vázról az 1976–80 között épült Casa Junqueira juthat eszünkbe. A kiállítóterre additívan ragasztott szimmetrikus lépcsősor karaktere pedig a Cais das Artes épületénél is markánsan megjelenik. Ez a felületből kitüremkedő – a galériára felvezető – lépcsősor a hosszan elnyúló fehér hasáb egyetlen homlokzatformáló eleme. A lisszaboni együttesben lényegében a Sao Paulo-i brutalizmus keveredik a kortárs (portugál) építészettel.

Metszet a két épületen keresztül

Hóféhér hintókatalógus

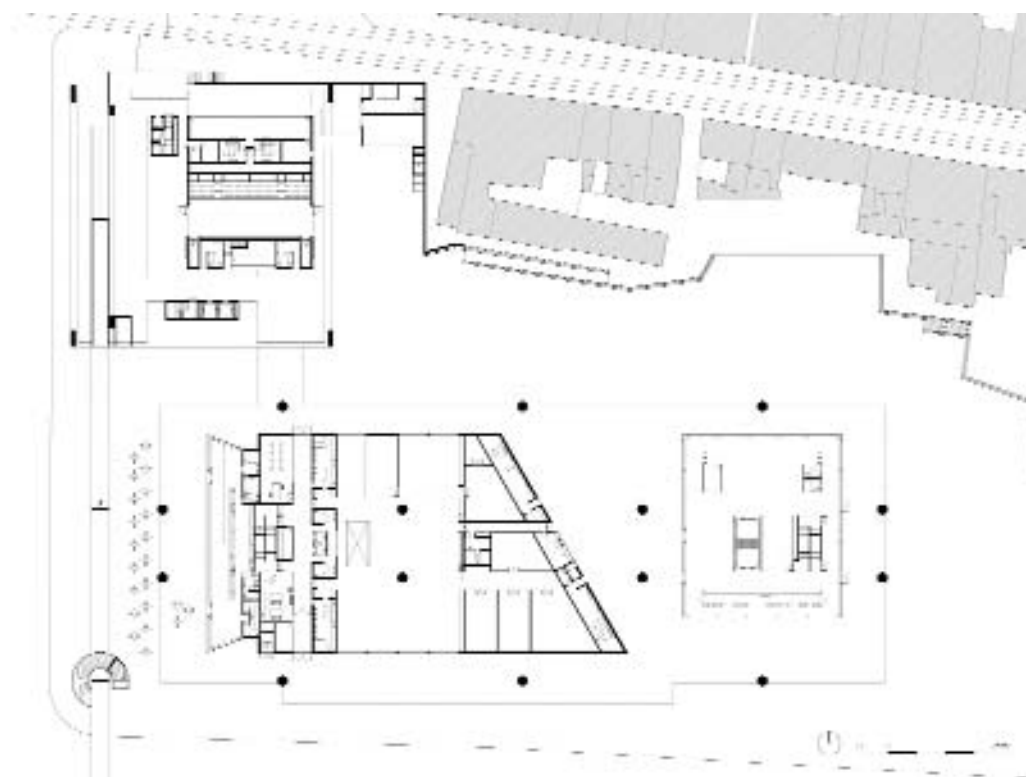
Paulo Mendes da Rocha munkásságában megtalálhatóak mind a teljesen steril kiállítóterek, mind a történelmi környezetet és karaktert továbbörökítő enteriőrök.⁶ A hintómúzeum esetén a belső terek olyannyira semlegesek, hogy a kiállított kocsik reklámfotó jelleggel, tárgyszerűen, mindennemű történelmi kontextus nélkül jelennek meg.⁷ Ez a hatás segíti a hintótípusok változásának érzékeltetését, azonban a látogató kevésbé tudja elképzelni magát abba a korabeli pompába, ami ezeknek a közlekedési eszközöknek a használatával együtt járt. Az új múzeum tehát inkább a kiállítási tárgyak művészeti értékére és fejlődésére koncentrált, míg a korábbi lovas iskola egy jellemző építészeti korlenyomatot is bemutatót.⁸

A jelenleg 73 darab, főként 17. és 19. századi hintóból álló gyűjtemény nagyrészt átkerült az új múzeumba, csupán néhány kiemelt darab maradt a korábbi helyén. A műtárgyak állagvédelme miatt különösen magas légtechnikai-páratartalmi követelményeknek kellett megfelelni az új épületben. A gépészeti tervezés már a projekt kezdeti fázisától BIM-ben folyt, így ennek előnyei nem

csak a menet közbeni ütközésvizsgálatoknál, hanem a később felmerülő lehetséges kivitelezési problémák előrejelzésénél is megmutatkoztak.⁹

Napjaink építészetének egyre magasabb technikai elvárásai és a kubusokban gondolkozó tervezési módszerek ebben a házban a brutalizmus egyszerűségével és időtlen esztétikájával találkoznak. A tiszta szerkezeti hierarchiából levezethető, súlyos betonelemeket és nagyfeszítávú acél rácsostartókat megmutató formát a tervező közös nevezőre hozza az áttekinthető, tágas belső terekkel. Így végül a hatalmas gyűjteményt bemutató kompakt épületben valóban szinte katalógusszerűen lapozhatók végig az elmúlt idők legkülönlegesebb hintói a 21. század „sokat és gyorsan” megismerni vágyó turistái számára.

Urbán Erzsébet

Vezérszint alaprajza

- 7 E tárgyszerűség koncepciója rokon Lina Bo Bardi 1968-as, a Sao Paulo-i Művészetek Múzeumában alkalmazott deheroizáló megoldásával, ahol a kiállítótérként berendezett konténerben a műalkotások között mint köztéri tárgyak között sétálhattak a látogatók. Lásd Buerger, Roger M.: 'This Exhibition Is an Accusation': The Grammar of Display According to Lina Bo Bardi. *Afterall: A Journal of Art, Context, and Enquiry*, vol. 26, no. 1 (2011). Itt azonban a művészeti alkotás-jelleg hangsúlyozása válik elsődlegessé – melyet nem bont le az a kiállításbemutató koncepció sem, hogy „látványjelleggel” a kiállítóterben is folyik restaurátori munka, lásd Mendes da Rocha, Paulo: Museu dos Coches. *ArchDaily*, 2015. június 1. 13:00. Hozzáférhető: <<http://www.archdaily.com/637271/museu-dos-coches-paulo-mendes-da-rocha-mmmb-arquitetos-bak-gordon-arquitectos>> [utolsó belépés: 2016. november 28.].
- 8 Brito, Miguel: Intercultural Interpretation Strategies in the Museum Context: The Case Study of a Guided Visit to the Coach Museum in Lisbon. *Revista Turismo & Desenvolvimento*, vol. 17-18, no. 3, (2012), pp. 1509-1522.
- 9 A múzeum gépészeti technikájáról: Meireles, António Ruivo – Salavessa, Bernardo – Gonçalves, Fernando: Coordination of work in the Coach Museum supported by BIM methodology. *Cadernos d'Obra*, no. 4 (2012), pp. 126-128.

Építész: Paulo Mendes da Rocha, MMBB Arquitetos, Bak Gordon Arquitectos
Megbízó: Ministério de Cultura (Kulturális Minisztérium, Portugália)
Projekt koordinátor: Nuno Costa
Gépész: AFA Consult, eng. Rui Furtado
Kiállítás tervezés: Nuno Sampaio
Tervezés/átadás éve: 2008/2015
Fotó: Vukoszávlyev Zorán és Urbán Erzsébet

SZELÍDÍTETT HADIDIZMUS

A Museum of Art,
Architecture and Technology
épületei
Lisszabonban

Egy cápa orrát idéző előtető

Építész: Amanda Levete

Háttérben a Tejo Erőmű téglatömbje. A MAAT a rakparti sétányból gyűrődik ki: az építészeti minőség itt a forma minőségével azonos

Október közepén adták át Lisszabon új nevezetességét, a Museum of Art, Architecture and Technology-t vagy, ahogy hivatalosan is becézik, a MAAT-ot. A Tejo erőmű tőszomszédságába illesztett ház a Tagus folyó partján, a város Belém negyedében épült fel. Építész a Future Systems-et Jan Kaplický-vel¹ jegyző Amanda Levete,² aki önálló irodát alapított, miután 2006-ban elvált a cseh származású építészettől. Míg Kaplický a haláláig megmaradt a kézjegyévé vált retrofuturista alakzatoknál, addig Amanda Levete szakított a lágy formák mimetikus potenciáljával, és egyfajta szelídített hadidizmust valósított

meg – előbb bútorain, majd épületein. Éteri szépségű padok, műhelydolgozatok jellemzik a Kaplický utáni időszakot, amelynek legfontosabb darabja a 2009-ben Dublinban átadott Spencer Dock Híd. A hullámforma jelenik meg Lisszabonban is, ahol egyetlen monumentális gesztus helyezi a házat a vízképződmények és a tájalakzatok határára: a sétány irányából mesterséges domb, amelynek tetejéről a túlpart válik múzeumi látványossággá, a túlpartról pedig hullám. Egyetlen elegáns mozdulat, amely – hálás közhellyel – elkülönböződve illeszkedik a Tagus-erőmű templomszerű téglapépületéhez. A

Látvány a Tagus folyó szemközi partjáról. A ház egyszerre látvány és kilátópont: a lépcsőn bámszkozók számára a város túlpartja válik kiállítási darabbá

1 A jelentősebb összefoglaló művek: Pawley, Martin: *Future Systems: The Story of Tomorrow*. Phaidon, London 1993; Kaplický, Jan: *More for Inspiration Only*. Academy Editions, Chichester 1999; Uő. (ed.): *Looking Back in Envy, 20th Century Art and Design Revisited (Architectural Design)*. Wiley-Academy, Chichester 2001; Uő.: *Confessions*. Wiley-Academy, Chichester 2002.

2 Amanda Levete szerepét pontosabban körülíró könyvek közül lásd Field, Marcus: *Future Systems*, Phaidon, Michigan University 1999, p. 207; Sudjic, Deyan: *Future Systems*. Phaidon, London 2006, p. 240; Sturm, Philipp – Cachola Schmal, Peter: *Zukunft von gestern – Visionäre Entwürfe von Future Systems und Archigram* [kiállítási katalógus], München 2016.

Központi kiállítótér a megnyitó
alkalmára szerkesztett, közönség-
barát installációval

A folyóparton följebb álló Tejo
Erőmű rekonstrukcióját 2006-ban
fejezték be. A ház egyszerre vált
önmaga múzeumává, illetve kortárs
kiállítótérre

A Tejo erőmű turbinacsarnoka az
AEG által gyártott áramfejlesztő
berendezésekkel. A templomszerű
tér folyó felőli szakaszán konferen-
ciatermet rendeztek be
(belső kép)

hullámforma – újabb közhellyel – összeköt és elválaszt: kapcsolat a víz és a városközpont között, miközben lágyan tereli a látogatót az enteriőrbe, ahol a lazán skicelt terek négy rendeltetés szerint rendeződnek. Középpontban az 1200 négyzetméteres ovális galéria, innen íves rámpa vezet lefelé az ezer négyzetméteres főgalériába, ahonnan a projektszoba és a vetítőterem nyílnak. Olvadékony, ömlékeny térsor; átlátható és hatalmas: mérete majd csak szobrokkal zsúfolt állapotában, a bejárárs időbeliségében elveszve lesz nyilvánvaló.

A barokkosan hullámozó folyóparti homlokzatot a hely hagyományait folytató kerámiaacsempék borítják, a vasút felé eső gazdasági szárny pedig perforált acél és polikarbonát burkolatot kapott. Furcsa kettősség jellemzi a házat: az elemkiosztásokon, az előregyártott darabokon látszik a digitális kultúra precizitása, alig találni azonban olyan csomópontot, amelyet sikerült volna tiszteséggel kivitelezni. A burkolatváltások random és alkalmi profizmusa arról tanúskodik, hogy a monitorokon még rendkívüli figyelmet fordítottak a részletekre, ennek azonban írmaga sem marad a főhomlokzat ívéénél, a hullám tarajánál.

Egy hajdanvolt kor szebb napjainak magasabb szintű építőipari kultúrájától tanúskodik a szomszédos Tejo Erőmű, amelynek rekonstrukcióját 2006-ban fejezték be,

kiállítási programját – részben önmagát bemutató technológiai múzeumként – pedig az idén harmonizálták a MAAT koncepciójával.³

A Tejo Erőművet érdemes egy pillanatra összevetni az Ózdon megvalósult rekonstrukciókkal. Míg Ózdon helyenként csak romokat és töredékeket hagyott a vandalizmus és a nemtörődöm tolvajlás, addig a Tejo látványparkká tette az egykori hőerőmű kazánjait. Míg Ózdot körbelengi a rothadás autentikus bája, addig a Tejo kipucoltsága panoptikumi: Disneylandbe kíváncsoznak a csillét toló bábuk, a túlzott illusztrativitás felkönnyíti, idézőjelbe teszi a falakból sütő heroizmust. Megmutatják azonban sajnos azt is, milyenné is lehetett volna Ózd egy önmagára és kultúrájára jobban figyelő társadalomban. Tanulni persze Ózdtól is lehet: az autenticitás elébb való a tisztaságnál, a korlátok között tartott veszély vonzóbb a túlhajtott biztonságnál.

Amúgy monty pythonosan: egyezzünk ki egy döntetlenben.

Wesselényi-Garay Andor

Metszet. Jól látszik a MAAT kétarcúsága: a folyó felé nyitott, a hátsó vasút felé zárt; a sétány irányából mesterséges domb, a tülpartról hullám

3 Urbán, Erzsébet: Kortárs portugál brutalizmus. Híntómúzeum, Belém, Lisszabon, Portugália. *Metszet*, vol. 7, no. 6 (2016), pp. 22-25 (jelen számunkban – a szerk.).

Hatalmas, osztatlan, egymásba ömlő térsor szervezi az egyes galériákat. Az íves falak miatt a jövőben inkább szobrok kiállítására tűnik alkalmasabbnak a tér

Építész: Amanda Levete (AL_A)

Projektigazgató:

Maximiliano Arrocet

Munkatársak: Fernando Ruiz

Barberan, Mirta Bilos, Alex

Bulygin, Grace Chan, Sara Ortiz

Cortijo, Alice Dietsch, Ciriaco

Castro Diez, Yoo Jin Kim, Ilina

Kroushovski, Michael Levy,

Cristina Revilla Madrigal,

Stanislaw Mlynski, Ho-Yin Ng,

Giulio Pellizzon, Raffael Petrovic,

Chloe Piper, Filippo Previtali, Arya

Safavi, Maria Alvarez-Santullano,

Joe Shepherd, Paula Vega,

Konstantinos Zaverdinos

Helyi építész:

Aires Mateus e Associados

Statika, gépészet, világítás:

Afaconsult

Kertészet: Vladimir Djurovic

Landscape Architecture

Étterem, üzlet világításterv:

SEAM Design

Műszaki ellenőr: Technoplana

LEED szakértő:

Edifícios Saudáveis

Generálkivitelező: Alves Ribeiro

Fotó: Paulo Coelho, courtesy EDP Foundation, szerző

A KORTÁRS IPARI ÉPÍTÉSZET ÚJ JELENSÉGEI

Herzog & de Meuron építészek
a Ricola Kräuterzentrum épületének tükrében

Építész:
Jacques
Herzog,
Pierre de
Meuron,
Stefan
Marbach

Tétel:

1. Európában és a fejlett nyugati államokban a „heroi-
kus” ipari építészet a hetvenes évek közepe óta az
olajválságok és az ezt követő gazdasági átalakulások
következtében visszaszorult. (Itt most nem tárgyaljuk
az elsőrendű következményt: a mindezzel kapcsolatos
társadalmi és gazdasági mozgásokat, a rozsdaoveze-
tek kialakulását.)
2. A nyersanyag-előállítás és a tömegáru gyártás iparát
átvette a magas hozzáadottérték-tartalmú munka és
az egyre fejlettebb technológia. Jelentősen meg-
növekedett a más forrásból származó alkatrészek ösz-
szeszerelésének és disztribúciójának gazdasági szere-
pe.
3. Ezek a jelenségek másfajta, más megjelenésű épületí-
pusokat igényelnek. Tipikus forma a célszerű „bádog-
doboz” épület, amely biztosítja a tevékenységhez
szükséges volument, a legegyszerűbb tételhatároló
eszközök alkalmazása mellett pedig a lehető legeggy-
szerűbb és legköltséghatékonyabb megoldás.
4. Érzékelhető igény, hogy az építettők (akiknek egy ré-
sze nem a technológia felől érkezik) a banális és
egyébként sallangmentesen célszerű megoldások he-
lyett valamilyen egyéni arculatot szeretnének biztosí-
tani az épületeiknek. Így jöhetnek létre a léptékszava-
ros „forma- és anyagfetisiszta” épületek, szakmai zsar-
gonunkban: az autószerelő építésze.

5. Emellett azonban érdekes jelenségeket is megfigyelhe-
tünk. A szimpla ipari épület, az egyszerű csarnok
homlokzata szellemességgel, magas hozzáadott érték-
kel, a meglévő vagy ezen a területen eddig nem alkal-
mazott anyagok felhasználásával válik eminens, a
szakmát mozgó példává.

A véleményem szerint pozitív jelenséget jól példázza a
Herzog & de Meuron iroda építésze. A Ricola gyógynö-
vénycukorka-készítő cég megbízására HdM eddig nyolc
épületet tervezett. Ebből három kifejezetten ipari épület,
azaz csarnok. Az első 1986–87-ben, a második 1992–93-
ban, a harmadik pedig 2010–2014 között épült. A példá-
kat kiegészítem a HdM további, hasonló szellemű ipari
épületeivel.

Ricola magasraktár 1986–87, Laufen, Svájc

A kilencvenes években a Domust lapozgatva találok egy
először a HdM építészeinek egyik épületével, a Ricola
számára készített magasraktárral.¹ A képek divatbemuta-
tó-zajából elsőre kitűnt, hogy itt valami erőteljesebb do-
logról van szó. A szép fotók egy erőteljes árnyékokkal
csíkozott felületet mutattak, ahol az árnyékokat kisebb
és nagyobb távolságban elhelyezett párkánysávok ered-
ményezték. A párkányokhoz hasonlóan a felület egésze
is eternit (ma azt mondanánk szálcement) lapokból ké-
szült. A háromszor öt sáv, mintha a terhek kényszere

Ricola Krautcentrum, az agyagfal
homlokzati részlete

Ricola magasraktár, Laufen, Svájc

Fotó: Margherita Spillutini, AzW

okozná, lefelé mintegy összenyomódva egyre keskenyebbé válik. Legalul bordás lábazat, felül légies, könnyökelemekkel támogatott párkány helyezkedik el. Mindez, mondhatnánk, képletszerű: a homlokzat klasszikus harmas tagolása. (Ne felejtsük el: még tombol a posztmodern!) De mégis valami más: az anyaghasználat végteleen egyszerűsége (mint egy később látott fotóról kiderült, a homlokzat már-már primitív módon lécekből és lapokból lett összeszerkesztve), magabiztos könnyedsége, a banálishoz képest szokatlan kilengése volt talán az, amire felfigyeltem. Később olvastam: a HdM a homlokzat inspirációját a környék fűrészüzemeinek farakásaiból származtatta.

Most, a cikk írásakor végignézve a kiválóan dokumentált munkásság² korai korszakát, látható, hogy talán már akkor többről lehet szó pusztá formai analógiánál. A kü-

lönféle anyagú táblákból-lemezcsíkokból készülő homlokzatburkolat szinte mindegyik korai épületükön előfordul, jelezve azt, hogy a felület tagolása és konstrukciója, az ismétlődő minta dekorációs hatása a tiszta funkcionális túl is élénken foglalkoztatja őket.

Signal Box (-ok) 1989–1999) Bazel, Svájc

A bázeli mozdonyszín célszerű, vasbeton felületű tömeg és ezzel kontrasztos, könnyed, az áthidalást biztosító szerkezetet is rejtő felülvilágítói végül is nem hordoznak meglepetéseket. A svájci vasút (SBB) bázeli pályaudvarán álló Signal Box (1989-95) azonban valóban újdonság. A vörösréz burkolatos épület, melynek teljes homlokzata fedett, belső tere pedig kopolyúszerűen felnyíló réseken át kap megvilágítást, többféle hatással operál. A vörösréz és az elektromosság kapcsolata nyilvánvaló.

Fotó: Christopher Roach, Pinterest

Central Signal Box, Bazel, Svájc

Fotó: Eglé Bazaraité, Pinterest

Ricola termelő és raktárépület,
Mulhouse-Brunstatt, Franciaország

Ricola Krautcentrum, a homlokzat
részlete, minden nyolcadik réteg
között a fal időtállóságáról gondos-
kodó trasszréteggel

1 Herzog, Jacques: Sui materiali / On materials. *Domus*, no. 765 (1994), pp. 74-77.

2 Ursprung, Philip (ed.): *Herzog & de Meuron – Natural History*, Canadian Centre for Architecture. Lars Müller Publishers, Zürich 2005.

Fotó: Sarah Ackerman

Dominus borászat, homlokzati részlet a helyi kövekkel töltött gabionokkal. Napa völgy, Kalifornia, Egyesült Államok

Fotó: BuildingButler

Homlokzatrészlet, huzalszövet-háló, Dominique Perrault

Fotó: Herta Humaus, Caramel Architekten

Városüzemeltető telephely homlokzatrészlete, „kárpitós gombokkal” rögzített tetőfólia, Amsfelden, Ausztria, Caramel Architekten

Fotó: C. Vogt, Proplaning

Villamosremiz homlokzatrészlet, álló szendvicspanelek, Oberwill, Svájc, Proplaning

Vörösrézszalag-tekerceselés oldja meg az épületben elhelyezkedő kényes biztonsági és vezérlőberendezések Faraday-kalitka elvű árnyékolását a villanymozdonyok nagyfeszültségű áramától. A burkolat eltartása az épület túlmelegedés elleni védelmét is biztosítja. Fokozza és árnyalja a hatást, hogy a nemes építőanyagoknak számító rézburkolat a patinásodás miatt változó megjelenésű. Idővel elkészültek az épület „testvérei” is, a Central Signal Box (1994–99) és a Satellite Signal Box (1995–99).

Ricola termelő- és raktárépület, 1992–93, Mulhouse-Brunstatt, Franciaország

A Ricola számára készített következő épület vegyes funkciójú. Itt is megjelenik a költői eszköztár: az egyszerű vasbeton doboz két hosszú oldalának felületei előtett képezve felnyílnak, és kiviláglik a belső „csomagolás”. Mint egy óriási bonbonosdoboz. A hosszoldali felület és az előtett alja közönséges polikarbonát burkolatot kapott, a bevilágítást biztosító áttetsző felületet (mint bélésapírt) viszont Karl Blossfeldt (1865–1932) egyik, cickafarklevelet (achillea umbellata) ábrázoló fotójának ismétlődő nyomatai díszítik, utalva a Ricola gyógynövényekből készülő gyógycukorkáira. Funkcionális és jelképi egyszerre.

Dominus-borászat, 1995–98, Kalifornia, Napa-völgy, Egyesült Államok

A különleges mikroklimájú Napa-völgy Kalifornia legjobb borvidéke. A francia tulajdonos, Christian Moueix a HdM irodával terveztette meg borászatát. Az épület ebben az esetben is többretegű eszköztárat használ. A két szigorúan tájolt, fegyelmezett szőlősorok közé igazított egyszerű, de százméteres hosszúságú, téglatest alakú két szint magas homlokzatát gabionfal alkotja. A kőkosarak töltése változatos méretű helyi bazaltkövekből készült. A nagy kövek közötti rések a falat transzparenssé teszik, biztosítva a fényt a mögöttük elhelyezkedő ablakoknak. A kisebb kövekkel töltött kosarak nem átlátszóak. A homlokzat köfelülete mesteri módon biztosítja a nagy épület tájba illesztését, utalva a szőlő és a talaj kapcsolatra. Persze mindez nem öncélú: a homlokzatok vastag kötömege az épület klímaháztartásában játszik szerepet. A forró nappali és a hideg éjszakai hőmérséklet kiegyenlítő hatása a játékos hatású az itt tárolt bor szempontjából.

A fenti példák jól mutatják, hogy az ipari épületek homlokzati megoldásaival, felületeivel a HdM szívesen kísérletezik, hogy az alapvető funkcionalizmuson túl a költői megjelenés eszközeit is megtalálhassa bennük. A bátor anyagválasztás, a szokatlan megoldások, az így megfogalmazott szimbólumok különössé, érzékivé teszik

ezeket az ipari épületeket, anélkül, hogy bombasztikus formákhoz kellene fordulniuk.

Az anyagokkal való ilyen jellegű kísérletezés ritka, de nem egyedülálló: a francia Dominique Perrault leleménye a huzalszövet újszerű használata (elsőként a francia Nemzeti Könyvtárnál). Az anyag közönséges, a sütőiparban használt sütőszalagként kezdte építészeti pályafutását, ezután vált méregdrága, mégis vágyott szerkezzé.

A linzi Caramel Architecten érdekes leleménye az Ansfelden melletti városüzemeltető telephely egyes épületeinek homlokzati burkolata. Itt a közönséges tetőszigetelő műanyag fóliát a homlokzati síkjára meglepő mintázatot adó „kárpitós gombokkal” feszítették fel.

Hasonlóan szép példa a svájci Proplaning iroda munkája, a Bazel külvárosának számító Oberwill villamosremizének rekonstrukciója és bővítése. Itt nem jelenik meg új anyag, hanem a szinte már lélektelen rutinnal alkalmazott szendvicspanel kerül új helyzetbe azzal, ahogyan a vágányok íveit befoglalva képes az épület funkcióját is jelképezni. A sztárépítész irodává váló HdM mind az ipari építészetben, mind egyéb feladataiban folytatja a kísérletezést.

Ricola Kräuterzentrum, 2010–2014, Laufen, Svájc

A Ricola édességgyár részére tervezett nyolcadik munkájuk a gyógynövényraktár és feldolgozó üzem a Bazeltól harminc kilométerre, délre eső Laufenben (igen, ugyanaz a Laufen!). Az épület homlokzati falát a közelben kibányászott agyagból készítették.

A már megszokott többszálú hatásmechanizmus most is megfigyelhető: a természetes agyag alapanyag felhasználása jól szimbolizálja a Ricola termékek természetes eredetét. Emellett az épületfizikai hatásmechanizmus is jól működik, a Dominus-borászathoz hasonlóan. A vastag agyagfalak tömege páratechnikai szempontból kiváló szabályozó hatású: egyenletes, negyven-hatvan százalékos közötti relatív páratartalmat biztosít a tárolt és a feldolgozás alatt álló (gyógy)növényi részeknek.

Persze a vályogfal az építési nedvesség csökkentése érdekében előregyártott. Az elemeket üzemenben célgépekkel, laboratóriumban ellenőrzött receptúrával kevert anyagból készítették. A megvalósításhoz segítségül hívták az agyagépítésben harmincéves tapasztalatot szerzett Martin Raucht és cégét, a Lehm Ton Erde GmbH-t.

A 670 darab, zsalszabatos döngölt, 4-6 tonnás, hatalmas (3,40×1,30×0,45 méteres) vályogfalelem nagyon egyenletesen rétegzett anyagból készült. Minden nyolcadik sor közé vékony trasszkeverékkel (természetes cementtel) dúsított stabilizáló (és dekorációs) réteg került. Ez a technológia egyúttal a fal csapadék elleni stabilitását és a kimosódás elleni védelmét is biztosítja. A falele-

mekből álló falak a gondos gyártást, majd a méretrend és az elhelyezés utáni utómunkát követően hatalmas, egynemű felületté álltak össze, melyet csak az agyaganyag rétegzettsége díszít (költségi módon megjelenítve a talajrétegek metszetszerű látványát). A felület egyneműségét oldalanként egy-egy hatalmas körablak töri meg.

A háromezer négyzetméteres, előregyártott vasbeton szerkezetű épület belső tere felülvilágított, a technológia kiszolgálása, valamint a ki- és beszállítás a pincészinthez kapcsolódó, részben a föld alá rejtett szervizterületen át történik. A humán belső terek karaktere is igazodik a rurális külsőhöz. A falak agyagvakolattal borítottak, az egyszerű belső berendezés borovi fenyőből készült.

A technológia perfekt rozsdamentes acélból készült elemei diszkréten teszik a dolgukat. Az egész épületet áthatja a föld, az alpesi rétek illata.

Ha HdM most ismertett ipari épületein túl a kiterjedt és magas színvonalú munkásság többi alkotására tekintünk, szinte mindegyik hordozza a költségi anyagkezelés eszköztárát. Olyan periódusok is megfigyelhetők, amelyekben több egymást követő, akár eltérő célú épületen is ugyanaz az anyag jelenik meg többféle változatban. (Legutóbb például a téglák: a Tate Modern bővítésénél, a Vitra látványraktáránál és a most nyertes berlini XX. század Múzeumánál).

De hasonlóképpen megfigyelhetünk különleges üveg (gyógyszerraktár, Bazel; Fünf Höfe, München; Prada divatház, Tokió; karikatúramúzeum, Bazel; Elsässertor irodaház, Bazel; stb.), műanyag (Allianz Stadion, München; Leban táncszínház, London...), fémlemez (a korai

schützengassei lakóház, Bazel; Signal Boxok, Bazel; Rue des Suisses apartmanház, Párizs; de Young múzeum, San Francisco; stb.) homlokzatokat, felületeket.

A tizenhárom évig épülő, és éppen a napokban befejezett hamburgi Elbphilharmonie építése során alkalmazott anyagok és felületek pedig már szinte minden képeletet felülmúlóan pazarok.

Természetesen a sztárépítészeknek (a több évtizedes minőségi munkával kiharcolt bizalom és lehetőség talán) feladatuk is a kísérletezés, a megújítás, a lehetőségek felkutatása.

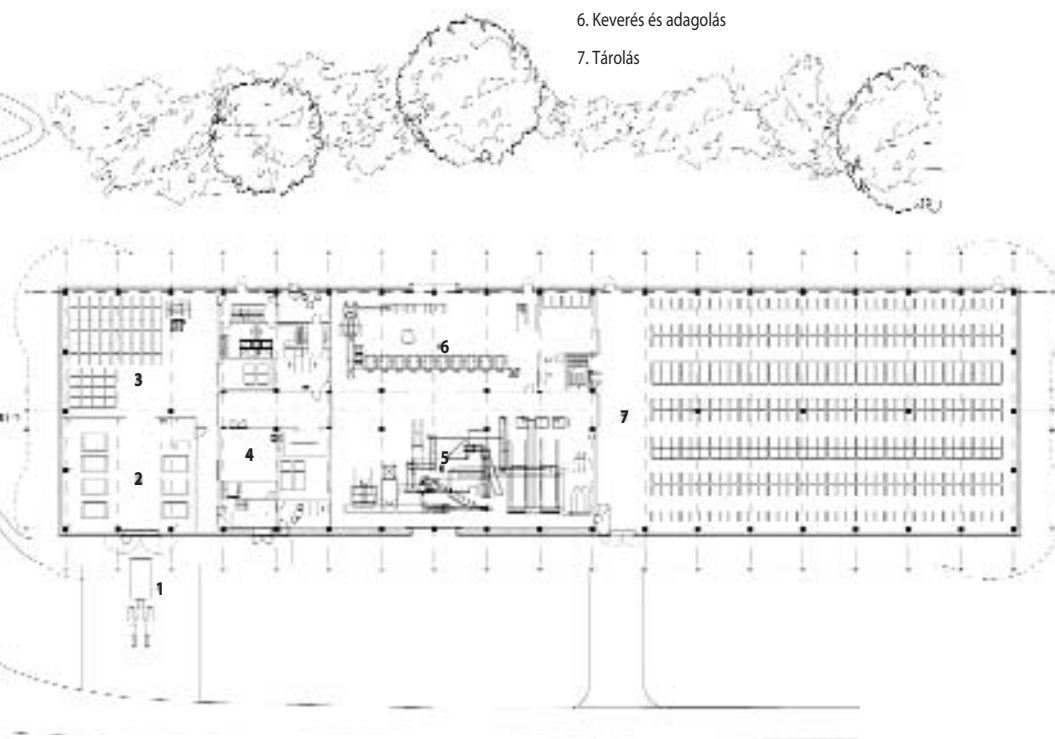
Úgy vélem, a HdM építészete, az építészeti innováció általuk folytatott gyakorlata jól példázza a jelen és a jövő egy lehetséges útját, amelyen céltalan formák helyett a költségi alkalmazott anyagok és a természetes vagy megmunkált felületek válnak az illeszkedés és/vagy a minőségi hatás elérésének eszközeivé.

Mindez szerényebb, célszerű keretek között igaz a HdM ipari építészetére is, amely példát, inspirációt nyújt a kortárs ipari építészeti feladatok megoldásához.

Dobai János

Földszinti alaprajz

1. Beszállítás
2. Szárítás
3. Karanténraktár
4. Mellékterek
5. Aprítás
6. Keverés és adagolás
7. Tárolás

Alaprajz a vasbeton csarnokszerkezet elemeinek kiosztásával

A vályogfal elemek elhelyezése

A hézagok eldolgozása (a fal homogenizálása)

Belső kép, a technológiai berendezésekkel

„Természetközeli” belső

Építész: Jacques Herzog, Pierre de Meuron, Stefan Marbach (Herzog & de Meuron)

Projektigazgató: Michael Fischer

Projektvezető: Nina Renner

Munkatársak: Zdenek Chmel, Wolfgang Hardt, Harald Schmidt, Hendrik Steinigeweg, Luca Ugolini, Freya Winkelmann

Fotó: Courtesy of Ricola, Iwan Baan

EMBERI LÉPTÉK ÉS LÉPTEK

A homlokzatra kívül
a belső struktúra

Budafoki Szomszédok Piac

*A forma a konstrukció
rendszeréből fakad.*

Louis I. Kahn¹

Mit tudunk kezdeni a régi építési formákkal ma?

Erre a kérdésre ad választ a Budafok központjában megépült piac, mely a napokban kapta meg a Budapesti Építész Kamara Nívódíját.²

A 2009-es tervpályázat még jóval nagyobb programmal számolt, melynek nyertes tervét³ szintén a Kertész Építész Stúdió jegyzi. Példaértékű, hogy évekkel később a csökkentett volumenű építési szándékkal a kerületi főépítész ismét megkereste a csapatot. Szerencsésnek tartom e fordulatot, mert így lehetőség adódott megmenteni Jurcsik Károly 1970-ben épült áruházát,⁴ ráadásul az épület hátsó felületét, melyet a régi piac teljesen elépített, új helyzetbe hozták azáltal, hogy főteret alakítottak ki e homlokzat, a piac és a templom ölelésében.

„Minden építés továbbépítés” – Tomay Tamás⁵

A Jurcsik-ház magára öltötte az egészen kisvárosias léptékű templom és a környező lakóházak szövetét, és most, hogy 45 év elteltével kiszabadították a régi piac elszlömösödött világából, helyénvaló elemként hat.⁶ Ennek a meglévő épületnek a léptékét, téglalapírtázatát, de még színét is átvette az új piac. Milyen eszközöket használtak az alkotók? A tér kialakítása az antik agóra mintájára készült, mely mindig is a városi főtérhez, a piac helyéhez volt köthető. Az alaprajz az átriumos tér szerkesztését vitte tovább. Érdekes ez a behatárolt, mégis szellős közeg, amely a tetővel határozottan kijelöli a piac helyét, de alul a piaczók szabadon áramolnak a téren. Fontos tudatosítani, hogy a bevilágítására használt

Építész:

Kertész

András Tibor

A piac előtt létrejött
emberléptékű élettér

A békaperspektíva hamis monumentális jelleget ad az épületnek, pedig valójában jó léptékű

A komponált részletek jól illeszkednek a tagolás ritmusába

A kétdimenziós ritmosos tagolás helyénvalóan jelenik meg a térbeli szövet kivetüléseként

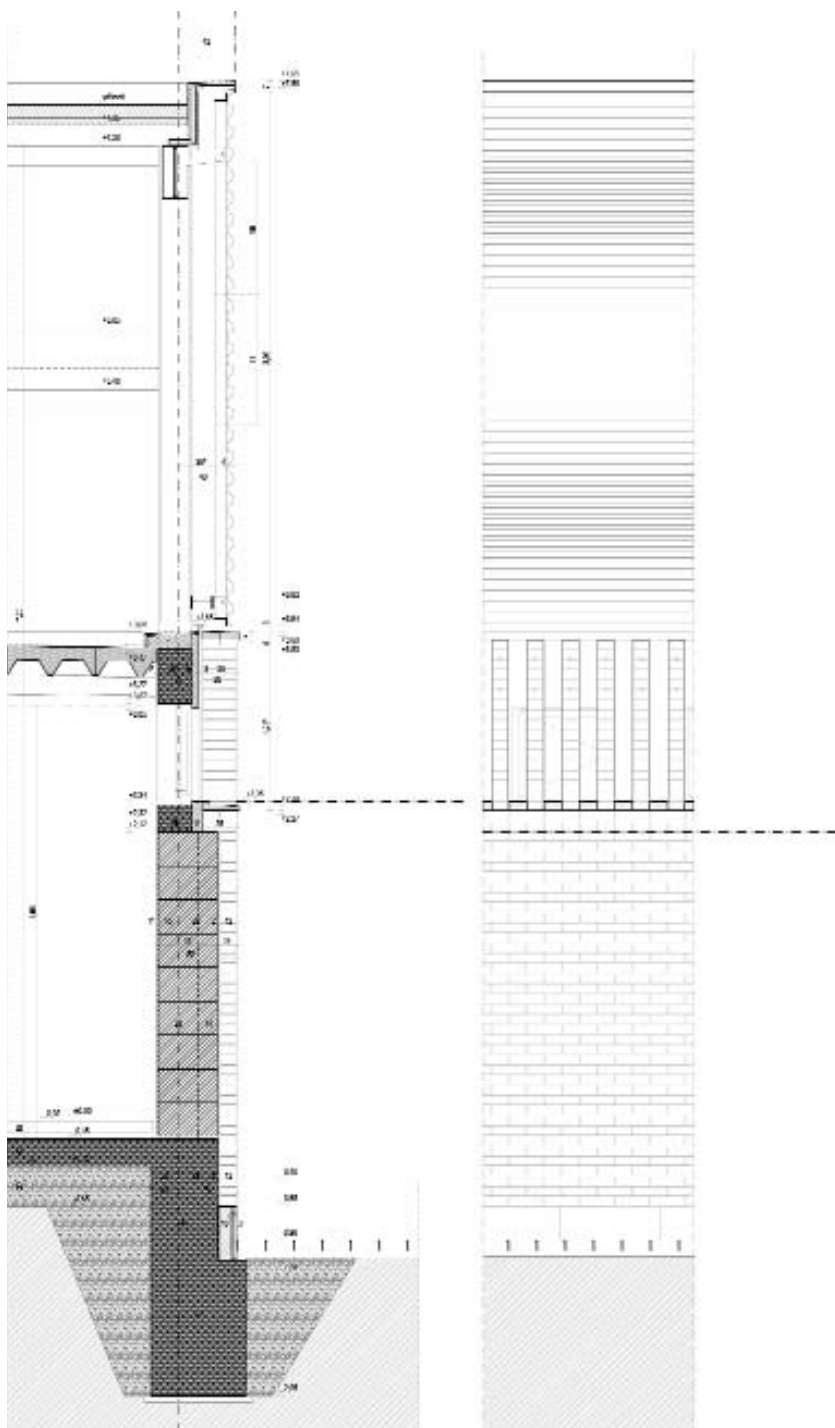

szinteltolás valójában a bazilikális bevilágítás antik formáinak térbeli, szövetesített változata.

A beépítés legnagyobb értékének a pusztá múltidézt elkerülő helyi és építéstörténeti folytonosságot tartom. A tervezők bátran nyúltak a legfrissebb anyagokhoz, például a perforált acéllemezhez, amely átengedi a fényt, kívülről homogenizálja, léptékteleníti a homlokzatot,

fényáteresztő képessége révén tökéletesen pótolja az üveget, ráadásul fenntarthatóbb is annál, mert nem szükséges olyan gyakran takarítani. A környezetet kitakaró külső épületfotón kifejezetten monumentálisnak hat a helyszínen egészen kedvesnek, emberléptékűnek látszó épülettömeg. Ezért sem szabad hinni az építészeti fotóknak – mondhatnánk –, de inkább arra bízhatnánk

A főbejáratnál feltáruló belső megnyugtató emberi léptékbe helyezi az épületszövetet

Homlokzati részlet
metszete és nézete

mindenkit, hogy nézze meg a valóságban! A többfunkciós rendezvényteret csak elképzelni tudtuk működés közben, mert ottjártunkkor, szombat délelőtt épp nem zajlott rendezvény, de az élhető város' feltételeinek tökéletesen megfelelt. Bár a megkérdezett piacozók nem tudták beazonosítani, tudatosítani a felsorolt építészeti formákat, az atmoszféra ismerősnek hat. A hely használata mutatja, hogy a legnagyobb építészeti elismerés nem díjakban mérhető, hanem az épület-lény élő forgatagában, az emberi léptekben.

Lévai Tamás

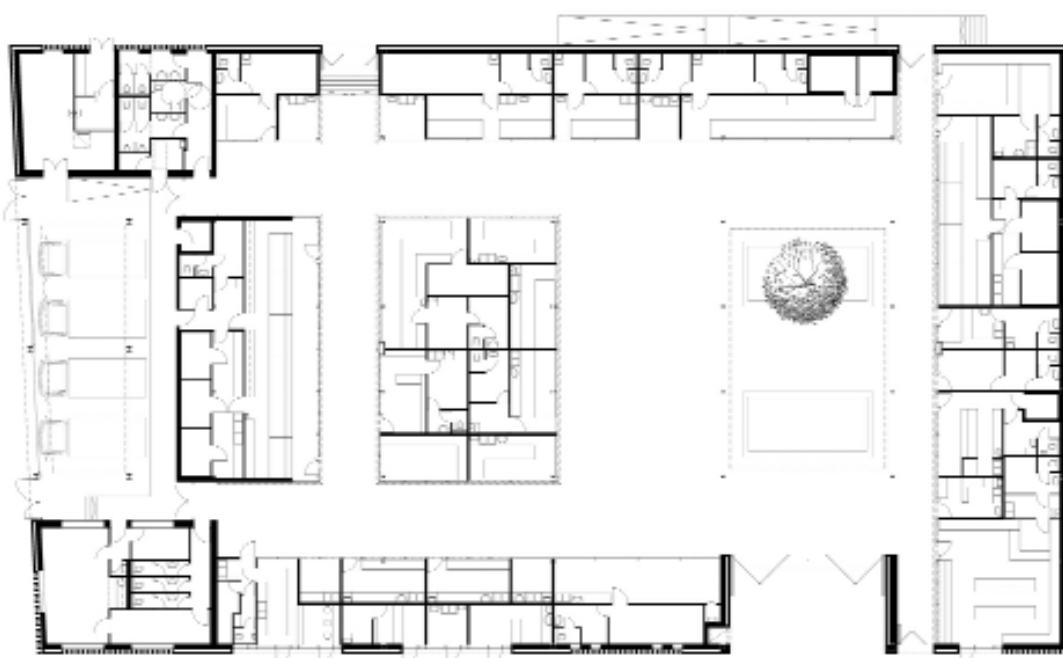
A drámaian megvilágított részlet jól érzékelteti a téglarchitektúrában rejlő vizuális sűrűséget

A piacbelső vizuális sűrűsége a működéséből fakad, az építészet keretként szerepel

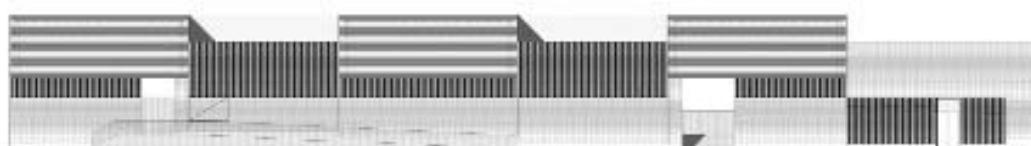
A napernyők jelzik a belső utca-tér-agera átmeneti jellegét

Alaprajz

Metszet

Homlokzatok

Építész: Kertész András Tibor
DLA (Avant- Garde Építész
Stúdió Kft.)

Építész munkatársak: Juhász
Kristóf, Klopek András, Gál Róbert

Építtető: Budafok-Tétény
Budapest XXII. kerület Önkor-
mányzata

Tartószerkezetek: Volkai János
(TM Janeda Kft.)

Gépészet: Nógrádi Péter (Hano-
Plan Mérnöki és Tanácsadó Kft.)

Épületvillamosság: Dorgai
Károly (Dorterv Mérnökiroda Bt.)

Elektromos közmű: Béki Zoltán
(Tromos E Mérnökiroda Bt.)

Környezettervezés: Torma
Sarolta (Land-A Kft.)

Közlekedés: Roher Ádám
(Közlekedés Kft.)

Kivitelezés: Laterex Kft.

Fotó:

BEHOZZA AZ ÁRÁT

Csomagolóanyag-gyártó üzem Sóskúton

Az épület semlegesebb homlokzatain is feltűnik a zöld és sárga szín

A cégszínek hangsúlyos ablakkeretezésben is testet öltenek

Építész:
Vékony Péter

A családi vállalkozásból negyed százada indult Sipos-pack csomagolóanyag-gyártó üzem termelése jelentősen megnövekedett, és néhány éve kinőtte eddigi üzemét. A nagyrészt önerőből történt fejlesztéssel, Vékony Péter tervei alapján egy magas minőségű ipari épület született.¹

A dinamikusan fejlődő cég korábbi modern, herceghalmi telepét kinőve kezdett újabb fejlesztésbe, amihez sikerült valamennyi európai uniós forrást találni, de a költségek oroszlánrészt a cég saját maga termelte ki.² Az új sóskúti üzemet egy három telek összevonásából létesült nagyobb területre tervezték.

A beruházónak a támogatás miatt gyorsan kellett lépnie, így meghívásos pályázatot hirdetett az új épület

megtervezésére. A kiírásban egy jól körbehatárolt, üzletileg pontosan felépített építetói program szerepelt, amely számolt az új épületbe elhelyezendő gépsorokkal, technológiával, az ott alkalmazandó munkatársak számával, az épület gazdaságos élettartamával, ugyanakkor nem tért ki építészeti elképzelésre, igényre. Ily módon a nyertes Vékony Péter és a Nirmana Építésziroda az adott funkcionális kötöttségek mellett szabad kezet kapott az építészeti tervezésben. A terv ezután a beruházóval való folyamatos konzultáció során bomlott ki, állt össze egészé.

Az építészek számára elsődleges cél volt, hogy a beruházót meggyőzzék: érdemes minőségi ipari épületet létrehozniuk, amelyben a külső és a (szintén a Nirmana ál-

tal tervezett) belső tér egymással összhangban lévő, egységes esztétikai megjelenést kap. Így elérték, hogy az adminisztráció és a pénzügy számára létrehozandó irodai szárny ne kerüljön ki az új ipari épületből, illetve ne legyen annak egy eldugott egysége, hanem megfelelő módon integrálódjon a csarnokba.

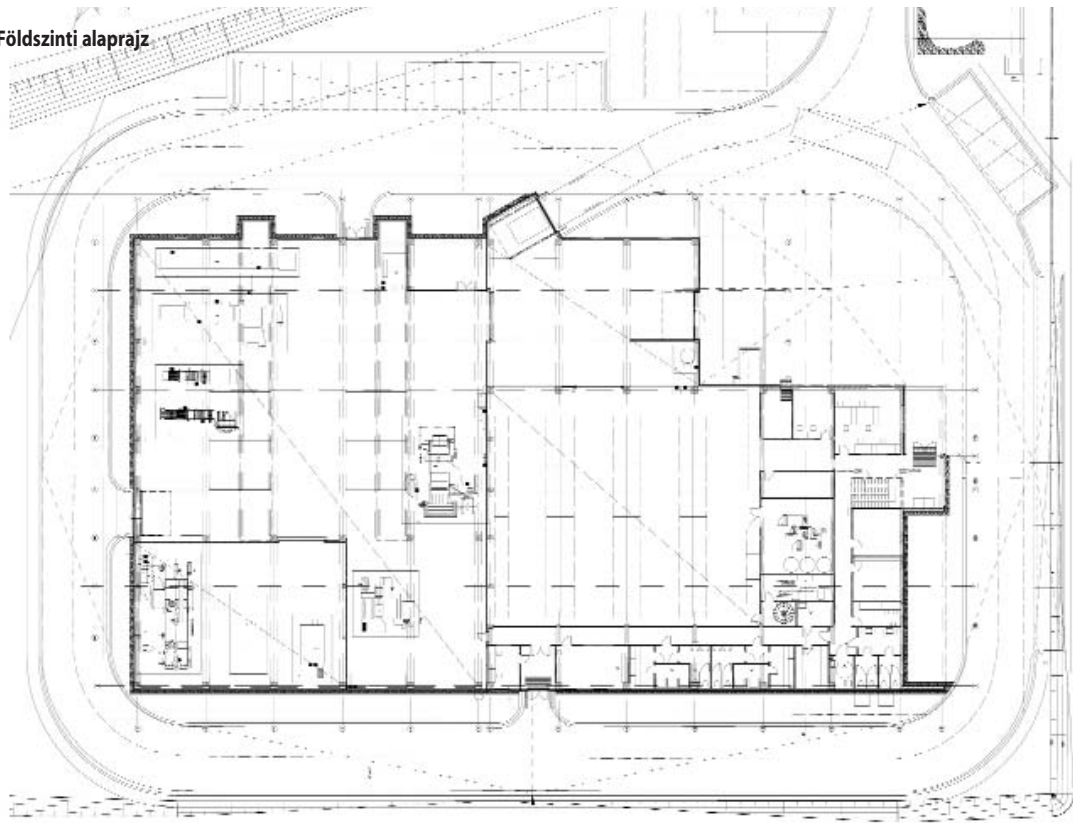
Az épület energiahatékonyágát, amely nem csupán uniós elvárás, hanem a cég számára is előnyös adottság, az értelmes, logikus módon felépített építészeti programnak köszönhetően maga az épületszerkezet és annak formája biztosítja. A tető az épület síkjából – a hasonló funkciójú csarnokokhoz képest szokatlan módon – kitüremkedik, és ezzel természetes árnyékolást nyújt a hő-

ségnek leginkább kitett déli homlokzat fölött. A tetőn a felmelegedést gátló födémszigetelés második falára nap-elemeket telepítettek és egy 50 kWh alatti kiserőművet létesítettek, amely egyben az épület elektromosenergia-ellátásának egy részét is megoldja. Az árnyékoló rendszereknek és a megfelelő tájolásnak köszönhetően sikerült elérni, hogy a belső térben ne legyen állandóan szükség a gépiesített levegőhűtésre.³ Ugyanakkor az északi homlokzaton kialakított nagy felületű bevilágítók egyenletes, természetes fénnel látják el a csarnok belső terét. Mindemellett pedig az esővíz gyűjtésére és felhasználására is gondoltak a megvalósult épületben.

Az anyaghasználat terén egyszerűsége, ugyanakkor

A déli főhomlokzat előreugró keretezése árnyékoló funkciójú

Földszinti alaprajz

- 1 A cikk első megjelenése Bán, Dávid: Behozza az árát: csomagolóanyag-gyártó üzem Sósikúton. Építészfórum, 2016. január 22. CET 16:30. Hozzáférhető: <<http://epiteszforum.hu/behozza-az-arat-csomagolanyag-gyarto-uzem-sosikuton>> [utolsó belépés: 2016. november 29.].
- 2 Cégtörténetről részletesen hozzáférhető: <<http://www.sipospack.hu/bemutakozas-cegtortenet>> [utolsó belépés: 2016. november 29.].
- 3 Az ipari épületekkel szemben növekvő elvárás a fenntarthatóság igénye, a természetes szellőzés, a geotermikus fűtés-hűtés és a benapozás találékony megoldásai. Ennek egyik emblematikus hazai épülete Ferencz Marcell debreceni Információs Központja, lásd Csanády, Gábor: A szentély kutatása, a kutatás szentélye. Fenntartható Épületenergetika Információs Központ, Debrecen. Metszet, vol. 4, no. 6 (2013), pp. 10-17.
- 4 Kírády, Rita Rebeka: Ipari épületek rehabilitációja: A Jövő Házától a Zanzáig [doktori értekezés]. Moholy-Nagy Művészeti Egyetem Doktori Iskola – Iparművészet, Budapest 2009, pp. 17-31.

Kilátás
az igazgatósági
teraszról, melyet
a keret cikkek
rajzol meg

Üvegkorlátok
kint és bent

minőségre törekedtek. Az alapvetően fehér és antracit alumíniumburkolaton a cég saját színei, a sárga és a zöld bukkannak fel a különböző felületeken, ablakkere-
tezéseken. Az igazgatóság mellett közepes méretű teraszt is kiképeztek, amelynek légies üvegkorlátja meg-
hagyja az épület vonalvezetésének zavartalan látványát.

A tudatosan végiggondolt ipari épület nem kíván túl-
lépni alapvető funkcióján – mindennek racionális, meg-
magyarázható helye van –, ugyanakkor kilép a megszokott sémákból, próbálja bizonyítani, hogy mindezt le-
het jó minőségben is csinálni. Magyarországon több
korszakban,⁴ így legutóbb az 1970-es években volt ha-

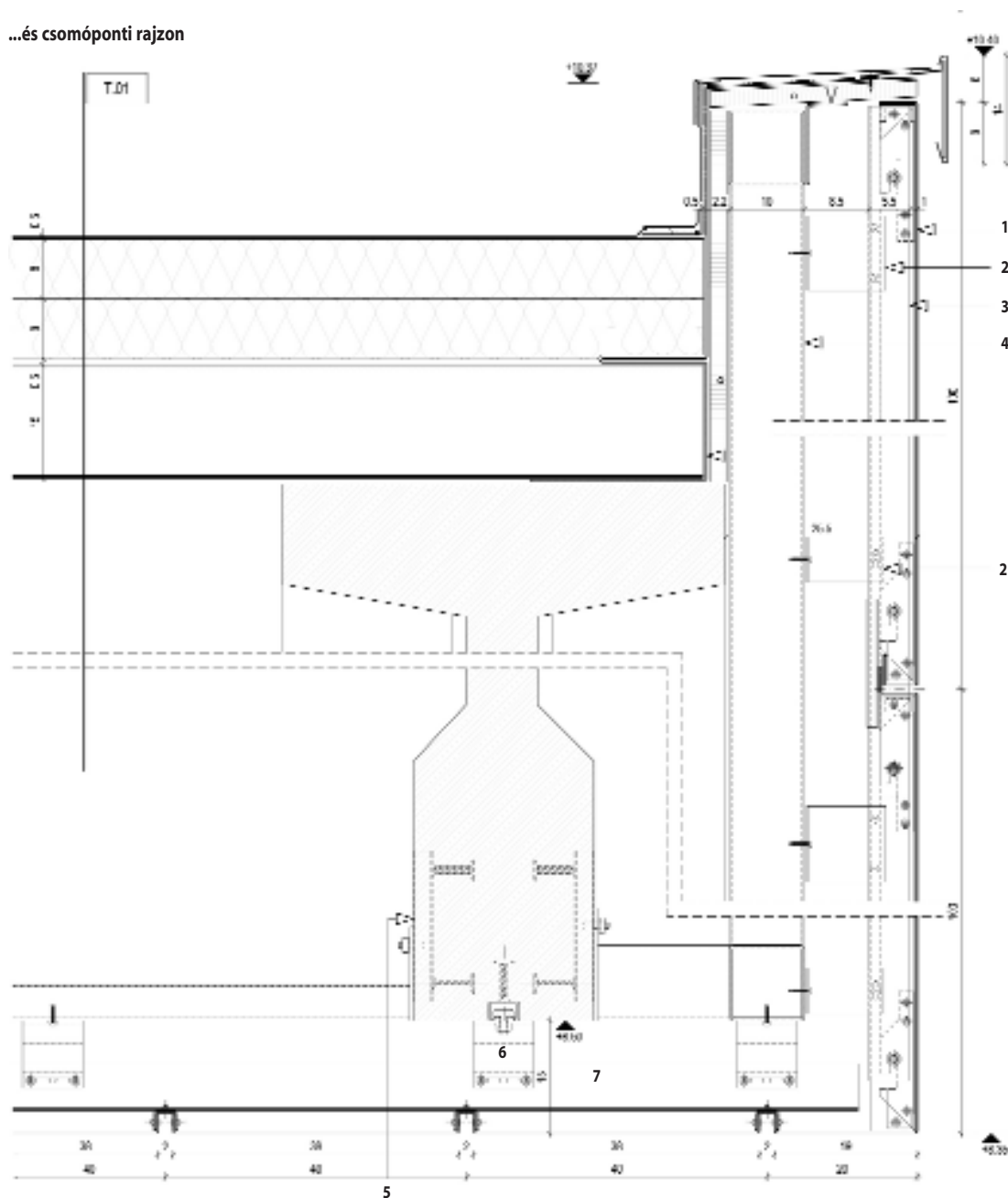

Az előtető fotón...

gyománya az igényes ipari épületek létrehozásának, ma
azonban kevés jó példát találunk. Pedig az eredmény
kézzelfogható, pontosabban a Sipospack esetében példá-
ul forintokban mérhető, hiszen a nagyrészt saját beruhá-
zásban megvalósult és jól kivitelezett, minőségi épület
vonzza a megrendelőket. Az üzem az átadás óta maxi-
mális kihasználtsággal, jóformán máris kapacitáshiány-
nyal üzemel, és ez nagyban köszönhető az építészeti
megjelenésének. Szerencsére az épületet bármikor bőví-
tethető, az erre vonatkozó tervek már elkészültek.

Bán Dávid

...és csomóponti rajzon

1. Beakasztott rendszerű kazettás (Swisspearl) alumínium homlokzatburkolat
2. U fogadó-távtartó rögzítőelem, oválfuratokkal
3. 65/30×2,5 mm U aluprofil
4. Acél tartószerkezet
5. Az előregyártott gerendába bebetonozott szerelősín
6. Távtartó alumínium rögzítőelem, hőhíd megszakító elemmel
7. 40/60 mm méretű, bordázott felületű alumínium L profil, az alumínium homlokzatburkolat) és a szálcement nagytáblás homlokzatburkolat (Swisspearl) folyamatos aljzataként

Építész: Vékony Péter építész

Építész munkatársak: Chvalla Diana, Nahoczky Éva, Kéthely Zsuzsanna, Kalmár Gábor

Beruházó: Sípospack Kft.

Épületszerkezetek: Frt Raszter Kft. Reisch Richárd

Technológia: Nizsaloczky Ferenc

Belsőépítész: Nirmana, Éltető Zsófia és Vékony Péter

Tartószerkezet: Diafragma Kft. Neumayer Péter

Épületgépészet (légtechnika és hűtés): PPR Plan Kft. Pavlics Károly és Pavlics György

Épületgépészet (víz, csatorna, fűtés): PPR Plan Kft. Pavlics György

Elektromos hálózatok: FERMAT Kft. Barabás Zoltán

Épületfelügyelet: Singular mérnökök Kft.

Útterv: Mobil City Bt. Macsinka Klára, Bosnyákovics Gabriella

Külső közmű: PPR Plan Kft. Pavlics György

Hőellátás: Ligetgatter Kft.

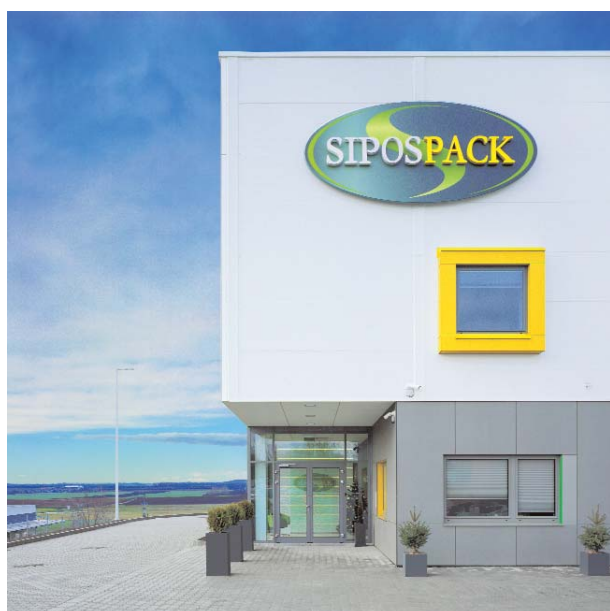
Tűzvédelem: Végh Ferenc

Generálkivitelező: Grabarics Kft.

Pályázat és projekt menedzsment: Forrástrend Kft. Horváth Viktor

Ipartelepítés a területi kohézióért: KMOP 1.5.3 CB-13

Fotó: Gáll András

A cég arculata „kőbe vésett” az építészeti szinkoncepciónak köszönhetően

Építész:
Ferdinánd
Árpád és
Ferdinánd
Csaba

A PRECIZITÁS IKONJA

OSB-lapgyár Vásárosnaményban

Az irodaépület későbbi ütemben készülhet el

A technológiát követő, festői szabálytalanságú tömbök

A hazai gyárak legújabb rehabilitációja a svájci Swiss Krono cégcsoport magyarországi beruházása Vásárosnaményban. 1967-ben az Erdért Zrt. építette az üzemet, amely 1987-től a Swiss Krono tulajdonába került Interspan Faipari Kft. néven. A gyárat 2011-ben zárták be. Az Interspan Kft. azzal a céllal bízta meg a tervezéssel a Ferdinánd és Ferdinánd Építésziroda Kft.-t, hogy a telephely épületeiben modernizálás és új technológia te-

Több épületben is a megmaradó tartószerkezetek közé kellett nagy mélységű beton aknarendszereket készíteni. A betonaknák a gyártó gépek szigorú minőségi előírásai alapján készültek, mm pontossággal. Az építés során a beton kötésekor keletkező zsugorodást is ki kellett küszöbölni, így a 65 m hosszú aknát 7 külön építési ütemben kellett készíteni. A régi és megmaradó épületek alapjait jet grouting technológiájú cölöpfallal kellett megerősíteni, így az alapok közvetlen környezetében, a néhol 7 m mély aknák is kivitelezhetőek voltak. A 30-40 m magas acélszerkezeteket építését a technológiai szereléssel párhuzamosan kellett végezni, napi bontású ütemezéssel. A szoros határidő és a feszített munkatempo mellett a teljes kivitelezés alatt kiemelt figyelmet fordítottunk a munkavédelmi előírások betartására, melynek köszönhetően baleset nélkül készült el a beruházás. Weinberg '93 Építő Kft.

Hatalmas méretek jellemzik a gyárat, mely így nem a szokásos „dobozológia” kinézetű

lépítése révén OSB-forgácsoló gyártó üzemegység jön létre. A gyártósor egy 33 méter hosszú folyamatos présgépből áll. A napi gyártási mennyiség 800 köbméter lap.

A régi épületek újragondolását és az új épületek létrehozását a Ferdinánd és Ferdinánd Építésziroda vezető

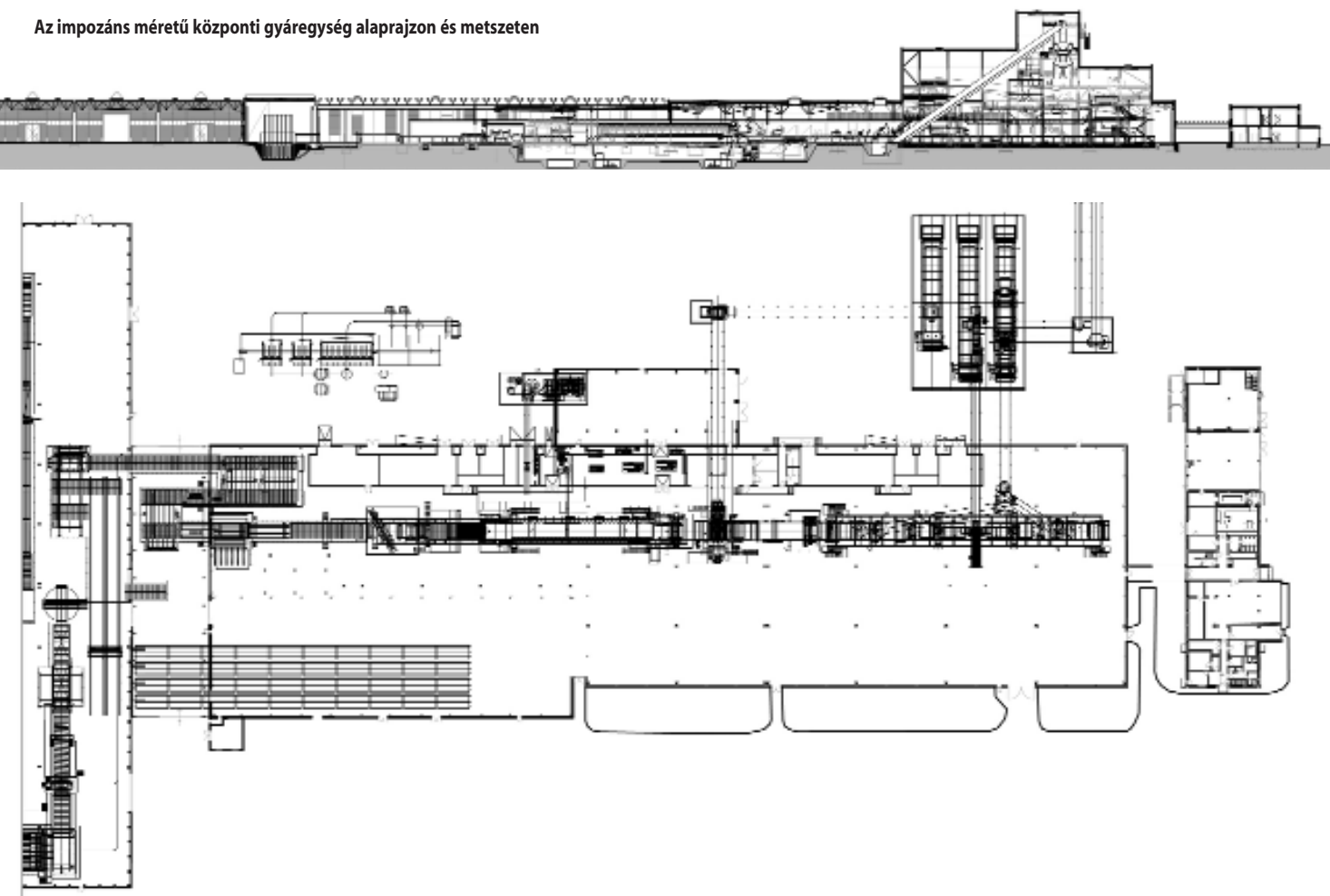
tervezői, Ferdinánd Árpád és Ferdinánd Csaba vállalta.

A monumentális egység a Swiss Krono legújabb és legmodernebb gyára Vásárosnaményban. A high-tech stílusú gyáregység a legújabb kor technológiáját¹ megtartva használja fel a múlt épületeit. A precíz technológia komplex tervezési gondolkodásra sarkallta a tervező pá-

1. Winkler, András: *Faforgácslapok*. Dinasztia Kiadó, Budapest 1998.

2. Ld: Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Kormányhivatal 2919-24/2015 számú határozata, Hozzáférhető: <http://ftvktvf.zoldhatosag.hu/files/komplex/2015/2919/hatarozat.pdf> [utolsó belépés: 2016. november 29.].

Az impozáns méretű központi gyáregység alaprajzon és metszeten

Panorámafelvétel a csarnok tetejéről – festői ipari táj

Domináns technológia

rost. A helyi adottságok, a meglévő létesítmények figyelembevétele mellett kellett kialakítani a bővítés koncepcióját, ezért kezdettől látható volt, hogy a feladat messze túlmutat egy klasszikus ipari épület tervezésén. A vásárosnaményi telephely közúti és vasúti kapcsolatokkal rendelkezik.

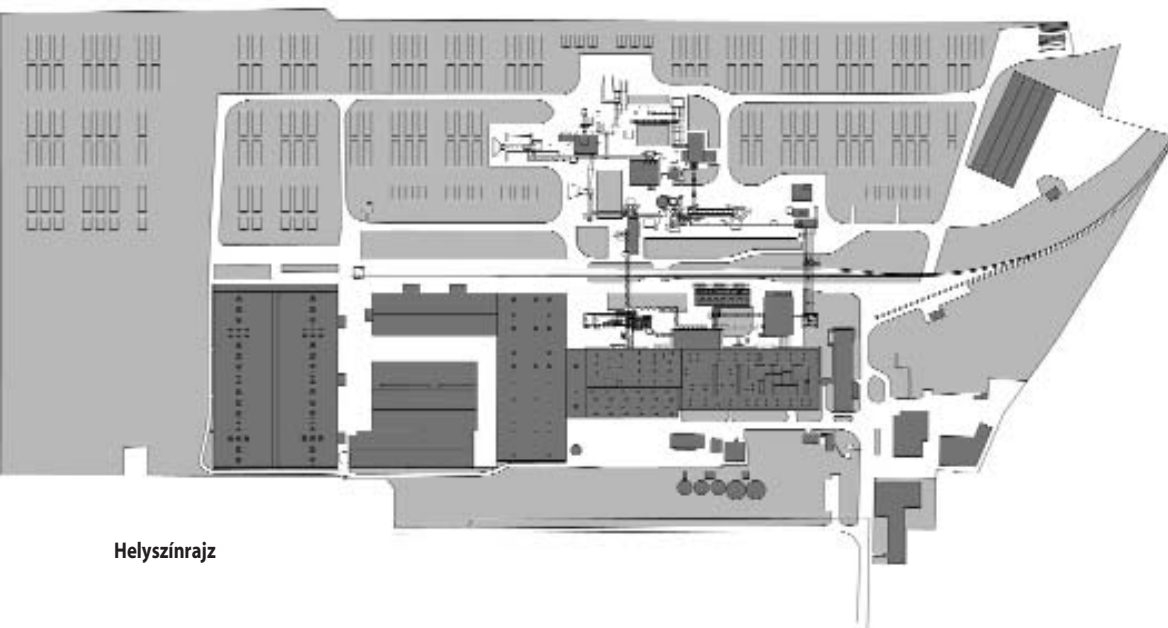
A testvérpár már nem először tervezett gyáregyületet, így a megrendelő és a tervező hamar megtalálták a közös nevezőt. A modern technológia, a gazdaságos üzemeltetés és az első osztályú minőség mindkét fél számára alapvető szempontok voltak. A kiemelt beruházással minősített projekt a tervezés fázisától kezdve szigorúan betartotta a kitűzött határidőket, így folyamatos helyszíni egyeztetés mellett elkészült a vállalt határidőre. A tervezésbe bekapcsolódó technológusok, energetikusok biz-

tosították a környezetvédelmi szempontok² maximális érvényesülését.

A tervezéskor lehetőség nyílt arra, hogy az elavult rendszerek megszüntetésével és a szétaprózódott telek egyesítésével egy jól áttekinthető, az eredeti csarnoképület központi szerepét megtartó, markáns egység jöjjön létre. A központi épület PH-csarnoka (Produktionshalle) több egység lelke. A központi elhelyezkedésű adottsághoz jól tagozódhattak a technológiából adódó szerkezetek.

A PH-csarnok nem egy klasszikus értelemben vehető főépület, hanem „házban ház” szerkezet, amely a meglévő csarnok tartószerkezeti elemeinek megtartása mellett jól beilleszthető technológiai elemekkel áll össze.

Maga a gyár egy külső szemlélő számára olyan vizuá-

Helyszínrajz

A központi gyárépület önmagában is mozgalmas

lis élményt nyújt, mintha egy futurisztikus világba csöppenne. Acélszerkezetű tornyok, több száz méteres szállítószalagok kapcsolják össze a technológiai folyamatokat. A tervezők jól egyensúlyban tartották a technológia által diktált berendezéseket, hol megmutatva, hol elrejtve a gyártási folyamatot. A sokféle tagozódás mégis egy egységre kötődik össze.

A hazai gyárak építészetében egyedülálló eredmény jött létre, mind méretében, mind pedig a tervezőmérnöki munka terén. Ha végighaladunk a gyártás fázisain, a külső és a belső tér váltakozásával egy folyamatos moz-

gásban lévő, élő épületcsoportot láthatunk. Az alkalmazott külső homlokzati anyagok és azok színvilága, valamint a toronyelemeken megjelenő élénk színű korlátelemelek ugyanerre a hatásra építve építik tovább a gyár arculatát.

A végeredmény a múlt épületeit újragondoló, technológiai precizításra és nyers high-tech építészeti megjelenésre építő kortárs ipari építészeti ikon.

Vég helyi-Sütő Erzsébet

Építész: Ferdinánd Árpád és Ferdinánd Csaba (projektvezető)
(Ferdinánd és Ferdinánd Építész-iroda Kft.)

Építész munkatársak: Horváth Kata, Gácsi Levente, Várhelyi Gitta, Karsai Krisztina, Vének Orsolya, Bognár Dániel, B. Tóth Zsuzsanna, Vámos Adorján, Homoki András, Lövei Norbert, Jurta Viktória, Molnár Márta, Szádvári Krisztina, Lencsés Albert, Urbán Jakab és Vég helyi-Sütő Erzsébet

Beruházó: Swiss Krono Group

Projektfelelős: Matthias Iredi

Megrendelő:

Kázmér Szilárd ügyvezető

Technológia tervező:

Siempelkamp, Sicoplan

Tartószerkezet: Hiros Károly,

Balogh Zsolt, Somogyi Zsolt,

Erdélyi Ágnes, Komjáti Gábor

Épület villamosság: Kelemen Ferenc, Petrich Máté,

Kapitor György

Épület gépészet: Temesvári László, Nagy József, Nagy Norbert

Közmű: Nógrádi Péter,

Csóke Gergely

Kertészet: Zentai Katalin

Tűzvédelem: Decsi György,

Győri Melinda Írisz

Robbanásvédelem: Sípos András

Energiaközpont-tervezés:

Juhász György

Munkabiztonság és egészségvédelem: Oláh Tamás

Út- és vasúttervezés:

Ittészné Batta Csilla

Talajmechanika:

Dr. Mahler András

Geodézia: Török István

Kivitelezők: Weinberg93 Kft.,

Behán Kft., Econix Kft, Ok-Bau Kft.,

Colt Kft., Dunamenti Tűzvédelem

Zrt., Multimon Kft., Szilvai és Tsa

Kft., Szoviker Kft., Uni-Invest Kft.,

SGS Magyarország

Fotó: Weinberg93 Kft.

Új nézőpontok a zöldépítésben a #betterbuildgreen konferencián

A klímaváltozás kezelésének egyik kulcsszereplője az építőipar, ezért a HuGBC által október 4-én tartott #betterbuildgreen konferencia fókuszában a zöldépítés holisztikus megközelítése, annak környezetvédelmi, társadalmi-szociális és üzleti-gazdasági vetületei voltak.

Száztíz érdeklődő építész, épületgépész, beruházó, fejlesztő, épület-üzemeltető és a zöldépítés terén elkötelezett szakember részvételével zajlott az idei Nemzetközi Zöldépítés Hete programjait záró #betterbuildgreen című konferencia.

A nap első blokkját a zöldépítés környezetvédelmi szempontjainak szentelték. Az előadások sorát nyitó dr. Faragó Tibor címzetes egyetemi tanár (SZIE) a párizsi COP21 megállapodást, annak következményeit és a teendőket választotta témájául. Az építészeknek fel kell ismerniük, hogy nem kizárólag az épületekért, de azok környezetéért is felelősséggel tartoznak.

A következő előadó, James Drinkwater, aki az EU zöldépítési politikájáról és a WGBC #betterbuildgreen kampányáról beszélt, kiemelte: túl kell lépni azon, hogy a környezettudatosságot csupán az energiafogyasztás csökkentésére korlátozzuk, ehelyett a „life cycle thinking” szemléletét indokolt elterjeszteni.

Fülek Zsolt, építészeti és építésügyi helyettes államtitkár megemlítette: a minőségi építészet érdekében tervezett további lépések egyike a Minta Településképi Arculati Kézikönyvek kidolgozása, melyekben az egyes települések megjelenési formáit, karaktereit, épületeit, urbanus szövetét gyűjtik össze, és mutatnak példát arra, hogyan lehet a megújuló energiaforrások használatát esztétikusan beépíteni.

Schmidt András, a HuGBC-tag Skanska fenntarthatósági felelőse a Környezetterhelés minimalizálása és munkavédelem az építkezési fo-

lyamatokban címmel tartott előadást. A széndioxidlábnym követésére vonatkozó vizsgálatban, a beépített anyagok CO₂-kibocsátására vonatkozó adatok figyelembevételével megállapították, hogy az egyik legnagyobb részt a szállítás teszi ki – a távolságok csökkentése tehát nem csak a költségeket, de a környezeti terheket is mérsékli.

A második témakör a zöldépítés társadalmi, szociális szempontjaival foglalkozott. Borszéki Gyula, a főváros XIII. kerületének alpolgármestere a helyi önkormányzat zöldülést célzó programjairól beszélt: a következő évek feladataihoz a klímavédelmet, zöld koncepciók kialakítását sorolják.

A zöldépítés társadalmi, szociális szempontjait taglaló blokkban dr. Reith András, korábbi HuGBC-elnök *Smart cities: a fenntartható város-tervezés jelene és jövője* című előadásában elmondta, hogy Magyarországon nagyon előremutató kezdeményezések születtek, és ezek egyike a Lechner Tudásközpont létrehozása. Folyamatban van a „smart city”-stratégia, azaz egy európai szintű keretrendszer kidolgozása is.

Nagy Csaba építész, HuGBC-tag a XIII. kerületi önkormányzat *Mesés kert* Tagóvodáját mutatta be a hallgatóságnak. Megemlítette, hogy egy jó épület tervezésekor, legyen az akár zöld, akár passzív, akár alacsony energiájú, nem elég pusztán a különböző mutatószámokat szem előtt tartani, hanem az egész környezetet szükséges figyelembe venni.

Dr. ifj. Kistelegdi István építészként és a PTE tanáráként a kutatásban, az oktatásban és a tervezésben is szerepet vállal, így az eredményeket, tapasztalatokat komplexen tudja alkalmazni, valamint széles

körben meg tudja azokat osztani. A környezeti hatásokat szimulációs programmal vizsgálják, az így kapott adatokat pedig a tervezésben használják fel.

A zöldépítés társadalmi, szociális kérdéseit körbejáró blokkot dr. Faragó Tibor, Borszéki Gyula, Nagy Csaba, dr. Reith András és dr. Orbán Péter (MaTáSzSz) részvételével, Belezna Éva HuGBC-alelnök moderálásával egy panelbeszélgetés zárta, amelyben a városi szintű megoldásokról mondták el véleményüket a szakemberek.

A zöldépítés üzleti, gazdasági szempontjait tárgyaló harmadik részt Sumeet Manchanda, az Európai Újjáépítési és Fejlesztési Bank (EBRD) energiahatékonysági igazgatója által tartott előadás vezette be. Luca Bertalot, az Európai Jelzálog Szövetség (EMF) titkára a zöld hitelek értékelésével foglalkozott előadásában.

A gondolatmenetet Radványi Gábor, a Futureal főépítésze, a HuGBC alelnöke folytatta a *Zöld gondolkodás – jó üzlet* címmel tartott előadásában. Szerinte egy átgondolt ingatlanfejlesztéssel a közösség is jól jár, hiszen a befektető sokszor az új projekt környékét is megújítja, mindenki számára átjárhatóvá teszi a földszintet, a terület pedig egy esztétikus elemmel gazdagodik. A fenntartható bankokról és az ingatlanfejlesztések európai és hazai példáiról Rudolf Riedl, a MRICS ügyvezetője tartott előadást.

Hogyan járul hozzá a termékválasztás egy zöld projekt sikeréhez? A kérdésre az Alukönigstahl, a PLE Group, az NGBS Hungary és az Armacell képviselői adtak választ előadásaikban.

Az eseményt záró panelbeszélgetés témája a lakóházak zöldítése volt, erről Kolba Mihály építész, HuGBC-tag moderálásával Ertsey Attila építész, Noé Gábor műszaki vezető (White Star Real Estate) és Radványi Gábor beszélgetett. Meglátásuk szerint nagy hatással van a törvényi szabályozás a lakosság zöldítési kedvére: a rezsi-csökkentés például jelentősen visszavetette a folyamatot. Érdemes divatba hozni a környezettudatos épületeket, hogy a lakosság ugyanúgy trendinek tartsa őket, mint az autók vagy a mobiltelefonok márkáját.

Gaschler-Gyeviki Nóra

okl. építésmérnök, HuGBC

Tervpályázatok

A Schmidt Hammer Lassen dán építésziroda

első díjat nyert a norvégiai Stavanger városba tervezett „Breiavatnet Lanterna” elnevezésű magasház-tervpályázaton. De nem csak emiatt ünnepelehetett a közelmúltban a dán csapat, hiszen október 1-én lett harminc éves az iroda. Mindezek apropójaként a mostani számban röviden bemutatjuk napjaink egyik legsikeresebb tervpályázati szereplőjét, a Schmidt Hammer Lassen építészirodát.

1

Az irodát 1986-ban Aarhusban alapította Morten Schmidt, Bjarne Hammer és John F. Lassen. Az iroda az első években egy régi étterem területén kezdett el működni. A főleg lakóépületek tervezésével foglalkozó műhely kezdetben sok nehézséggel küzdött, 1990-ben

2

majdnem csődbe is ment, a tulajdonosoknak még az üvegek betétdíjait is fel kellett használni a bérek kifizetéséhez. Ezután jöttek az első sikerek, túlnyomó részt a tervpályázatokon elért jó eredményeknek köszönhetően. 1992/93-ban első díjat nyertek a grönlandi

3

Katuaq Kulturális Központ (1. kép) és a Koppenhágában lévő Dán Királyi Könyvtár bővítésére (2. kép) kiírt építészeti tervpályázatokon. Mindkét tervpályázat meghatározó volt az iroda későbbi sikerességében.

Az irodának a Katuaq Kulturális Központtal sikerült először nemzetközi pályázaton első díjat elérni. Mára már az SHL több mint ötven százalékban külföldi projekteken dolgo-

4

zik. A Grönlandon lévő épület formáját a helyi hófedte tájak, domboldalak és jéghegyek ihlették. Így jött létre a hullámzó vörösfenyő burkolattal ellátott, három részre osztott külső burok, mely a kulturális funkciókat határolja. A három tömböt modern eszközökkel kialakított, könnyed üveghártya fogja közre, ami a közösségi tereket, belső közteret rejtje magába.

A Dán Királyi Könyvtár bővítése az egyik legjelentősebb építészeti landmark Koppenhágában. Az épületet sötét színű, felpolírozott gránit burkolata és szögletes formája

5

miatt „fekete gyémántként” is szokták emlegetni. A könyvtár Koppenhága tradicionális óvárosában, műemlékek közt található, mégis szakít a hagyományos könyvtári formálással és téralakítással. Az épület több nyitott és szabadon használható kulturális közösségi funk-

6

ciót tartalmaz. A két részre bontott monolitikus tömb közötti üveg átriumra számos helyiség nyílik: kávézó, könyvesbolt, kiállítóter, étterem, tudományos és irodalmi intézetek termei, sőt koncertterem is.

7

Az első sikerek után az iroda mindig is komoly hangsúlyt fektetett a tervpályázatokra. A munkáik egy jelentős részét ilyen módon nyerek el. Volt olyan év (2005), amikor hat nemzetközi tervpályázaton is első díjat ünnepelelhetek. Az évek során az SHL folyamatosan

8

fejlődött, ma már az aarhusi székhely mellett Koppenhágában, Osloban, Londonban és Sanghajban is működtetnek irodát, melyekben közel százötven építész foglalkoztatnak.

Legjelentősebb tervpályázati sikereik és épületeik (a teljesség igénye nélkül):

9

- Nykredit Irodaszékház, Koppenhága, Dánia, 2001 (3. kép)
- ARoS Művészeti Múzeum, Aarhus, Dánia, 2004 (4. kép)
- Központi Könyvtár, Halifax, Kanada, 2015 (5. kép)
- Dokk1, Városi médiatár, Aarhus, Dánia, 2015 (6. kép)
- Nemzetközi Bíróság épülete, Hága, Hollandia, 2016 (7. kép)

Legújabb pályázati sikerük a „Breiavatnet Lanterna” nevet viselő magasház (8-9. kép), mely Stavanger városának lehet kortárs építészeti szimbóluma, egyben Norvégia legmagasabb épülete. A pályázat a magasház mellett

egy parkrehabilitációt is tartalmazott, melynek keretében nőhet a környéken a zöldfelületek aránya, és a szomszédos területeket összekötő gyalogkapcsolatok, passázsok jöhetnek létre. A huszonhat szintes, százegy méter magas épületben a flexibilis irodatermek mellett az új parkhoz kapcsolódó alsó szintek szabadon bejárhatóak lesznek –, itt kapott helyet a büfé, az étterem, a kiállítótér és a kápolna. A magasház két köztes szintjén közösségi terek kapcsolódnak a skygardenekhez, míg a legfelső szint 360 fokos panorámával rendelkező étteremnek, konferenciaközpontnak és kilátónak adhat otthont.

Képenként – válogatás a közelmúlt pályázati terveiből:

10

Amikre érdemes figyelni

közeledő határidővel leadható pályázatok:

- Vives Építészeti Fesztivál installációja, Montpellier, Franciaország / beadási határidő: 2016. 12. 02.
- Tokyo Metró, Ginza vonal állomásai, Japán / beadási határidő: 2016. 12. 02.
- San Francisco Zene Háza, USA / beadási határidő: 2016. 12. 03.
- Kip sziget Auditórium, Riga, Lettország / beadási határidő: 2017. 02. 08.
- Kék Agyag Fürdő, Kurzeme, Lettország / beadási határidő: 2017. 02. 15.
- Evezőspálya céltornya 2016, Szeged / beadási határidő: 2017. 01. 24.

Burián Gergő

12

11

10. Fenntartható állomásépület, Jönköping, Svédország
Erk Giudice Architecture, tervpályázati javaslat
11. Uppsala Városháza, Svédország,
Henning Larsen Architects, első díjas pályamű
12. Hamburg, Innovációs Kikötő városépítészeti terv, Németország
MVRDV, első díjas pályamű
13. Suzhou Creek újjáépítése, Shanghai, Kína, Sasaki Építészroda,
első díjas pályamű

13

Metszet: egy tudományos folyóirat születése

A Metszet építészeti magazin nemzetközi tudományos elismertséget vívott ki, szakterületén megelőzve az Akadémiai Kiadót. Magyarország közép-kelet-európai régióelső a Scopus tudományos adatbázisában.

Az építészeti szaksajtó a hazai és a nemzetközi szinten is igen változatos szerepköröket tölthet be. Vannak szaklapok, amelyek a népszerűsítést és az építészeti mű kulturális interpretációját tűzik ki célként, és akadnak olyanok is, amelyek bővebben elemezhető, történeti vagy urbanisztikai összefüggéseket tárnak fel, míg mások a szerkesztési újdonságok bemutatására szorítkoznak. Az is elképzelhető, hogy néhány folyóiratban az építéssel mellett más művészetek és tudományágak, esztétikai, szociológiai és különféle filozófiai irányvonalak diskurzusai is megszólalhatnak. Bármiképp legyen is, egy-egy épület és az építéssel népszerűsége egyaránt attól függ, hogy a sajtó milyen minőségben és milyen gyakran tájékoztat róla.

A Metszet építészeti magazin idén tudományos elismertséget vívott ki azzal, hogy bekerült a Scopus adatbázisába. A Scopus a tudomány világában körülbelül úgy működik, mint a bankok hitelminősítési rendszere: az adatbázisban nyilvántartott lapokban közölt cikkek hivatkozottabbak, forrásként mérvadóbbak, ezért az elismertebb szerzők szívesebben publikálnak bennük. Ami a lap történetében mérföldkövet jelent, Magyarországnak is elhozta a sikert, ezzel ugyanis közép-kelet-európai régióelső lett az építéssel területén. A hír apropóján érdemes közelebbről is megismerni a tudományos minősítés alapjaival és gyakorlati jelentőségével!

Mire szolgál a rangsor?

A népszerű hírportálokon és a nyomtatott sajtóban közölt hírek zömére úgy tekintünk, mint a valóságról készített egy-egy metszetre.

Ám ezt csak akkor vehetnénk biztosra, ha a cikk végén feltüntetett irodalom, a lábjegyzetek vagy a hipervivatkozások is igazolják sejtésünket (a forrásjelölés nélküli írások esetében eleve kételkednünk kellene a tájékoztatás hitelességét illetően). A sok lábjegyzet persze önmagában nem elég, mert el kell dönteni, hogy a megadott hivatkozások hiteles forrásokra mutatnak-e vagy már aktualitását veszített, többszörösen közvetett, esetleg hamis információkra.¹ Ha egy szerző már bizonyított, a következő alkalommal na-

gyobb bizalmat élvez. Ugyanez vonatkozik a folyóiratokra is: nem mindegy tehát, kitől és melyik lapban olvasható egy adott szakmai közlemény vagy építészeti kritika.

Ha a hitelesség kérdését tárgyalatosan szeretnénk látni, akkor nem kerülhetjük el a tudománymetria területét. Ennek a mára önálló diszciplínává nőtt, fejlett matematikai és számítástechnikai apparátust igénylő tudományágnak az a feladata, hogy minőségi osztályozásnak vesse alá a szerzők, külön-külön az egyes cikkek, valamint a folyóiratok teljesítményét. A tudománymetria globális rendszert alkot, és a teljesség igényével igyekszik számontartani minden szakterületet. Nem meglepő tehát, ha a világon megjelenő teljes folyóirat-kínálatot megszűri, és elemeit egységes alapkritériumoknak veti alá a rangsorolást megelőzően.

Ilyen alapkritérium például, hogy a folyóirat állandó rendszerességgel jelenjen meg, legyen karbantartott honlapja, szakmai tanácsadói és lektorai, a megjelenő cikkeknek angol nyelvű tartalmi kivonata, stb. Sokat nyom a latban, ha a folyóirat mögött oktatási intézmény vagy kutatói szervezet áll, mivel ezeknél eleve adottnak tekinthető a legtöbb feltétel. Az alapvető kritériumok teljesültével megkezdődhet a folyóirat tudományos teljesítményének felmérése.

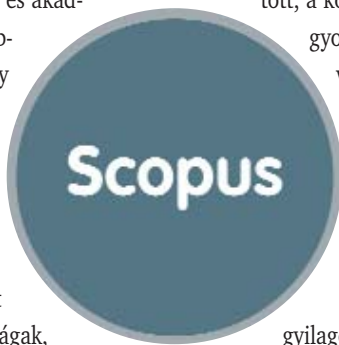
Hogy pontosan mi számít minőségi tájékoztatásnak, arra nincsenek örök érvényű kon-

venciók. Az egyes szakterületek belső kapcsolati hálójára és eltérő kutatási módszertanára ezt nem is teszi lehetővé. A forrásokat mindenestre értékelni és rangsorolni kell valamilyen módszerrel, hogy a szaklapokat össze lehessen vetni egymással. Mivel az ilyen összehasonlítások mögött személyes, emberi tényezők és megszokások is állnak (tipikus esete ennek egy intézménybe vagy hírügynökségbe vetett feltétlen bizalom), valamint a legegzenyebb eredményeket is csak idővel igazolja a gyakorlat, a hitelesség eldöntésébe mindig vegyül véletlenszerű és szubjektív elem, amit nem lehet, de nem is kell kiküszöbölni.

A hitelesség mérését megkísérlő tudományág, az úgynevezett tudománymetria sem állít fel külső kritériumokat az egyes szakterületek számára, csak azt méri, hogy a kutatások aktív résztvevői mit fogadnak el hitelesnek, hová fordulnak, ha a legfrissebb eredményeket és információkat keresik, és – ebből kifolyólag – mit idéznek leggyakrabban. A terület statisztikái azt is megmutatják, melyik a legfelkapottabb kutatási szakág és téma, no meg hogy egy diszciplína mennyire belterjes, vagy épp nyitott az újdonságokra. Minden egyéb következtetést az idézetek gyakoriságából lehet levonni – úgy tűnik tehát, hogy ez a bölcsék köve a tudománymetriában.²

Folyóirat-minősítési eljárások a Scopusban

Noha vannak átfedések, az idézetek számát másképp veszik figyelembe a szerzőknél, mint a folyóiratoknál. Előbbieknél csak az számít, hogy az adott szerző munkáira hányan és hol hivatkoztak, míg az utóbbiaknál annak is van jelentősége, hogy a lap hány közleményt és ezekben mennyi hivatkozást „termel”, mivel ezzel maga is kiveszi részét a referencialáncolatok világméretű mátrixából. Az általános tudománymetriai jelzőrendszerek feladata ezek alapján annak meghatározása, hogy egy folyóirat – saját szakterületén belül vagy más területekkel összevetve – egy adott időintervallumban hol áll az idézettségi ranglétrán. Egy magára valamit is adó szerző nem hagy-

hatja figyelmen kívül ezt a tényt, hiszen nem mindegy, hogy tíz vagy tízezer olvasó szerez tudomást egy adott munkájáról, valamint az sem érdektelen számára, hogy a Yale és a Sorbonne kutatói vagy csak közvetlen munkatársai, barátai, beosztottjai olvassák.

A metrikus mutatók természetesen csak közelítőleg jelzik a folyóirat sikerét, amit nem lehet tökéletesen objektívvá tenni. A Scopus által használt három index közül a legegyszerűbb közelítést az úgynevezett „durva impakt” (IPP vagy RIP) adja. Az először a Leideni Egyetem természettudományi és műszaki fakultásán (CWTS) felírt képlet szerint ezt az értékmérőt egy adott folyóirat éves összes hivatkozásmennyiségének és az azt megelőző három év összes közleménytermésének hányadosa adja. A hivatkozások közé csak olyan folyóiratcikkek számítanak be, amelyek a legutóbbi három évben jelentek meg, és szintén jegyzettek a Scopus nyilvántartásában. Ez szigorú kritérium, hiszen feltételezi, hogy az újságban megjelenő cikkek szerzői tisztában vannak szakterületük legfrissebb publikált eredményeivel; emellett jól ellenőrzött mérce is, mert a rendszerből kiszűri a nem minősített szövegeket. Hibája, hogy nem tesz különbséget az egyes tudományágak idézési habitusai között, noha azokban tekintélyesek a különbségek.

A magas szinten támogatott tudományterületeken – amilyen a mikrobiológia vagy a neurológia – egy-egy cikk több száz friss kutatási közleményre is hivatkozhat, míg az építészetben jó, ha egy tucattal számolhatunk. A 2015-ös mérési adatok alapján³ az Egyesült Államokban kiadott *Seminars in Cancer Biology* rákkutatással foglalkozó orvosi szaklap 9,951 pontos IPP-indexszel rendelkezik, míg az ország legmagasabb eredményt elérő műemlékvédelmi folyóirata, az *International Journal of Architectural Heritage* pontszáma 0,906-en stagnál.

Az évről évre növekvő lapkínálat egységesen rontja az IPP-indexet, ami növekvő terhelést jelent mind a kutatókra, mind a kiadókra nézve. Az impakt inflációjával csak úgy lehet lépést tartani, ha a publikációk egyre több friss eredményről tájékoztatnak. Különösen a humántudományokban, például a művészettörténeti írásoknál jelentkezik az impaktinfláció negatív hatása, mivel ezeken a területeken

a forráskutatás nem szorítkozhat a megelőző három évre, és a kutatókra is jellemzőbb, hogy magányosan, önálló munkatervek mentén dolgoznak, csak nagy ritkán méltatva egymás eredményeit. Ennek köszönhetően az ilyen tudományágak legjobb folyóiratai is – kiváltképp, ha nem világnyelveken szólnak – hamar elérik a 0,000 IPP-t.

A problémát Henk Moed leideni professzor oldotta meg a „kontextuális” vagy „kiegyensúlyozott impakt”-ként is ismert, hivatalos néven Source Normalized Impact per Paper (SNIP) bevezetésével.⁴ A SNIP mérőszáma az IPP-indexen alapszik, de megszorozza azt egy szakterületre jellemző változóval, amit a hivatkozások adott tudományterületen mért átlagos sűrűségéből, az IPP időarányos változékonyságából, valamint az értékbecslés alapját képező utolsó három év irodalmának és a szakterület teljes irodalmának arányából számol ki. A SNIP tehát némi szakmaközi etikát csempész a folyóiratok rangsorolásának megkezdésére, hiszen kegyetlen mechanizmusába. Tekintettel van a tudományágak közötti különbségekre és produktivitásukra, amit Eugene Garfield, a tudásmetria apostola és az Institute for Scientific Information (ISI) alapítója (1960) nyomán „hivatkozáspotenciálnak” neveznek. A SNIP-index alkalmas arra, hogy a különböző területek folyóiratait elvileg saját valós teljesítményük alapján hasonlítsa össze, és az azonos szegmenshez tartozó folyóiratok versenyképességéről is valóságosabb képet fessen.

Bár az IPP-nél sokkal összetettebb, a SNIP-indexnek akadnak hiányosságai is. Nem tudja például kezelni az interdiszciplináris hivatkozásokat, amelyek főként ott gyakoriak, ahol új módszertani irányok vannak születőben. Rosszul teljesít a művészettörténész, ha egy kicsit filozófus is, az építész, aki hajlik a nyelvészkedésre, a neurológus, aki nagy lehetőségeket lát az informatikában vagy a csillagászatban, ha a kulturális antropológiához is vonzódik, holott az utóbbi terület sem fejlődhetett volna ki, ha feltalálói ragaszkodtak volna a néprajz és a szociológia korábbi kereteihez. Bár a Scopus kellően általános meghatározásokból indul ki – így például az építészettörténetet az építészetből, a történelemből és a műemlékvédelemből kell összerakni –, a máshová nem sorolható kiadványok számára pedig kü-

lön kategóriát („interdisciplinary”) tart fenn, de még így sem képes maradéktalanul lekövetni a kreatív gondolkodást. Peter Eisenman, Wolf Prix vagy Patrik Schumacher építészeti-méleti írásai, melyek Gilles Deleuze nyomán a film világában látják a szükséges impulzust, nem számítanak SNIP-növelőknek, holott a szerzők pusztán jelenlétükkel is hozzájárulnak az építészeti szaklapok olvasottságához és idézettségéhez a legkülönfélébb területeken. (Mivel építészeti folyóiratban közöljük, jelen cikk sem lendít a *Metszet* SNIP-indexén, holott a szakmában nagyobb érdeklődésre tarthat számot – a szerk.)

Részben ennek kiküszöbölésére hozta létre két spanyol professzor, Félix de Moya (Consejo Superior de Investigaciones Científicas, spanyol nemzeti kutatótestület) és Vicente Guerrero Bote (Extremadurai Egyetem) a SCImago Journal Rank (SJR) névre hallgató pontozási rendszert.⁵ Az SJR az indexek közül méltán a legnépszerűbb, mert fel tudja mérni a folyóirat tényleges hatását a globális tudományos palettára, noha meg kell itt jegyezni, hogy „tudományosnak” továbbra is csak az számít, amit a Scopus nyilvántartásba vett.

A SCImago kalkulusát egy avatatlan szem számára átláthatatlan, négytagú óriásképlet írja le, amelynek minden tagját egy-egy iterációs művelet alapján számítják. A képlet a gráfelméletben és a szociológiában ismert kapcsolatháló-elemzésen alapszik, amely összetett mátrixműveletek segítségével kimutatja egy hálózat fajsúlyos elemeit. A tudományos folyóiratok halmaza elképzelhető egy olyan pontfelhőként, ahol az egyes pontokat a hivatkozások hálózata köti össze. Ha ennek a halmaznak meg akarjuk találni a legjelentősebb elemeit, akkor nincs más dolgunk, mint megkeresni benne azokat a pontokat, ahová – mérlegelve a köztük lévő távolságot is – a legtöbb hálózati vonal közvetlenül és más pontok közvetítésével befut. A rendszer működési elve sok rokonságot mutat a Google keresőmotorjával, amelyet elsőként Larry Page és Sergey Brin, a Google Inc. két évvel későbbi alapítói mutattak be a kaliforniai Stanford Egyetemen 1996-ban.⁶

A Page és Brin által kifejlesztett kereső, a PageRank az akkoriban felfutóban lévő internet honlapjait akarta rangsorolni a hiperhivatkozások alapján. A kereső kifejlesztését

megelőző évben az internet összes weblap-jainak száma mindössze 23 500 volt, ami a következő évre megtízszereződött, hogy húsz évvel később meghaladja az egymilliárdot. A Scopusban jelenleg nyilvántartott több mint 21 500 cím nagyságrendileg az 1995-ös internet méretével azonos, ezért az akkor kifejlesztett PageRank tökéletesen kezeli a jelenlegi folyóirat-állományt, melynek szerkezete is sok hasonlóságot mutat az akkori világhálóéval.

A PageRank módosított mérőszáma egyike az SJR-index négy összetevőjének, amelyben egyéb tényezők, mint a Katz-centralitás is helyet kapnak – utóbbi a hivatkozási területek relatív távolságának mérését is változóként viszi az egyenletbe. A végeredmény az úgynevezett sajátvektor-centralitás (eigenvector centrality), amely a folyóirat-hálózat minden eleméhez meghatározott pontszámot rendel. Lényeges, hogy ez a pontszám már implicit módon magába foglalja a lap külső idézettségét is,

amit a Scopus alternatíváját jelentő Web of Science (WoS) közismert impaktfaktora (IF) minden más tényezőtől elkülönítve mér.⁷ A jóval összetettebb sajátvektor-centralitásnak természetesen a Web of Science-ben is megvan a hasonlóan csengő, tartalmilag is rokon megfelelője: a sajátfaktor (eigenfactor).⁸

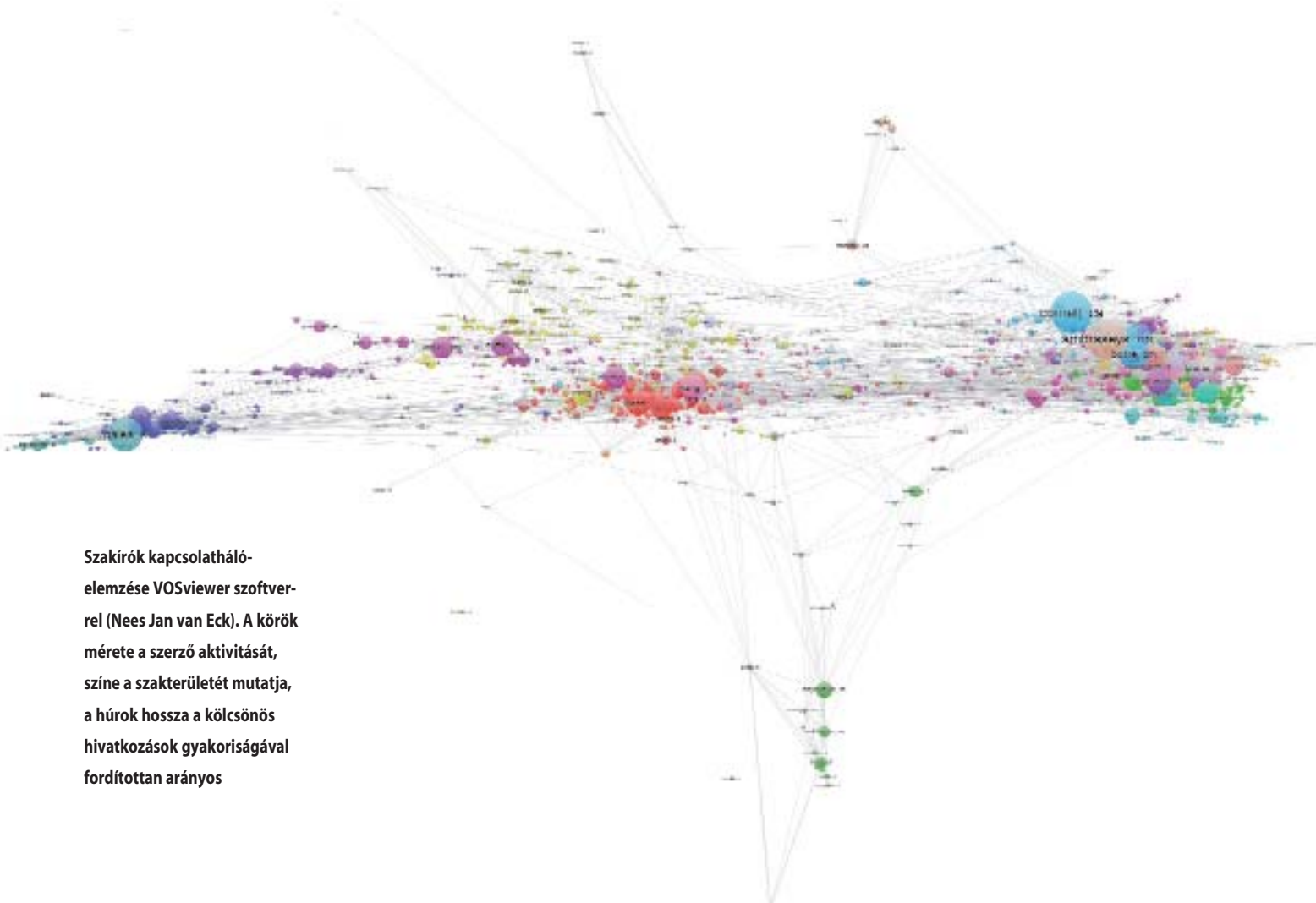
Az SJR-index alapján minden folyóiratnak meghatározható a hálózatban kijelölt rangja, hálózati mintázata alapján pedig a „személyisége”, amiből vissza lehet következtetni a szakterület habitusára. Ugyanez a kapcsolat-háló-elemzés az alapja a net ismert közösségi fórumainak, amilyen a Facebook, a Twitter vagy a LinkedIn, így már annak sincs sok akadálya, hogy a tudományetirai „mikronet” egyesítsék a Scopuson túlmutató hiperhivatkozások hálózatával. Ha itt sikerülne egy speciális súlyozást bevezetni, többé nem volna szükség a tudományos és laikus közlemé-

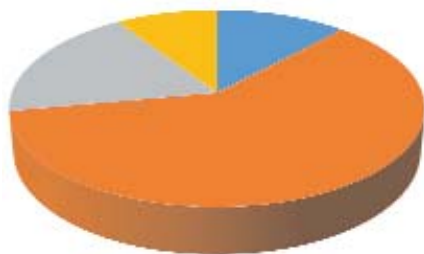
nyek jelenlegi, radikális szétválasztására. Egy ilyen rendszer már csaknem teljes képet festene arról a kapcsolathálóról, amely a tudományos kutatások valóságos háttérét jelenti, polgárjogot adva a mainstream tudományból kirekedt, de nagyon is tevékeny civilszervezetek szellemi termékeinek.

Tudományos kiadványok az építészetben

Az SJR-index tendenciái nagyjából egybevágnak a két másik pontozási rendszerrel. Ritkán találkozunk olyan kiadvánnyal amelynek IPP-indexe kimagasló, de SJR-indexe szánalmasan alacsony lenne. Ez azt is jelenti, hogy a szakterületükön jól teljesítő folyóiratok általában a szélesebb globális választékban is megállják a helyüket, ám ott letörőhetetlenül magukon viselik saját tudományáguk általános népszerűségének vagy támogatottságának hatásait. Bár az SJR-index bevezetésével előtérbe ke-

Szakírók kapcsolatháló-elemzése VOSviewer szoftverrel (Nees Jan van Eck). A körök mérete a szerző aktivitását, színe a szakterületét mutatja, a húrok hossza a kölcsönös hivatkozások gyakoriságával fordítottan arányos

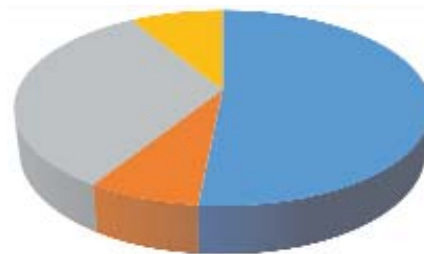

Építészeti tematikájú folyóiratok előfordulása. Kék: építészet (12%), narancs: vizuális és előadóművészetek (60%), szürke: városépítés (19%), sárga: műemlékvédelem (9%)

Építészeti és mérnöki tematikájú folyóiratok előfordulása. Narancs: építészet (7,5%), sárga: vizuális és előadóművészetek (38%), világos zöld: városépítés (12%), vörös: műemlékvédelem (6%), barna: szerkezetépítés és építőmérnöki tudományok (22%), sötét zöld: építéskivitelezés (14,5%)

Építésztudományokban érdekelt folyóiratok regionális megoszlása. Sárga: Közép-Európa (9%), kék: USA és Nagy-Britannia (51,5%), narancs: Hollandia (7%), szürke: a világ többi országa együtt (32,5%)

rült tudományterületek palettája jóval változatosabb, a rangsorvezető lapok között továbbra is megtaláljuk a másutt is igen népszerű mikrobiológiát, míg a lista élén feltűnő a gazdaságtudományi iratok gyakorisága.

Az SJR-indexet nagyban befolyásolhatja az idéző közlemények száma és azok belső függőségi viszonyai. Ha egy kiadó egy adott területen több szaklapot is indít párhuzamosan, akkor zárt hivatkozási köröket alakíthat ki köztük, és ez belső motorként hat a kiadványok idézettségére, megnöveli vonzerejüket a magasabb hivatkozáspotenciállal rendelkező szerzők szemében. Az önállóbb kutatók azonban hamar szembetalálják magukat a zárt hivatkozáskörök hátrányaival is, például azzal, hogy figyelmen kívül kell hagyniuk bizonyos konkurens kiadóknál megjelent tanulmányokat, tekintet nélkül azok tényleges tudományos értékére. Ha egy kiadó tudománymetriai monopóliummá válik – mint a mellesleg magát a Scopus is működtető Elsevier az említett szegmensben –, az hosszú távon nem segíti elő a publikált eredmények szabad felhasználásán alapuló információcserét, vagyis a hírnévért a függetlenség feladásával kell adózni.

Az építészsakma nagy „szerencséje”, hogy a listavezetőkhez képest semmilyen komoly tudományos érdeklődésre nem tart igényt, még a világ vezető országaiban sem. Ennek köszönheti információszabadságát és termékeny, tudományközi légkörét. Az építészet ténylegesen olyan fórum lehet, ahol kialakulhat a szabad kommunikáció. Öröme ad okot,

ha egy kiadvány bekerül a Scopusba, és ott tekintélyes helyezést ér el, de munkaközösségének kritikusán kell tekintenie önmagát, nehogy túl magas pontszámot érjen el, mivel ez azt jelentené, hogy a mainstream tudomány valamely magasan támogatott, progresszív területébe sorolódott, ami veszélyeztetni függetlenségét. Túl magas pontszám elérésére az építészeti sajtóban nem is igen van lehetőség, hiszen még a viszonylag populáris brit *Architectural Design* mutatója is mindössze 0,261. Egy tudós építész alkotói szabadságának ez éppen meg is felel, és akkor sincs ok aggodalomra, ha a világ összkínálatának bővülésével ez az index – mint az összes többi – finoman csökkenő tendenciát mutat.

De nézzük a tényleges kínálatot regionális szinten! Ha a négy szóba jövő szakterületi besorolást: az építészetet, az urbanisztikát, a műemlékvédelmet, valamint a „vizuális és előadóművészetek” kategóriát vesszük alapul, akkor úgy találjuk, hogy a kelet-közép-európai államok körében Magyarország egyike a legtekintélyesebb helyet elfoglaló országoknak. Míg Csehországban, Lengyelországban, Romániában, Szlovéniában és – meglepő módon – Ausztriában sem találunk kifejezetten építészeti témájú minősített kiadványt, addig hazánkban ebből kettő is rendelkezésre áll: 2007-óta az Akadémiai Kiadó *Építés-Építésztudomány* című nagy múltú folyóirata, valamint hivatalosan 2015. január 1-jétől a *Metszet*. A választékot tovább színesíti az Akadémiai Kiadó másik fontos irata, a *Pollack Periodica*, amelyről – jöllehet a felsorolt téma-

körök egyikét sem jelölte meg szakterületként – tapasztalatból tudjuk, hogy „anyagtudomány” (material science) és „általános mérnöki ismeretek” (civil engineering) besorolás alatt urbanisztikai és innovatív épületszerkezetekkel kapcsolatos közleményeket is publikál. Példája jól informál arról, hogy a tudományágak kevésbé definitív megközelítése eredményeket hozhat a nemzetközi pontversenyben.

A *Pollack Periodica* SJR-indexe a 2016. májusban kiadott hivatalos Scopus-listában 0,202, ami európai szinten is látványos lenne az építészet területén, de a matematika és a számítástechnika különböző szakágaiban – amelyek szintén a folyóirat profilját gazdagítják – nem számottevő. E periodika után hazánkban második helyen a *Metszetet* találjuk, ám az építészet, vizuális művészetek, urbanisztika és műemlékvédelem területén maradva kimagaslóan az első. A Scopus SCImago nyilvántartásában jelzett minőségjelzők (Q-indikátorok) alapján a *Metszet* vizuális művészetek kategóriában már a Q2-es jelzésű „másodosztályba” tartozik – összevetésképp ebben a szegmensben Q2-es besorolást ért el az *Oxford Art Journal* vagy az Isztambuli Műszaki Egyetem A|Z *ITU Journal of Faculty of Architecture* című kiadványa is. E téren a *Metszet* az *Acta Hungariae Artiumot* és a *Művészettörténeti Értesítőt*, az Akadémiai Kiadó két művészettörténeti folyóiratát is maga mögé utasította. Úgy tűnik továbbá, hogy jelenleg ez az egyetlen akkreditált hazai szaklap, amely az urbanisztikai minősítést is kiérdemelte.

Bár még fiatal a tudományos pályafutása, a Metszet nemzetközi mezőnyben is középpályás. Építészet témakörben a 111 minősített szakkiadvány közül jelenleg a 70. helyet foglalja el, ami jövőre tovább javulhat. Ez régiós szinten csak orrhossznyi előnyt jelent, érdemes azonban figyelni arra, hogy hazánk kínálata jóval gazdagabb a környező országokénál. Az építészeti szegmensben Szlovákia (*Architektúra a Urbanizmus*), Szerbia (*Spatium*) és Horvátország (*Prostor*) tud csak egy-egy nívós periodikát felmutatni, ezek idézettsége azonban a hazai kiadványok túlnyomó többsége előtt jár.

A Scopusban építészet témakörben 2016 májusában listázott aktív folyóiratok több mint felét az USA és az Egyesült Királyság adja. Ez az arány vizuális és előadóművészetek kategóriában még ennél is kiegyensúlyozatlanabb, ahol a két vezető ország a világpiac több mint 57%-át uralja (műemlékvédelem témában azonban csak 43%-át). Ha az építészetet kibővítjük az építőmérnöki tudományok (civil and structural engineering), valamint az épület-szerkezet és kivitelezés (building and construction) területével, a hasonló eloszlás miatt az összkép gyakorlatilag nem változik. Ehhez hozzávéve Hollandia 7, míg a teljes közép-európai régió 9%-át, a világ építőművészeti és építész-mérnöki folyóiratainak pedig csaknem kétharmadát áttekinthetjük.

A fentiek alapján viszonylag pontos kép rajzolható az építészet belső területi megoszlásáról. Ide érthetjük mindazt a hat humán- és mérnöki területet, amely az építészettel közvetlen kapcsolatban áll. A két vezető szakág két pólust képvisel: a mérnöki (22%) és a művészeti (38%) „véglet” ritkán keveredik egyazon kiadvány besorolása alá, a kettő között elvileg hidat verő építészet mégsem kellően népszerű. Utóbbi a teljes kínálat kördiagramjából csak egy sovány szeletet foglal el (7,5%), amely az épület-szerkezet és kivitelezés mögött 7%-kal elmarad. A maradék két helyet az urbanisztika (12%), végül a műemlékvédelem (6%) tölti ki, ezek tehát a legelterjedtebb tudományos szakterületek.⁹

Az USA és az Egyesült Királyság bő választékából a legfigyelemreméltóbb SJR-indexszel rendelkező szaklapok között említhető az *International Journal of Architectural Heritage*,

a *Journal of Architectural Engineering*, a *Journal of Building Performance Simulation*, valamint a *Design Studies*. Tervezéselméleti, társadalomelemző és urbanisztikai vonalon kiemelkedik az amerikai *Journal of Architectural and Planning Research* és a *Nexus Network Journal*, míg az építőművészetben a brit *Journal of Architecture* és az *Architectural Design* vezet. Viszonylag magas színvonalon teljesít a holland *Open House International* és a Delfti Műszaki Egyetem nyitott online-hozzáféréstű folyóirata, a *Footprint*. Míg ezek az urbanisztika és az építészetelmélet, a német *Research in Engineering Design* főként a mérnöki innovációk iránt érdeklődik – utóbbi, mint sejthető, jóval magasabb idézettségi szintet üt meg.

Régiókban Magyarország és Horvátország kínálata a legkimagaslóbb. Ha a folyóiratok hozzájárulását az építészettudományhoz a besorolásuk alapján számítjuk – vagyis összeadjuk egymással a folyóiratok egyenként megjelölt szakterületeit –, a két ország 11-11 pontot kap, míg Ausztria, Szlovénia és Szlovákia csak 2-2, Csehország 4, Szerbia 5, Románia 6, Lengyelország pedig – a sorban rangosabb helyet elfoglalva – 9 ponttal gazdálkodik. Horvátország és Magyarország teljesítményét összevetve, a balkáni szomszéd lapjai valamivel magasabb átlagos SJR-indexszel rendelkeznek, de a hazai kiadványok kiegyensúlyozottabban fedik le az építészszakmát. Nálunk a legégetőbb hiány az urbanisztika területén mutatkozik, ezért is van nagy jelentősége, hogy a Metszet nemzetközi tudományos elismertségre tett szert.

A szerkesztők remélik, hogy a lap szakutadást igénylő, elemző szemléletű közleményei továbbra is jól megférnek majd a közérthetőség jegyében született írásokkal, képviselve a magasabb építészkritika egyszerre tudományos és kulturális tájékozódású területét. A Metszet csapata mindenkor feladatának tartja, hogy hidakat verjen a mérnöki hagyományok, a városépítés, a műemlékvédelem és a vizuális kommunikáció közé, mert mindez az építészet elvehetetlen sajátja, amelyben minden részterület számít.

Katona Vilmos

- 1 Lásd Labbé, Cyril – Labbé, Dominique: Duplicate and fake publications in the scientific literature: how many SCImgen papers in computer science? *Scientometrics*, vol. 94 (2013), pp. 379-396. 2014-ben az IEEE és a Springer tömegével kényszerült visszavonni a 2008 és 2013 között általuk elővigyázatlanul jóváhagyott és meg is jelent, számítógéppel generált konferenciaközleményeket, vö. Noorden, Richard van: Publishers withdraw more than 120 gibberish papers. *Nature*, 2014. február 24-25. [online közlemény], doi:10.1038/nature.2014.14763 [utolsó belépés: 2016. október 28.].
- 2 A tudománymetria egyik alapműve Garfield, Eugene: *Citation Indexing. Its Theory and Applications in Science, Technology and Humanities*. Wiley, New York 1979.
- 3 A cikkben szereplő indexértékek és a folyóiratok vonatkozó egyéb nyilvántartási adatok forrása a Scopus 2016 májusában frissített hivatalos címkatalógusa (Scopus Source List). Hozzáférhető: <<https://www.elsevier.com/solutions/scopus/content>> [utolsó belépés: 2016. október 28.].
- 4 Moed, Henk F.: The Source-Normalized Impact per Paper (SNIP) is a valid and sophisticated indicator of journal citation impact. *Journal of the Association for Information Science and Technology*, vol. 62 (2011), pp. 211-213.
- 5 Butler, Declan: Free journal-ranking tool enters citation market. *Nature*, vol. 451, no. 6 (2008), p. 6.
- 6 Brin, Sergey – Page, Lawrence: The anatomy of a large-scale hypertextual Web search engine. *Computer Networks and ISDN Systems*, vol. 30 (1998), pp. 107-117.
- 7 Az SJR és az IF kalkulációjának módszertani egyezéseit és különbségeit jól rekonstruálja Falagas, Matthew E. – Kouranos, Vasilios D. – Arencibia-Jorge, Ricardo – Karageorgopoulos, Drosos E.: Comparison of SCImago journal rank indicator with journal impact factor. *The FASEB Journal*, vol. 22, no. 8 (2008), pp. 2623-2628.
- 8 Bergstrom, Carl: Eigenfactor: Measuring the value and prestige of scholarly journals. *College & Research Libraries News*, vol. 68, no. 5 (2007), pp. 314-316.
- 9 A megoszlási arányok vizsgálatánál figyelembe kell venni, hogy egy lap egyszerre több besorolást is kaphat, amelyek között alá- és fölérendeltségi viszonyok állnak fenn. A fenti ráták tehát nem a folyóiratokat, hanem az egyes szakágak népszerűségét minősítik, amit tovább finomíthat a kedvelt témák belső rangsora.

Ott fenn, a magas létrán

Metszetnek is nevezhetnénk a pályázati anyagot, illetve a beküldött (a zsűri által legjobbnak tartott, s így kiválogatott) fényképes dokumentációkból készült vándorkiállítás, hiszen elég jó tükre, metszete annak, ami ma Magyarországon épített örökségünk megóvásában történik, ami a *Felújítási seregszemle* címmel megtartott országjáró előadás-sorozatot kísérő tablókon látható volt. A jó és kevésbé jó példák sorát szemlélve önkéntelenül is el kell gondolkodnunk azon, hogyan áll ma a téma kezelése és a mögötte álló, változó intézményrendszer?

Elég nehéz akárcsak megközelítően pontos választ adni az önmagunknak feltett kérdésre. A legtöbbször azt hallani, hogy „a lovak közé dobták a gyeplőt”!

Már az is keltett némi szorongást, amikor az *Örökség a jövőnek – jövő az örökségnek* című rendezvényen a magas beosztású állami tisztségviselő felolvasott egy olyan levélből, amit akár feljelentésnek is nevezhetnénk. A tisztségviselő a nyilvánossá tett levél tartalmát minden utánjárás nélkül valósnak, igaznak fogadta el, és a benne megfogalmazott panaszra építette fel a hazai műemlékvédelemre vonatkozó kritikáját.

Az meg igazán joggal adott okot aggodalomra, amikor megszűnt a műemlékes szakemberek nyilvános vitájának lehetősége egy-egy fontos terv felett, amikor megszüntették a Kulturális Örökségvédelmi Hivatalhoz tartozó Műemléki Tervtanácsot, mint ahogy a Belügyminisztériumhoz rendelt Központi Tervtanácsot is. A magyar műemlékvédelem szervezete, állami felügyelete a kulturális tárcától először a belügyibe, onnan a Miniszterelnökség alá, majd mára – ki merem mondani – egyenesen a padlóra került.

Érzik ezt a civil szervezetek önkéntesei és a szakmai szervezetek egyaránt. Nem véletlen, hogy az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága is levelet írt az ügyben:

A MAGYAR MŰEMLÉKVÉDELEMÉRT

A kulturális örökségvédelem területén zajló átalakulások akkor szolgálják az ország és a társadalom érdekét, ha erős tudományos és szakmai intézmény szolgálja a magyar műemlékvédelem ügyét. Az intézmény feleljen meg a társadalom kötelességének és elvárásának! A magyar társadalom nem engedheti meg a kulturális örökségvédelem kirekesztettségét. Értékeink védelméhez szükséges a társadalom felé a közvetítői partneri szolgálat, a tudományos háttér, a kutatás biztosítása. Ehhez összefogás és ezt támogató olyan komplex szemléletű multidiszciplináris intézmény szükséges, amihez nemzetközileg is elismert tapasztalatok vannak Magyarországon. Műemlékvédelmünk mai helyzete sürgős, azonnali intézkedést kíván!

Ehhez a munkához ezúton ajánljuk szakmai segítségünket.

Budapest, 2012. szeptember 12.

ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság

Idézek még ugyanebből a dolgozathoz: „Az ICOMOS 2011-es közgyűlése alkalmából Az örökségvédelem mint a fejlődés mozgatóereje címmel rendezett tudományos konferenciát. Számos nálunk fejlettebb országban felismert tény, hogy a kulturális örökségvédelem – az egyéb jelentőségén túl – gazdasági mozgatórugó is tud lenni. Nincs olyan terület, ahol kisebb ráfordítással nagyobb gazdasági eredmény érhető el abban az esetben, ha nem helyi vagy eseti érdekeket szolgál, hanem tágabb összefüggésekben illeszti lehetőségeit a szükségszerű fejlesztési programokhoz.”

A Victor Máté-Fábrí Péter szerzőpáros műve egy mindössze egy felvonásnyi, a környezet védelmére nevelő gyerekmusical, melynek a címe: „Szennyes az Óperencia”. Ebben többször is elhangzik a fősláger:

„Szennyes az Óperencia,

Kéne egy konferencia.

Ebben nincs differencia:

Legjobb a konferencia!”

Éppen egy konferencián mondom el a gondolataimat. Ment-e a konferenciák által a világ előbbre? Igen, ment, sokszor. A gondokat újra és újra felvetve, elmondva, pontosan megfogalmazva és közzétéve reménykedhetünk, hátha meghallja valaki

„Azt, hogy hallgass énrám / Ott fenn, a magas létrán...” – ahogy a Szörényi-Bródy dalban éneklő Koncz Zsuzsa. Meg azt is, hogy

„Csak annyit kérek tőled, ha érted, / Hogy ne vágj ki minden fát...”

Hátha sohasem késő bizakodni, remélni.

Az 1998-2002 közötti kormányzati időszakban összeolvasztották a műemlékvédelem, a régészet és a műtárgyvédelem szervezeteit, és létrehozták a Kulturális Örökségvédelmi Hivatalt (KÖH) a műemlékes országos szervezet központja számára már korábban átalakított várbeli épületben, a Táncsics Mihály utca 1-ben. A 2010-ben megkezdődött kormányzati ciklusokban az intézményt feldarabolták, feladatait három minisztériumhoz és több más állami hivatalhoz rendelték. A műemlékvédelem tudományos bázisa is két helyre, a Lechner Lajos nevét viselő és a Forster Gyuláról elkeresztelt intézetekhez került. Most, 2016 utolsó negyedében ismét minden változik. Idézzük ezzel kapcsolatban Puskás Imre helyettes államtitkár szavait, ahogy azok a Metszet folyóirat szeptember-októberi számában megjelentek:

„A Forster és az Esterháza Központ január elsejével megszűnik, ami természetesen nem jelenti azt, hogy a feladatukat ne látnánk el, de a jövőben más formában, más szervezeti keretek között tesszük ezt. A Forster Központ feladatait például részben a Miniszterelnökség, részben a Budavári Ingatlanfejlesztő veszi át, az Építészeti Múzeum pedig a Magyar Művészeti Akadémiához kerül. Ezek a személyi, szervezeti változások kisebb részben megtörténtek, nagyobb részben jövő év elején lépnek hatályba.”

Kapaszkodjon – székébe, íróasztalába – aki tud! Vajon ki mer olyan

– nem egyes személyek, vagy gazdaságilag érdekelt csoportok, hanem mindannyiunk örökségét, a műemlékek érdekét néző! – döntéseket hozni a hivatalában ülve, ilyen nagy átszervezések idején, ami akár a munkahelyébe is kerülhet?

Egy jellegzetes részlet a riportból:

Kérdés: „a Belügyminisztérium Várba történő felköltöztetéséről kormányrendelet jelent meg, mely a „terveknek megfelelő beépítési színterület” elérése érdekében a szabályozás módosításáról szól. Milyen tervekről van szó? Mert ez a rendeletben nem szerepel.”

Válasz: „Ez a Belügyminisztérium feladata. Ők egyeztetnek erről.”

Vagyis a beruházásban, a várbeli építésben érdekelt határozza meg, mit lehet építeni ott... Nem hinné az ember, hogy másutt, egy demokráciákban, egy főváros, egy a világ örökségeként is számon tartott városrész legősi szövetében ilyen létezik, létezhet egyáltalán!

De nem meglepő – végül is. Hiszen minden olyan területet, ahol nem lenne jó, ha a tervezett építkezésekbe bárki is beleszólna, azonnal „kiemelt beruházással” emelnek. S akkor nem érvényes semmilyen távlati fejlesztési terv, építési szabályzat, műemléki-, vagy környezetvédelmi előírás. Így volt, s van (s ki tudja, meddig lesz) ez a Városligetben, a Várban, a Dagály fürdőnél, vagy az Árpád híd pesti tövében megálmodott leendő felhőkarcolók esetében is. Elégé aggályos, hogy bármikor megtörténhet újból, hogy egy tervezett építkezés környezetében mindent szabályoznak a hatályos rendeletek, jogszabályok, s az ezeket betartatni hivatott hivatalnokok sora – „kivéve a gyevi bírót” – hogy az igazságos Mátyás királyhoz kötődő fontos népmesét idézzük.

A fent említett interjú szerint az Építészeti Múzeum a Fekete György vezette Magyar Művészeti Akadémia (MMA) fennhatósága alá kerül január 1-e után. Egy hónap sem telt el a folyóirat megjelenése óta, s a hírt máris cáfolják. Teljes a bizonytalanság.

A háromszáz négyzetméter alatti építkezések engedélyez(tet)ésének megszüntetése nem csak városképi kérdés. Elveszi például a szomszédok 15 napos fellebbezésének, időben megtehető panaszának, kifogásainak lehetőségét, és elveszi ugyanezt a polgármestertől is, akinek egyébként, más jogszabályban rögzített módon is joga van/lenne kifogást emelni. Egyesek szerint ügyvédek találhatták ki a dolgot, mert annyi pert szül majd az újonnan kialakított rendszer...

A Horthy-korszakban még pénzügyminisztériumként használt Szentháromság téri épületbe, amit a háborús károk után (amúgy helyesen!) nem állítottak helyre eredeti magasságában, most utóda, a gazdasáért felelős tárca költözik majd. A házból kiköltöztetett irodák és iratok egy része a Táncsics Mihály utca 9-be, a Táncsics, Kossuth és más hőseink börtönként is ismert egykori kaszárnyabörtönbe költöztetik. Pedig azt hittük, hogy miután visszakaptuk az Egyesült Államoktól, amely az elmúlt hetven évben tulajdonolta, végre emlékhely lesz az épületből. (Néhányan mást is reméltünk: hogy talán belőle lehetne a falszomszédjában lévő 7-es számú épülettel, a Zenetudományi Intézettel észszerűen összeolvasztva az új Magyar Zene háza – megkímélvén ezzel az egyik oda tervezett nagy építkezéstől a Városligetet!)

A mai pénzügyminisztériumi szervezet – miután átköltöztetik a József nádor térről (ahol éppen mélygarázst építenek előtte) a Várba – nem fér majd be a Szentháromság téri épületbe. Az áttelepített irodák, iratok, hivatalnokok egy része a Táncsics Mihály utca 1-be kerül, abba

az épületbe, amely évtizedekig szolgálta a magyar műemlékvédelem ügyét.

A ház már fűtetlen, üres. Az Országos Műemléki Felügyelőség, aztán Országos Műemlékvédelmi Hivatal, majd Kulturális Örökségvédelmi Hivatal egyik utódát, a január 1-e után megszüntetni tervezett Forster Központot a Várból már Kelenföldre, a Daróci utcában lévő egykori laktanyaépületbe költöztették. Ide került az (igazából nem létező) Építészeti Múzeum (mégis meglévő) gyűjteményeinek, kincseinek egy része is. Sok pénzbe kerül majd a helyreállítása, új funkciójára való alkalmassá tétele. A falak egy része szigeteletlen, nedves. Tessék következtetni... A legtávolabbi időkig nincs értelme visszanyúlni.

A KÖH – dr. Varga Kálmán elnökségének idején – kiadott egy kis könyvsorozatot, melynek füzetei legfontosabb műemlékeinket és régészeti kincseinket ismertették, népszerűsítették, valamint két önálló, mindössze kétívnyi vékonyságú kötetet is Régészeti örökségünk védelmében mit tegyék, mit tehetek? és Műemlékem van – mit tegyék, mit tehetek? címmel. A laikusok tájékoztatását szolgáló füzetek bemutatják, idézik a legfontosabb jogszabályokat és felsorolják mindazokat a helyeket, ahová az érdeklődő, jó szándékú ember fordulhat, ha szükségnek érzi. A füzetekben megadott jogszabályoknak és hivatali címeknek mára a töredéke sem érvényes. Pedig a kiadványok mindössze 13 évvel ezelőttiek!

Gál György, a műemlékek Kolozsváron élő nagy tudósa mondta Szatmárnémetiben egy 2016 szeptemberében rendezett konferencián: „A műemlékvédelem nálunk még mindig gyerekcipőben jár.” Náluk Romániában. Nálunk meg újra, ha minden így megy tovább.

Az epitesijog.hu honlapon nyomon követhetők a változások. Dr. Jámbor Attila, a téma felkészült jogásza igyekszik minden újabb információt közkinccsá tenni, így a 2016. évi LXXIV. törvényt, vagyis a Településképi törvényt is.

Ragadjuk ki a törvény néhány részletét.

„...a településképi védelmét a jövőben önkormányzati rendeletben biztosíthatják. (...) Településképi követelményeket határozhat meg... (...) ...önkormányzati támogatási és ösztönző rendszert állíthat fel és alkalmazhat, amellyel az önkéntes jogkövetést segítheti elő és segítséget nyújthat a megvalósításhoz. (...) ...a települések erős befolyással bírhatnak majd az épített környezet alakítására és védelmére...”

Vagyis csupa „-hat -het” lehetőség, amit, ha van kedvük, követhetnek, ha nincs, hát nem. Az önkormányzatok, ahogy alább majd lesz még szó róla, eddig is megalkothatták saját helyi rendeleteiket, ha akarták. Mélyen a Kádár-korban már volt olyan tábla Szeged városközpontjában, a Széchenyi téren, amely azt hirdette: „védett városkép”!

Évtizedek óta nagy híve voltam, vagyok a helyi értékvédelemnek. Ami azonban veszélyeket is rejt. Hiszen bármikor megtörténhet, hogy egy önkormányzat megváltoztatja korábbi döntését, ha az érdeke megkívánja. Jellegzetes példa a zalaegerszegi, amikor az önkormányzat egy háztömb védelmét, a homlokzatának védelmére szűkítette, hogy helyén új lakónegyed épülhessen. Őrizték egy darabig a lebontott ház díszletszerű homlokzatát..., aztán leomlott. Megépítették a homlokzati falat újra, szépen befestették, s most akár a tévedések vígjátékának szobra állna ott.

A normális folyamat az lenne, ha a műemlékes szakemberek véle-

ményezhetnék a helyi védetség megszüntetésére vonatkozó terveket, és szükség esetén akár országos védelmet is elrendelhetnének a helyi döntések felülírása érdekében.

A jogszabályok sora most helyi, önkormányzati ügyekről szól. De arról, hogy országosan milyen támogatást, ösztönzést lehet(ne), kellene adni, nemigen esik szó. Pedig éppen ennek megítélésében lenne fontos szerepe egy országos intézménynek, a műemlékek sorsára felügyelő hivatásos szervezetnek. A témával foglalkozó minden törvényben újra és újra benne volt az „ösztönzés” szükségességének, de a végrehajtást előíró rendeletekből ez rendre kimaradt.

De maradjunk csak a helyi ügyek közelében. Ahhoz, hogy egy település önkormányzata ebben a tekintetben eljárjon, jól működjön, szükség van olyan szakemberekre, akik meg tudják ítélni, meg tudják mondani, mi a védendő érték, s azzal hogyan kellene bánni.

Nem dolga e sorok jegyzőjének itt és most megítélni Makovecz Imre szerepét, helyét az építőművészetben. Egyetlen fontos dolgot azonban ki kell ragadnunk az életművéből. Sokszor elmondta, milyen fontos az, hogy a legkisebb faluban is legyen felkészült szakember, főépítész, aki meg tudja ítélni milyen ház, kapu, tető, kerítés ajánlott a községben! Nem szabad „a lovak közé dobni a gyeplőt” – ahogy most éppen megtörténik, hétköznapi gyakorlattá válik.

Most, már egy ideje a településképi véleményt a helyi polgármester fogalmazza meg, mielőtt az építési engedély kiadására sor kerül. A helyi főépítészek által működtetett tervtanácsokban zajlik az érdemi vita, a „brain storming”, melynek eredményeként eljuthat egy terv addig, amíg igazán ajánlhatóvá, alkalmassá válik arra, hogy a polgármester pozitív véleménye megszülethessen. Tanúsíthatom, hogy a tervtanácsokban a vélemények megfogalmazása, ütköztetése után mindig alakul, javul a tervanyag, a tervező és a megbízója, a befektető is befolyásolható egy-egy értelmes vita során.

Csak zárójelben jegyzem meg, hogy Pest legrégibb szövetében, Budapest V. kerületében nincs tervtanács! Vagyis ez nem kötelező...

Ez azért is érdekes, mert a rendszerváltás után ez a kerület csináltatott először „arculati kézikönyvet” – ahogy ezt a dokumentációt ma nevezik. Az elkészítésében magam is közreműködtem 1997-ben. Az új jogszabály ilyenek készítését előírja, ám, mint írva vagyok „A településképi rendelet és az arculati kézikönyv részletes tartalmi elemeit külön kormányrendelet fogja meghatározni.”

„A településképi arculati kézikönyv egyeztetése során majd ki kell kérni a Magyar Építész Kamara véleményét, míg a településképi rendelet egyeztetése során az állami főépítész hatáskörében (?) eljáró fővárosi és megyei kormányhivatal véleményét kell kikérnie az érintett településnek, illetve főépítésznek.” Hogy ebben hol jut szerep az építészet történetével, annak tudnivalóival foglalkozó (MTA és MMA tagokként is fungáló) művészettörténészeknek, műemlékes szakembereknek – amíg még vannak ilyenek – arról nem szól a fáma.

Arról már nem is beszélve, hogy országunkban ezután – „az országos főépítész hatáskörében eljáró” – 19 megyei és 2 fővárosi kormányhivatal akár 21 féle szempontcsomag szerint is irányt szabhat az új építéseknek és a régi épületek megóvásának, átalakításának!

Pár sorral lejjebb arról is olvasok, hogy „...a polgármester (főpolgármester) gondoskodik majd a széleskörű társadalmi nyilvánosság biztosításáról, partnerségi egyeztetésről, biztosítva ezzel a lakosság részvételét a folyamatban és így a széleskörű társadalmi támogatást.” Budapesten van csak főpolgármester ebben az országban, s a főváros politikai vezetőjének szinte semmilyen beavatkozási lehetősége sincs a működő folyamatokba sem első, sem másodfokon! Közel tíz éve(!) tervtanácsa sincs a Főpolgármesteri Hivatalnak, a főpolgármesternek, ahol legalább mód volt megvitatni a jelentősebb, Budapest arculatát formáló építkezések terveit. Ezeknek a szakmai vitáknak akkor is volt értelmük, ha az építési engedélyezés jogköre már a kerületi hatóságokhoz került át.

Arról pedig, hogy mit jelent a „széleskörű társadalmi nyilvánosság” és a „partnerségi egyeztetés”, bőven megbizonyosodhattunk az utóbbi hónapokban, években a Városliget tervezett beépítése, a Római partra tervezett mobilgát, vagy az Orczy-kertben folyó beruházás kapcsán...

„...sokkal nagyobb szerepet kapott az önkéntes jogkövetés elve és felelősségek köre.” Lehet, hogy az adminisztrációt sikerül így csökkenteni, de kérdés, hogy azok a lovak hogy szaladnak majd, ha rájöttek, ha tudják már, hogy a gyeplőt nem tartja senki?! Arra, hogy nálunk valamit is visszabontassanak, nemigen találni példát!

Egyszer régen kísérletet tettem arra, hogy az ország költségvetésében (vagy ha ez nem megy, legalább a fővárosában) legyen egy keretösszeg, amit arra lehet felhasználni, hogy a szabálytalan építkezések visszabontatását fedezze. Természetesen nem sikerült bevezet(tet)ni sem ezt, sem azt.

Semmi sem kötelező, mindenki úgy csinálhat, ahogy jól esik vagy, ahogy az érdeke diktálja! „A településképi véleményezési eljárás továbbra is az építésügyi engedélyezési eljárást megelőzően adható ki, melyből következik, hogy engedélyköteles építési tevékenységek esetében élhet az önkormányzat ezzel az eljárással.” „Az önkormányzat polgármestere (főpolgármester), az eddigiekhez hasonlóan az építési en-

gedélyezési eljárást megelőzően, településképi véleményezési eljárásban – a megkereséstől számított 15 napon belül, a településképi követelmények teljesítésével kapcsolatban véleményt adhat.”

Azt már tudjuk, hogy a főpolgármesternek semmilyen lehetősége sincs, hiszen ő is akkor értesül egy építkezésről, ha már a sajtóban olvashat róla, vagy éppen arra sétál. De a 15 nap külön is érdekes! Nem munkanapokról van szó, hanem naptári napokról! Karácsonyi és újévi ünnepkör előtt célszerű beadni egy tervet – azt kell ajánlanunk... Hiszen, mint tudjuk, „a tevékenység a bejelentés alapján megkezdhető, ha ahhoz más hatósági engedély nem szükséges, és a polgármester (főpolgármester) a tevékenység végzését a bejelentést követő 15 napon belül nem tiltja meg.”

A hivatalok malmai lassan őrlnek. „Jogszerű hallgatásról” is hallani. Vagyis, ha a hivatal, avagy a polgármester nem tesz semmit 15 napon belül, már mehet is az építés, bontás.

Tovább egyszerűsödnek az építető, befektető adminisztratív terhei. Nem kell majd „használatbavételi engedély” sem – mint hírlík. Minek akkor betartani bármilyen jogszabályt?

Fejlődik az elektronikus építésigazgatási rendszer. Az építésügyben már három éve, s most már a műemlékvédelemben is használják. Föl kell tenni a teljes dokumentációt a számítógépes postára, aztán ezt vigye magával a műemlékes, ha (egyáltalán) kimegy, kijut a helyszínre.

Korábban a „műemléki felügyelő” nem egyszerűen hivatalnok volt, hanem olyan szakember, aki megpróbálta meggyőzni – a helyszínen is, ha kellett – az építetőt, a tervezőt, hogy miként lehetne jól, s jól, vagyis jobban csinálni...

Műemlékek esetében pedig normális körülmények között nélkülözhetetlen az, hogy a szakember a kivitelezés közben is(!) rá-ránézzen az építkezésre, megfelelő lesz-e például a barokk fedélszék javítása, nem került-e elő falfestés vagy más olyan meglepetés, ami miatt esetleg módosítani kellene a folyó munkálatokat? Ha ez elmarad, súlyos károk érhetik közös kincsünket, épített örökségünket.

A műemlékek besorolását megváltoztatták, s lett új fogalom, a nyilvántartott műemléki értékeké. Sok-sok műemlékből lefokozott valódi érték veszett el, s veszhet el még a fellazított szabályokon. M, MJT, MK, vagyis műemlék, műemlék jelentőségű terület és műemléki környezet volt eddig. Most elmarad az MK. Vagyis a műemlék környezetébe kontroll nélkül építhető bármi, a falusi templom kertjébe toronyház is – csak a példa kedvéért... És akkor még össze sem kapcsoltuk a kérdést a háromszáz négyzetméter alatti építkezések korlátlan szabadságával...

Maga a jogász szakember is kételkedik az önkéntes jogkövetés szankcionálhatóságában. A településképi bírság összegének felső határa 1.000.000.- Ft, s nem ismételhető! Ki az az építető, aki ezt a pénzt nem képes a beruházás összegébe belekalkulálni?!

Az epitesisjog.hu oldalain olvasható tájékoztatásban még az is szerepel, hogy „azokon a településeken, ahol jelenleg is hatályban vannak a településképi védelméről elősegítő, érvényesítő eszközök (pl. településképi véleményezési, vagy bejelentési eljárás), ott a rendeletek 2017. december 31-ig alkalmazhatóak.” És ami azután következik az maga a teljes bizonytalanság.

Érdemes megemlíteni, hogy a műemlékvédelem kérdéseiben koráb-

ban egy szakintézmény hozott döntéseket első fokon. Másodfokra kerülő ügyekben pedig az illetékes – kulturális feladatokat ellátó – minisztérium volt az eljáró hatóság. Most már a műemlékvédelem nem tartozik a kulturális tárcához, és nincs másodfok. Helyette jönnek a perek és a bírósághoz fordulás... A bírságot behajthatják, ha tudják, de ettől még az épített környezetnek nem lesz jobb. A „kiemelt beruházások” pedig mindent felülírnak.

Ismereteim szerint aránylag rövid időn belül öt rendelet módosulására kell számítani, a világörökségi, építési, hatásköri, szakértői és a kivitelezésre vonatkozó jogszabályokéra. Teljes a bizonytalanság a területen.

Negyven éve írok, beszélek arról, hogy nem elég a jogi szabályozás, az előírás, tiltás, büntetés az örökségvédelemben. Arról, hogy szükség van az ösztönzésre is. Ennek kétféle módja van.

Az egyik, hogy – pályázati úton – támogatásban részesítik azokat, akik készek az ország örökségének egy részét helyreállítani, költeni rá, tenni érte. A városvédő és szépítő civilszervezetek tevékeny részt vállaltak abban, hogy lehetőleg minél több helyen legyen olyan önkormányzati rendelet, amely helyi védeltséget rendel el az országosan – műemlékként – nem védett értékek védelméért, s ehhez biztosít egy (a település nagyságától, gazdagságától függően megállapítható méretű) pénzügyi keretet, amit évente meghirdetett pályázatokon oszt szét. Budapesten már a rendszerváltás előtti évben sikerült létrehozni a Műemléki Alapot, s két évre rá a helyi értékvédelem rendeletét is. Van olyan település, ahol ma is működik ilyen rendszer, van olyan hely, ahol nem, meg olyan is, ahol egyik évben van, másik évben nincs, tehát gond van a folyamatossággal. A Budapest Bank Budapestért Alapítvány és a Nemzeti Panteon Alapítvány is képes anyagi támogatást nyújtani hasonló esetekben. Sajnos az alapítványok anyagi háttere nem mindig elégséges...

A másik módszer az, hogy bár nem adnak pénzt, de nem is vonnak el. Ez utóbbi az adókedvezmények rendszere. A magyarországi műemlékvédelem működését szabályozó törvényekbe minden alkalommal, amikor átfogalmazták azokat, újra és újra bekerült e módszer fontossága, lehetősége, de kiegészítő jogszabály hiányában nem valósult meg soha. Varga Kálmán elnöksége idején a KÖH-ben készült egy táblázat, mely bemutatta, hogy működik ez a világ más országaiban, van-e kedvezmény ingatlanadóban, áfában, örökösödési illetékben, stb. Egy excell-táblázat látványosan igazolta, hogy a művelt világban mindehnyire van ilyen ösztönzési rendszer – csak Magyarországon nincs!

Ám van még egy módszere az ösztönzésnek. Egy bakonyi faluban mindazoknak visszatérítették a felhasznált anyagok plusz költségét, akik lecserélés helyett hajlandók voltak a község hagyományainak megfelelő faablakokat felújítani, s széles deszkákból építeni a kerítést az éppen divatos zártszelvényes megoldások helyett. Szép nagy Europa Nostra-díj lett a dologból. Ez egy egyedi eset, amit éppen a műemlékesek kezdeményeztek. Hasonlók mindenütt vannak a világon. Egy világos példa: a cserepezéshez, ha éppen aktuális, szükség van anyagra és tetőfedőre. Az ingatlan tulajdonosnak ki kell fizetnie a munkadíjat és az anyagköltséget. A munkadíj így is, úgy is pénzébe kerül az építetőnek, de szinte automatikus rendszer biztosítja, hogy megtérít nekik az egyszerűbb cserép és a műemlékes ügyekben hivatalos

szakemberek által elvárt anyag közti árkülönbséget. Személyesen is módomb volt meggyőződni e rendszer sikeréről Észak-Rajna-Westfáliában.

El lehet például engedni (avagy visszatéríteni) az Általános Forgalmi Adót (ÁFA), ha az műemlék-felújításhoz szükséges építőanyagokra, bérekre vonatkozik. De ehhez kell olyan hatóság, amely az ilyen munkát előírja és kontrollálja. Persze a leghatásosabb az, ha az érdekelt biztosra megy, tudhatja előre, hogy mondjuk 10-15 évnyi ingatlanadó kedvezményt kap, ha a felújítást elvégezteti vagy a jó karbantartás érdekében költ pénzt. (Mondják, nálunk nincs ingatlanadó. Természetesen van, csak nem egységesen, s a különböző területeken vagy fővárosi kerületekben másképp és másképp hívják...)

Most valami újdonság készül éppen.

„Műemlék épületekhez, építményekhez kapcsolódó adómegettakarítás 2017-től!” – adják tudtul a hírforrások. Szó szerint: „A társasági adóról és osztalékadóról szóló 1996. évi LXXXI. törvény 2017. január 1-jétől hatályos módosítása jelentős adómegettakarítást jelenthet azon vállalkozásoknak, amelyek műemléki, illetve helyi egyedi védelem alatt álló épületet, építményt tartanak nyilván könyveikben.” Az öröm nem egyértelmű. Hiszen társasági adóról és vállalkozásokról van szó, s ez a lakosságot általában aligha érinti majd. Azokat, akik kastélyokat szereznek meg, s azokat, akik ilyen értékű ingatlan felújítására vagy karbantartására vállalkoznak, segítheti majd az új helyzet. Azokat, akik egy-egy villát, parasztházat, védett malmot, magtárt, ipari- vagy mezőgazdasági épületet, városi lakóházat, sorsára hagyott falusi vasútállomást vagy akár egy út menti kereszteset újítanának fel, s erre is alig van egy-két milliójuk, ez az adókedvezmény, a befektetett pénz visszaszerzésének lehetősége aligha érinti, ösztönzi majd.

Van teendő bőven az üresen pusztuló kastélyok világában, de nem csak ott. Vajon hogyan lehet innen továbblépni ahhoz, hogy mindenki komolyan vegye azt, hogy ő is tehet, s érdemes is tennie valamit épített örökségünk megmentése, helyreállítása terén. Persze, hallottam már, van, aki trükközik: saját ingatlan-tulajdonának egy részét „beviszi” társasági tulajdonba...

Puskás Imre helyettes államtitkár nyilatkozta a Metszetnek: „Az egyik az értékvédelem szempontja, mely szerint a kiemelkedő műemlékeket meg kell őrizni, láthatóvá tenni, hogy a kultúra részei maradjanak. A másik szempont a tulajdonosé, aki minél kevesebb megkötéssel szeretné műemlékét használni – legyen szó magánember lakásáról, cégek kastélyáról vagy irodaházáról, egyházak épületeiről. Ez a két érdek, a megőrzés és a használat részben egymásnak feszül. Olyan egyensúlyt szeretnénk teremteni – és akár mediálással is elősegíteni –, ami sem a pusztítást nem engedi, sem a fejlődést nem gátolja.”

Ennek egy része lehet – gondolom –, hogy a gazdasági társaságok (a kastélyszállók építői például) visszakaphatják a következő évtől saját műemlékük felújításába, karbantartásába befektetett pénzüket.

Lehangoló az a néhány sor, amit Kulturális Örökségvédelmi Hivatal szétzúzásáról az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottságától idézek:

„A folyamatos, jelentős társadalmi veszteséget okozó átalakítások tévútra vezettek. Ezért szűnik meg most egy olyan komplex, tudományos intézmény, aminek létezése nélkül egy nemzeti értékeit tisztelő ország nem létezhet. Hiányában elveivel és társadalmi céljaival ellen-

tétes magatartás képviselésére kényszerül. A legelmaradottabb országokban is tiszteletteljes kötelességgel tekintenek múltjuk értékeinek megőrzésére. Amikor a közigazgatás racionalizálása az európai normákhoz kíván alkalmazkodni, nem engedhetjük meg magunknak, hogy megszüntessünk egy olyan intézményrendszert, ami minden európai országban meghatározó módon van jelen.” És most idézzünk néhány mondatot a városi léptékű örökségvédelem fontos iratából, a Washingtoni Kartából:

„A hagyományos műemlékvédelem szemlélete ugyan pozitív értelemben meglehetősen kitágult, de talán még mindig nem eléggé ahhoz, hogy belefértjen mindaz, amivel adósok vagyunk önmagunknak. A háború után jószerivel még csak az egyedi műemlékek védelméről beszéltek a szakemberek és a politikusok, később rájöttek, léteznek összefüggően védett városrészek is. Ma már egyes nézetek szerint minden település – függetlenül attól, hogy milyen korban született – történelmi jellegű, s ezért valamilyen formában védeni kell.” „A településrendezésnek egyre inkább egy többszereplős párbeszédre kellene hasonlítania, ahol minden szó, minden kiejtett mondat valahol megmarad, ráépül a másikra. Nem lehet eltörölni egy fejlődési fázist a föld színéről, csak azért, mert kitaláltunk helyette valami jobbat.” „Ha épületek átalakítása vagy újak építése válik szükségessé, minden új elem tartsa tiszteletben a meglévő térbeli rendszert, annak arányait és léptékét, az ott álló épületek minőségét és értékeit. A kortársi elemek – ha nem zavarják az együttesek harmóniáját – hozzájárulhatnak azok gazdagításához.”

És még egy részlet: „A megőrzés csak akkor lehet sikeres, ha az egész város lakossága részt vesz és közreműködik benne, ezért minden eszközzel arra kell ösztönözni és felkelteni a nemzedékek felelősségét.” Ez pedig vonatkozik mindenkire, beleértve a politikus döntéshozókat, a szakmai szervezeteket és a civilszervezeteket, az építészetet és a kivitelezésben résztvevőket is.

A legfrissebb: A Magyar közlöny közzé tette, hogy az 327/2016. (X. 27.) Korm. rendelet kiemelt beruházással tette a magyarországi világörökség részét jelentő, önmagában is műemlék, Korb Flóris és Giergl Kálmán által tervezett, 1899-re megépült két egyforma ikerház, az Erzsébet híd pesti hídfőjében álló két Klotild-palota közül a déli épületet, s ezzel kivonta az érvényes jogszabályok és az érvényes építési ügyműködés alól.

Az ember tehetetlenül néz körül. Ha bizakodni akar, vissza kell lépnie vagy másfél évszázadot, s idéznie a nagyok egy-egy fontos mondatát! „...a gondatlanság és kegyelethiány, az oktalanság és az újítási viselkedés több műemléket pusztított el, mint a háborúk, az elemek, mint a török, a tatár” (Ipolyi Arnold)

„Fő bajunk nekünk az, hogy bármi szépet alkotunk is, annak jó karban való fenntartásáról a legtrikább esetben tartjuk kötelességünknek gondoskodni.” (Podmaniczky Frigyes)

„Környezetünk és körülményeink helyes megismerése minden javulás és javítás legfontosabb alapja.” (Széchenyi István)

S ebben hasznos lehet egy konferencia is...

Ráday Mihály

A valóság műfénye

A budapesti Goethe Intézet képzőművészeti kiállítások befogadására újonnan átalakított területét építészeti tárgyú fotográfiák bemutatásával avatja fel. Julian Faulhaber német fotóművész még átadás előtti, „romlatlan” állapotukban rögzíti képein a kortárs építészet valószerűtlen, utópisztikus filmdíszletnek tűnő látványvilágát. A művész szándéka éppen arra irányul, hogy megmutassa, milyen mértékben válik hétköznapi környezetünk tárgyi mivoltában is hasonlóvá a digitális képek által gerjesztett vizuális utópiákhoz – a végletekig áramvonalas formák és a fényesen ragyogó színek irreális tökéletességéhez.

Faulhaber képei építészeti részleteket ábrázolnak, sokszor a képki-vágás révén felismerhetetlenné transzformálva a képek tárgyát – a valóságos épületet. Művei messze túlmutatnak a klasszikus építészeti fotó műfaján, mégis sokat elárulnak a mai építészet látens üzenetéről, vizuális trendjeiről, és így válnak a kortárs tárgykultúra szemléletének

elgondolkodtató dokumentumaivá. Ha olykor nem is tudjuk azonosítani a modellként szolgáló objektumot – például mert a dobogón álló szónoki pulpitus megszólalásig hasonlít egy dizájnos asztali lámpára –, egy pillanatig sem kétséges, hogy épületeket, épített helyszíneket, külső, belső tereket látunk. Embernek e terekben nyoma sincs – lépték híján ezért is olyan nehéz megállapítani, hogy mit is szemlélünk pontosan. A ragyogó, valószínűtlen tónusú színek, ritmikus vagy épp random formák önmagukban is izgalmas kompozíciót mutatnak – ennyiben a hagyományos építészeti fotó sokat kritizált hatásmechanizmusára reflektálnak, amelynek révén sokszor értéktelen épületek is sokkal jobb színben tűnnek fel a valóságos megjelenésüknél. Faulhaber ezt a hatást szándékosan aknázza ki, és azt állítja, hogy a látvány eleve felülírja a valóságot – a valóság tényleges üzenete, a tárgyat alkotó valódi szándéka a látvány létrehozása, célja pedig közvetett módon a használó manipulálása. Ebben az értelmezésben az épület is óriási tárgyként viselkedik, gigantikus reklám-objektumként szolgálja a kortárs vizualitás fogyasztási kedvet megsokszorozó szándékát.

Ezt bizonyítandó a képeivel az USA-tól Kínáig nemzetközi ismertséget szerző fotóművész hagyományos, 4x5-ös nagyformátumú kamerá-

val dolgozik, természetes megvilágításnál. A szintisztán photoshopnak tűnő képeken a tényleges valóság köszön vissza, mindenfajta manipuláció nélkül. A képek tagadhatatlan esztétikumán túl Julian Faulhaber unortodox építészeti fotói az építészet műfaja szempontjából is tanulságosak – érdemes végiggondolni, hogy mit is jelent ez a fajta esztétizálás az építőművészet szemszögéből. A 20. század nagy felfedezése volt a külsőségekbe befáradt stílusokkal szemben a funkció, a hasznosság mint legfőbb erény és minőségi kritérium beemelése az építészeti gondolkodásba. Ennek átmenetileg áldozatul esett a látvány, il-

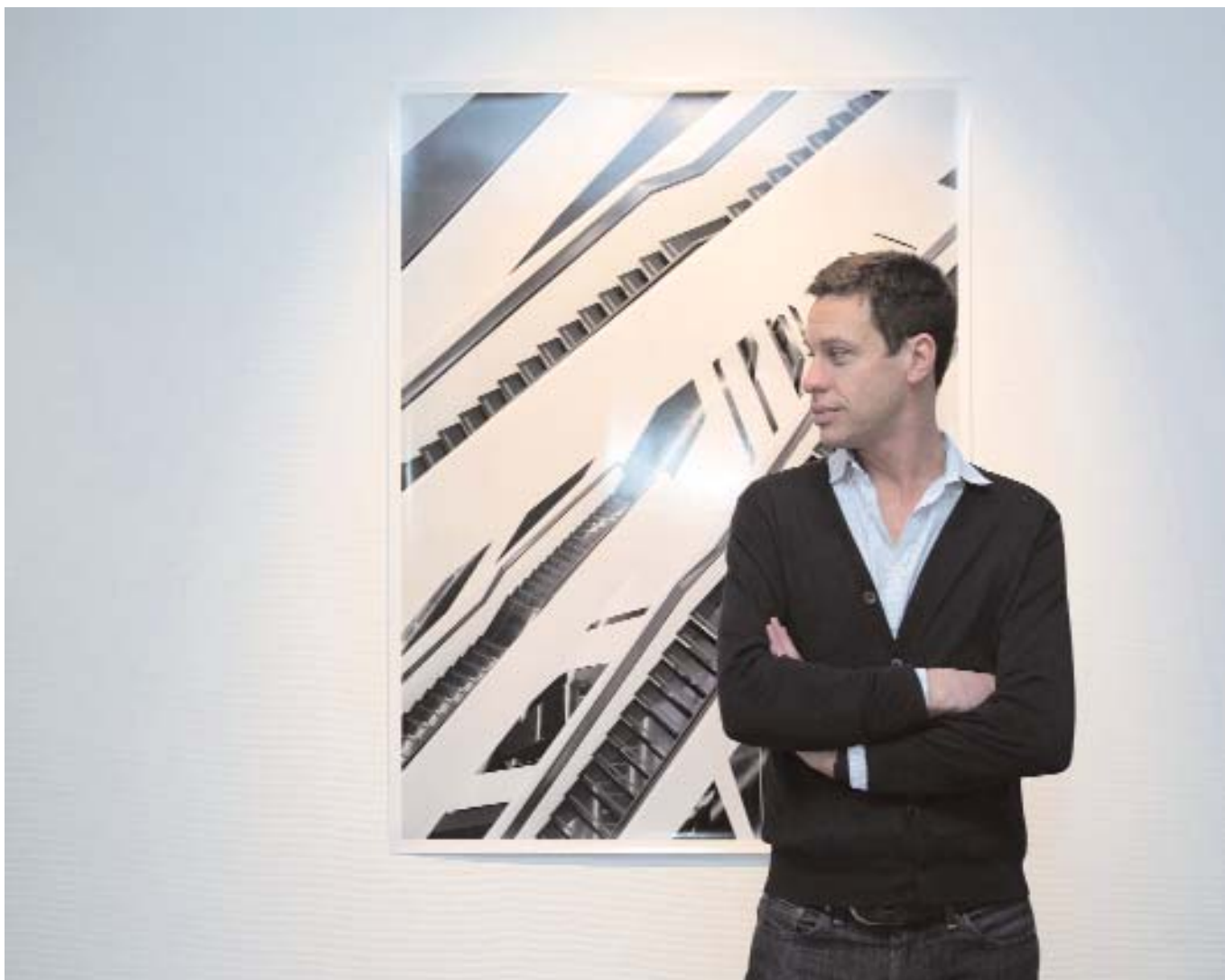
letve újfajta esztétikát szült, amely szándékosan korlátozta a klasszikus érzelmi azonosulást, a „tetszés” határfokát. Az építészetet ettől fogva érteni, és nem élvezni kellett. Ez a hatásvadász látványt száműző, őszinteségre törekvő megközelítés a 21. századra új, szociális tartalommal is gazdagodott, és manapság az építészet erkölcsileg magasabb rendű, a társadalmi hasznosságot előtérbe helyező ágává nőtte ki magát.

A Goethe Intézet kiállítása azonban megmutatja az épület-tárgyak másik arcát – a féktelen vizuális forradalom olykor talmi csillogását. A modernitásra válaszul a látványos formák mindvégig igyekeztek visszahódítani elvesztett dicsőségüket, és a technikai fejlődés – az új anyagok, tervezési módszerek és építéstechnológia – révén ma már nem csak a sztárepítészetben hódítanak az irreális tökélyre csiszolt formák – ahogy ez Faulhaber digitális manipulációnak tűnő valóságában egyértelműen visszaköszön. A sorozat és a képeket tartalmazó, kis példányszámú kötet címe LDPE – azaz kis sűrűségű polietilén –, vagyis a legközségesebb, ezer színben pompázó műanyag. Ami – ne tagadjuk – tetszést arat. Hazavisszük boldogan a színes, formatervezett kutyút, amit ráadásul fillérekért szereztünk a Lehel téri piac felső szintjén. De

ha történetesen a Király utcában vettük méregdrágán, akkor is csak addig szép, amíg nem kezdjük intenzíven használni – attól fogva vagy alárendelődik az életünk annak, hogy megóvjuk tárgyunk épségét, vagy a fényét veszített darab hamarosan mehet a kukába.

A kiragadott építészeti részletek izgatón székpek – akár áramvonalas tárgyalóasztalról, akár biciklitárolókról, akár egy sima falról van szó. Tudatosan lettek széppé formálva, tetszeni akarnak, és minthogy épületekről, hétköznapijaink állandó színteréről van szó, ez a vizuális

A Julian Faulhaber képein megjelenő valóságszeletek egy ember nélküli világ tökéletességét ábrázolják, s ez amennyire esztétikus, annyira ambivalens is egyben. A köztes megoldást talán a kevésbé determinált látvány, a nyitott, a felhasználónak is szabadságot adó vizuális környezet jelenti – ezt célozta meg a budapesti Goethe Intézet felújított szintje, a grafitiszürke méteres lapokból álló burkolattal, a kiállításhoz alakított új megvilágítással. Az intézet profiljában mindeddig alulreprezentált vizualitás az egy éve hivatalban lévő új igazgató,

világ tömegek ízlését befolyásolja alapvetően. A gondosan megkomponált képek (egy-egy felvételt a helyszín hosszas tanulmányozása, többszöri terepszemle előz meg) azt a pillanatot örökítik meg, amikor az ajándékot épp hogy kicsomagoltuk, még csak rácsodálkozunk, de egyelőre nem merjük használatba venni.

Az épületeket azonban használni kell, és kérdés, hogy a megkomponált látvány mennyire bírja el a használók jelenlétét. Ne legyünk ál-szentek – nem csak a fotókon bemutatott dizájn, de a szándékolt egyszerűség és szerénység, a sallangmentes funkcionalizmus esetében is igaz ez. Kevés építész viseli el könnyű szívvel a pillanatot, amikor művét elkezdik „belakni”. Pedig az igazság valahol itt keresendő: az igazán nagy építészet nem csorbul, nem csorbulhat attól, hogy az emberek a maguk emberi módján birtokba veszik.

Michael-Müller Verweyen koncepciója nyomán ezentúl hangsúlyosabb szerepet kap. Ezt szolgálja a recepció környékének új kialakítása is, és ezt vezeti be a kortárs vizualitás ambivalens természetét illusztráló fotókiállítás az építészet művi, mégis csapdába ejtő esztétikájáról. A kiállítás 2017. március 15-ig látható a Goethe Intézetben.

Zöldi Anna

Végül: építészet – Időutazások 1959–2019

Az Architekturzentrum Wien (Az W) nyugdíjba készülő alapítója és vezetője, Dietmar Steiner hat évtized építészetét átfogó tárlattal búcsúzik, mely a CIAM 1959-es feloszlásának időpontjától, azaz a modern mozgalom „bukásától” a jelen időkig tekinti át az építészetet. A hatalmas, bevallottan kissé szubjektív vállalat óriási neveket felvonultató kétnapos konferencia is kísérte, melyen volt szerencsénk részt venni. A kiállítás március 20-ig látogatható.

A 20. Bécsi Építészkongresszus főszervezője
Dietmar Steiner, az AzW
leköszönő elnöke

A hatvanas évekről Bart Lootsma, az Innsbrucki Egyetem holland származású tanára tartott bevezető előadást. A korszakot egészen az 1973-as olajválságig a gazdasági és technikai fejlődésbe vetett hatalmas hit jellemezte. Ugyan megjelent már a funkcionális kritikája, de inkább az utópiák, a radikális építészet felől. A társadalmat a családok szétesése, a fiatalok lázadása (ld. 1968), a mobilitás növekedése jellemezte, és a már említett hit a technikai fejlődésben. Az építészek csoportokba, olykor kommunákba szerveződtek, gyakran könnyűzenei ihletésre is. Hans Hollein jogosan mondhatta akkor: „minden építészet.” Érdekes módon az építészeti közeletben, sajtóban a rajzoknak sokszor nagyobb terük és szerepük volt, mint az épületeknek, sok építész rajzolt utópiákat a jövő építészetéről, gondoljunk csak Reyner Banham Megastruktúrára, vagy az Archigram Plug-in-City-jére, ahol nem is épületet, hanem a tájat felosztó hatalmas kereteket terveztek, ahol az egységekben a gépek által tökéletesé tett komfort élvezhető. Sok prototípus, a testre koncentráló, olykor buborékszerű kísérleti szerkezet is készült –, ahogy az előadó fogalmazott: „félúton a kemping és az űrhajó között”.

Az előadás utáni vitát megnyitó Wolf D. Prix (Coop Himmelb(l)au) szerint ez a – ma már hetvenes éveiben járó – generáció elvesztette a csatát a szabadságért, jószágért, nyitott társadalomért. A kijelentést ké-

sőbb úgy pontosította: „attól tartok, veszítettünk”. Yehuda Safran (A Columbia Egyetem építész professzora) bátorítólag fejtette ki mindazon hatásokat, amiken keresztül a korszak hatása hosszú távon is megmarad. Maroje Mrduljaš, a zágrábi ORIS szerkesztője pedig felidézte a sajátos, vasfüggöny mögötti – vagy két rendszer közötti – jugoszláviai nézőpontot is, amely komoly ideológiai töltetet adott az építészetnek, miközben ott egy színes, sokszínű, számos nép és nemzeti-ség örökségét keverő építészet jöhetett létre. Andreas Rumpfhuber bécsi építészteoretikus kiemelte: míg Franciaországban komoly politikai töltete volt a radikális építészetnek, Angliában és másutt inkább technológiai, műszaki kérdésként tekintettek rá – így például a kísérleti buborékokra is. Wolf D. Prix felidézte: a fóliából könnyen létrehozható buborékok remek demonstrációs eszközök voltak, és emlékszik rá, hogy míg Baselban örömmel integettek a buborék alatt sétáló, demonstráló építésznek, addig otthon, Bécsben öklüket rázták és meg is dobálták őket a polgárok. Bart Lootsma viszont azt emelte ki: az akkori hippikkel szemben (itt Wolf D. Prix kézműveléseivel jelezte: ő ugyan nem volt hipp) sokféle kritika volt, és sok elméletet vitattak meg, ma viszont nincs ilyesféle párbeszéd. Prix megemlítette, hogy olykor ez félre is csúszott, Marshall McLuhan „The medium is the message” mondatát – azaz hogy a közvetítő közeg is kihat a tartalomra,

Peter Märkli és Dietmar Steiner

annak befogadására – maga a szerző rontotta el szándékosan „The medium is the message”-re, azaz a médium a masszázssra, ami inkább csak poénnak jó. De végül úgy értékelte: az építészet ma visszavonulóban van, se válaszokat nem ad, se kérdéseket nem tesz fel.

A hetvenes évekről szóló blokkot teljes egészében Aldo Rossi építészetének szentelték. Moravánszky Ákos eredetileg „Az európai város újrafelfedezése” címet adta az előadásának, ám ezt később „A város emlékezete” változtatta. Aldo Rossit a diákmozgalmakban való részvételéért távolították el a Milánói Egyetemről, ezután hívták meg az ETH Zürichre vendégprofesszornak, ahol alaposan felkavarta az állóvi-

zet. Hatására egy korábban kifejezetten politikai diákszervezet városi-politológiai analízissel kezdett foglalkozni, teljesen elfordulva korábbi társadalompolitikai irányultságától. Ez a tipológia, az időtől független formák elővétele máig hatóan megváltoztatta Svájc építészetét. Rossi csak 1972–74 között volt vendégprofesszor, de hatása hatalmas volt. Ekkor tért vissza Zumthor Amerikából, aki éppúgy csatlakozott – akkor műemlékvédelmi munkatársként – a tipologizálási feladathoz, mint Jacques Herzog és Pierre de Meuron. Erre a generációra Robert Venturi 1966-ban és 1972-ben megjelent könyvei is hatással voltak. A kerekasztalon résztvevő Jacques Herzog megerősítette: a régiek tudásának újbóli megbecsülése valóban fontos üzenet volt, de a jelenség nem érthető meg Aldo Rossi lenyűgöző személyisége nélkül. Moravánszky ezzel egyetértve hangsúlyozta: elegáns megjelenése (kasmírpulóvereket, finom zakókat hordott) és magával ragadó – bár erősen akcentusos – beszéde nem elég a hatásának megértéséhez, a jelenség ennél komplexebb. Herzog az analitikus módszerre térve úgy fogalmazott: Rossi remekül mutatott rá arra, hogy a funkcionalizmusból sok minden egyszerűen nem funkcionált. Bár ma újraolvassva az írásai el-

Andreas Rumpfhuber és a 2007-es budapesti Építészkongresszusról ismert Wolf D. Prix (Coop Himmelb(l)au)

vesztették egykori varázsukat, hatása ennek ellenére ma is jelen van – néha a nem tudatos tervezői magatartásokban. Mindenképpen fontos üzenete volt: a történelem mindig jelen van. Peter Märkli, az egyik legjelentősebb kortárs svájci építész nem volt Rossi tanítványa – mint mondta: „ő itt a kivétel”, hiszen inkább Rudolf Olgiati építész (Valerio Olgiati apja) és Hans Josephsohn szobrászművész voltak számára meghatározóak. Ő ezúttal egy anekdotikus történetet elevenített fel a korszakból: egyik házánál megpróbált egy amolyan „aldo rossi-s”, puritán egyszerűségű kockaablakot betervezni keresztosztással, de „azt nem olyan egyszerű” a homlokzatba komponálni. Aldo Rossi politikai hitvallása is szóba került – hiszen még a sztálini építészetéről is pozitívan nyilatkozott –, de a jelenlévő tanítványok ezt nem politikai, hanem stílusbeli állásfoglalásként értelmezték. A művész függetlensége és szerepe kapcsán érdemes még kiemelni Jacques Herzog egyik érdekes kijelentését: „művészet és építészet nem művelhető egyszerre”. Szerinte az utolsó ember, aki egyszerre lehetett építész és művész, Leonardo volt, azóta ez a két szerep szétvált, „a művészek mások, mint az építészek”, elsősorban azért, mert nem a saját szubjektumukkal foglalkoznak, hanem rengeteg mindennel a szabályozástól a tűzvédelemig.

A nyolcvanas éveket felvezető moderátori köszöntő furcsa időuta-

zásra invitált. Oliver Elser néhány mondatban rámutatott a korszak és napjaink között húzható párhuzamokra. A frissen megválasztott amerikai elnök és a restauratív birodalmi álmokat dédelgető Putyin hidegháborús retorikái, a nemzetállamok izolációja, a populizmus és a xenofóbia a jelenkort valóban összevethetővé teszi a nyolcvanas évekkel. Wilhelm Wang nyitóelőadása és az abban elfoglalt rendkívül kritikus pozíció egyaránt a modern és a posztmodern patológiáiról szólt. Míg a modern sikerrel határozta meg a létminimum-tereket, addig ezt a nem-csak-szociális lakásépítés jelenlegi tömeggyakorlata is már térmáximummá emelte. A posztmodern ugyan megpróbálta visszavezetni az építészetet a saját formai örökségéhez, ám a lakásméretekkel nem foglalkozott, de ami nagyobb baj, a Bauhaus-elvek szerint szervezett oktatási struktúrát sem alakította át. Wang szerint építészek generációi kezdtek úgy a klasszikával foglalatostkodni, hogy képzésükből hiányzott a formatan és a kompozíciós ismeretek. Míg a modern patológiája

Moravánszky Ákos
a hetvenes évek
blokkját vezette
fel

az volt, hogy embertelen városi környezeteket hozott létre, addig a posztmodern legsúlyosabb fájdalomtünetének az bizonyult, hogy gigantikus léptékűvé tette a klasszika alapmotívumait. Míg a modern bűne az volt, hogy kiüresítette a mozgalom szociális küldetését, a posztmoderné az, hogy elsovasztotta a formák alapját képző stílusgyökereket. Wang a BIM-rendszerek megjelenését az építészet végső utilitarizálásaként, a Hannes Meyer által vallott építéskoncepció megvalósulásaként látta. Borongós és dichotómiákra szervezett hozzászólásában azért felvillant az alternatíva, amelynek bemutatására Aravéna idei biennáléja szerveződött. Aprócska beavatkozások, a közösség érdekeit közvetlenül szolgáló építménytek sejtették a patológiákból kifelé vezető utat. Különösen a posztmodern kelet-európai fogadtatása miatt volt érdekes a kerekasztal-beszélgetésen Ana Maria Zahariade román teoretikus korreferenduma. Felidézte, hogy náluk a pártvezetők egy 1972-es kongresszuson szóltak fel először a modern sematizmusa ellen. Csakhogy ezt újabb sematizmusok követték, amelyek leginkább a késő-szocreál birodalmi klasszicizálásához hasonló, monumentális épület- és városszituációk komponálását segítették. Noha ezek formája hasonlíthatott esetleg Ricardo Bofill Abraxasára, a gigantikus együttesek inkább eredtek az abszolút politikai hatalom önreprezentációjából, semmint Robert Venturi összetettségéből és ellentmondásából.

Zahariade hozzászólását követően a beszélgetés önmagában is modellezni kezdte a posztmodern narratívánélküliségét. A dolog úgy indult, hogy Rob Krier közölte, ő csak németül fog beszélni, függetlenül attól, hogy a konferenciát angolul hirdették meg és a román teoretikus sem értette a nyelvet. Majd úgy folytatódott, hogy az osztrák Hermann Czech tüntetően nem szólalt meg anyanyelvén és – vélhetően – a Krierénél jóval töredezettségű angolsággal fordult a közönségéhez, nagy tapsot kapva ezzel hallgatóságától. A vita – egzisztenciális tétektől sem mentes élénkséggel – a szokott toposzok mentén haladt: a posztmodern új-urbanizmusa ütközött a lakótelepekkel, a historizáló giccs a klasszicizáló emelkedettséggel. Nagy tetszést aratott Hermann Czech nyugalma, amellyel felhívta a figyelmet arra, hogy nem általánosítható a képlet úgy, hogy minden, ami posztmodern, az felületes, és bármi, ami modern, az embertelen. Emlékeztetett arra, hogy a Robert Venturit fölvezető bécsi előadásában Loos-, Wagner-, és Josef

Peter Märkli és
Jacques Herzog
(H&M)
a hetvenes évekről
szóló vitán

Frank-házakkal illusztrálta az amerikai építész szelíd kiáltványát. Ezek után a frontok bemerevedtek, az eltérő nyelveken előadott, párhuzamos monológok az összeegyeztethetetlen építészetvallások illusztráció lettek.

A kilencvenes évek nyitóelőadója a horvát származású Vedran Mimica volt. Hozzászólása a Berlagén folyó munkát mutatta be az intézmény történetének két konfliktusperiódusát felidézve. Az egyik nézeteltérés a posztmodern recepciója kapcsán támadt. Ahogy azt Aldo van Eyck megfogalmazta, a kilencvenes évek elején nem az volt a lényeg, hogy ki tanít az iskolában, sokkal inkább az, ki nem: Venturi, Eisenman, Hollein és a posztmodern sztárjai előtt ugyanis 1995-ig zárva maradtak a kapuk. Wiel Arets igazgatósága azonban alapvető változást hozott – és ezzel újabb konfliktusfrontot nyitott: egyszerre tette kutatási fórummá és a nemzetközi (sztár)építészeti disputák középontjává az iskolát, ami hozzájárult a holland építészet eredményeit felcímkező Superdutch-jelenség – és Rem Koolhaas sikeréhez is. Arets elérte, hogy a Berlagén ne olyan PhD-dolgozatok szülessenek, mint az egyéb doktori iskolákban: náluk egyszerre koncentráltak a művel kezdeményezett analízisekre és a kutatások építészeti mediatizálására. Vedran Mimica előadása mindazonáltal megütöztetést is keltett. Az rendben lett volna, hogy vasárnap reggeli hozzászólóként, az előző éjszakai dorbézolás után könnyedebb hangot ütött meg, ám ez hamar hahnizásba, felületes vicceskedésbe fordult. Mondanivalójának szellemi integritását pedig annak a két fotónak az ütköztetése kérdőjelezte

meg, amelyet a Fagnano Olona általános iskoláról és Aldo van Eyck árvaházról kattintottak. Az amszterdami életkép és a Rossi-ház udvarán fegyelmезetten ülő gyerekek konfrontálása nem pusztán manipulatív volt, de méltatlan is a konferencia színvonalához. Az előadást követő beszélgetésben Dominique Perrault és Nathalie de Vries egymástól függetlenül hívták fel a figyelmet a kilencvenes évek topográfiai fordulatra. Perrault számára a 80-as évek párizsi beruházásai jelentették az aranykort, ám a rendelkezésre álló területek elfogytak 2000-re és ez átírta az építészeti viselkedés szabályait. Ezt erősítette meg az MvRdV képviselője is. Ők már külvárosokban, „kontextusmentes” szuburbiákban, a rozsdadóvetet felhagyott területein voltak kénytelenek olyan funkciókkal foglalkozni, amelyek tipológiáit viszont a városi környezetek alakították ki. Ezeken a területeken azonban nem lehetett egyetlen zseniális skiccel házakat elhelyezni, így kénytelenek voltak olyan analíziseket végezni, amelyek egyszerre kutatták a helyet és a tí-

A nyolcvanas évek vitájának résztvevői: Rob Krier, Oliver Elser, Ana Maria Zahariade, Wilfried Wang és Hermann Czech

Dominique Perrault és
Wiel Arets a kilencvenes
évek blokkjában

pust is. Vries hozzászólása az építészet körüli tér átalakulására vezette vissza a Superdutch-mozgalom sikerét, és ugyanezzel magyarázta a kézjegyszerűség építészeti megjelenését is.

A program a nullás éveket taglaló beszélgetésre sűrítette a leginkább eltérő háttérű építészeket. Anna Heringer és Steven Holl, továbbá Andreas Hild, Dagur Eggertsson és Jean-Philippe Vassal. Megannyi önálló építészeti univerzum, ami joggal vetette fel a kérdést, hogy érdekli-e Heringert bármi is Holl építészetéből és vice versa. A kiutat a Magyarországon is bemutatkozó Petra Ceferin előadása jelenthette volna. Ceferin hosszú szövegláncokon keresztül jutott el ahhoz a rokonszenves – Magyarországon pedig még igaznak is tekinthető – építészetfelmológiai felismeréshez, hogy a csomópont az építés és

az építészet alapanyaga. Ceferin heideggeri-framptoni gondolatmenete tájleptékű csomópontként definiálta a házat, és ez kapaszkodót jelenthetett volna az eltérő háttérű beszélgetőpartnerek számára. Elke Krasny moderátor azonban – az előző blokkot vezető Irina Davidovici stratégiáját követve – tete-a-tete kommunikációs hidakat próbált verni, és nem sikerült láncba fognia az egyes hozzászólásokat. A teória ráadásul mindig vörös posztó egy gyakorló építész számára. Nem is annyira bölcselati építményként, mint inkább receptúráként hallgatta például Steven Holl is az előadást és az hiányolta belőle, hogy Ceferin nem ejtett szót a fényről és a térről. A szlovén teoretikus viszont elkövette azt a hibát, hogy megpróbálta Hilt meggyőzni, és rámutatni arra, hogy a fény az adottság, a tér pedig a konstrukció eredményeként születik, márpedig ő erről a majdhogynem primordiális eseményről kívánt értekezni. Ez a vitázó ellene mondás határozta meg ezután beszélgetés tónusát. Amolyan európai, de mégiscsak beszélogató cica-

Steven Holl, Andreas Hild és Anna Heringer vitáztak az ezredforduló építészetéről

harc keveredett abból, hogy Dagur Eggertsson felidézte az építészek nélküli építészeti koncepcióját, amelyre Andreas Hild közölte, hogy nincs építészeti építészek nélkül. Holl – lezárni kívánva a Ceferinnel folytatott vitát – a teória és a kritika fontosságára hívta fel a figyelmet, Heringer viszont a bölcselkedés pusztá értelmét is megkérdőjelezte a szociális építés vonatkozásában. Jean-Philippe Vassal fal és ablak nélküli építészeti koncepcióját – az egyébként keveset megszólaló Hild – ugyancsak grimaszos kétkedéssel fogadta. A közönség viszont azt fogadhatta kétkedéssel, hogy tartható lenne Anna Heringer egyébként rokonszenves véleménye arról, hogy a világon mindenütt a bangladesihez hasonló takarékosággal kellene építeni. Vannak ugyanis helyek és funkciók, amelyek eleve felesleges és elképzelhetetlen luxusnak tűnnek egy kelet-indiai perspektívából. Egyetértés talán egyedül abban mutatkozott, hogy a nullás évek pénzügyi válsága egyik irodát sem viselte meg túlzottan.

A tízes évek blokkját Juhanni Pallasmaa előadása vezette fel. A finn professzor esszéisztikus hozzászólása egyszerre volt apokaliptikus, és mutatott kiutat az idegtudományok fejlődésével az építészeti vélt vagy valódi válságából. Beszélgetőtársai egyetértettek abban, hogy az úgynevezett szociális építészeti beteljesíténi látszik az építészeti eredeti küldetését, ám a kizárólag az építésre és a létrehozásra koncentráló gyakorlatok nem feleltethetik azokat a minőségeket, amelyeket az építészeti autonómiája, önfenntartó képessége képes hordozni. Pallasmaa erőteljesen skandináv álláspontot foglalt el, amikor Alvar Aaltóra és az úgy-

nevezett „másik modern” északi képviselőire hivatkozott. Hozzászólásaiban többször idézett Sartre-tól, illetve Rilketől, és az általa választott szöveghelyek szépen illusztrálták az építészeti és a humán mélységes kapcsolatát.

A konferencia – és a kiállítás – Dietmar Steinernek abból az érzetből sarjadt, hogy minden, ami jelenleg történik, már megtörtént a hetvenes években. Ez a sajátlagos végélmény, illetve a hozzá csatolt krízisimpresszió akár borongóssá is tehetné volna a konferencia hangulatát, ha nem lett volna nyilvánvaló talán mindenki számára: a kávéillatú és dekadens Bécsben erről beszélni nemhogy illetlen, de igaztalan is. A konferencia legfontosabb, jóllehet szándékolatlan üzenete ugyanis az lett, hogy az építészeti könnyes ökölgarapadások ellenére sincs válságban. Soha nem is volt, soha nem is lesz. A jellegét tekintve ugyanis optimista szakma, amely folyamatosan, radikális önkritikával kérdez rá műfaji és társadalmi pozícióira.

Dagur Eggertsson, Jean Philippe Vassal, Petra Ceferin az ezredforduló (nullás évek) blokkban

Némiképp lehangoló volt, hogy egyetlen ismerős arccal, egyetlen magyar kollégával sem lehetett találkozni. Ismerve az ORIS-konferenciákon megjelenő előadókat, ez nem egy befoghatatlan kör. Vedran Mimica és Petra Ceferin, Dietmar Steiner és Moravánszky Ákos: régi ismerősként üdvözölték jelen sorok íróit is. Miközben inkább a gyakorló építésznek és az egyetemi elitnek – legyenek ők akárkik is – illett volna itt felvonulni. De nem. Senki. Kétségtelen tény, hogy alapvetően változott meg az építészeti és a médiumok kapcsolata az elmúlt tizenöt évben. Az is tény, hogy az elektronikus publikálási lehetőségek vetettek némi szórt fényt a hazai építészeti eseményekre is. Ez viszont nem változtat azon, hogy a hazai építészeti oktatás még mindig nincsen a térképen, hogy még mindig a magyar organikus építészeti, konkrétan Makovecz Imre az egyetlen építészünk, aki elhelyezhető az európai koordinátarendszerben. Bizonyára rengeteg oka van ennek, de a helyzetért felelős az a kényelem is, amellyel a nyelvi és építészeti gettónkba fészkeljük magunkat.

Wesselényi-Garay Andor, Csanády Pál

fotó: ArchitekturZentrum Wien; eSel.at / Lorenz Seidler

Lenyűgöző labirintus

Lukovich Tamás könyvéről

Igazán szerencsésnek mondhatja magát az a szakember, aki életében két opus magnumot is letehet az asztalra. Lukovich Tamásnak megadatott ez a kegy. A kortárs hazai urbanisztika egyik meghatározó alakja, bizonyos tekintetben megújító teoretikusa egy másik évezredben, annak is a legvégén a városépítészet posztmodern kori kihívásairól adta közre összefoglaló munkáját, amely ma már kötelező tananyag. Szembeszállva a kicsit bölcsészes, kicsit holisztikus megközelítéssel, összegezte és magyar viszonyokra fordította le mindazokat a tapasztalatokat, amelyeket első sorban angolszász országokban – azon belül is kiemelten Ausztráliában, Sydneyben, az Új-Dél-Wales-i Egyetemen – halmozott fel. Ebben a gyakorlatias tudományágban, amely nemcsak épített környezetünket, de életmódunkat is alapvetően befolyásolja, hirtelen, szinte egyik pillanatról a másikra megjelent szervező elvként a rend, ami csodák csodájára képes volt emberarcú, emberléptékű is lenni. Igaz, ehhez előzékenyen magába kellett fogadnia a rokon társadalomtudományok eredményeit, a szociológiától a pszichológián át a közgazdaságtanig. Bár nem lehet mondani, hogy a hatalomgyakorlók mindenben elfogadták volna a felkínált sorvezetőt, immár nem lehetett azt mondani, hogy nem létezik ilyen.

Közel húsz év múltán most egy másik nagy

összefoglaló bravúrnak lehetünk tanúi. Lukovich Tamás – aki katedrát kapott a Szent István Egyetem Ybl Miklós Építéstudományi Karán – ezúttal az építészet, pontosabban az építészetelméletet vette górcső alá. Egy heterológia nyomában csalogat bennünket az építészetelmélet varázslatos világába, az ő szóhasználatával: ebbe a lenyűgöző labirintusba. Nem túl köldöknéző dolog egy félig műszaki tudománynak, félig művészetnek nevezett határterület elméleti hullámszását, a teória történetét megírni? Csupán első pillantásra az –, ha belefog az ember az olvasásba, akkor máris intellektuális kalandregény. Annyi mindent gondolt már az ember az évszázadok és évezredek során annyi mindenről – miért éppen az építészet volna kivétel? A humán gondolkodás olykor szélsőséges teljesítményeinél pedig semmi nincs izgalmasabb. Lukovich Tamás diszkrét fonalat ad a kezünkbe ebben a villódzó útvesztőben, hogy megpróbáljunk eltalálni saját magunkhoz.

Itt is a rend az, ami kiemel a káoszából, bozótvágo késével utat vág a dzsungelben. Tisztázni kell, mi az, hogy elmélet; mi az, hogy építészet – és akkor már nem lehet túl nagy baj. S hogy nem lehetséges egyszer s mindenkorra tisztázni? Annyi baj legyen. Az építészetelmélet változó természete például konkrét alfejezet ebben a könyvben. Nem kerülhető meg az építészeti kritika, ahogy a filozófia sem –, az intellektuális epicentrum: Bécs, Frankfurt, Weimar/Dessau, Chicago, Párizs és Los Angeles. E felsorolásból is látszik, hogy (amint Lukovich külön fel is hívja a figyelmünket) ez a diszciplína még mindig erősen Nyugat-központú, jobbra az atlanti övezetre korlátozódik. De felbukkannak e szórakoztató tankönyvben olyan szempontok is, mint a politika, a kulturális gazdaság, az elidegenedés, a közösségi kommunikáció, a szimbólumok, sőt a humor. S mi sem természetesebb, mint hogy szerepet kap a szemiotika és szemantika, a divatos gendertudomány, és a környezeti kérdések is.

A tarkabarka jelenségcsoportot párhuzamosan lehet és kell kronológiai és tipológiai dimenzióban vizsgálni. Az emberi igények közül pedig csupán az egyik az esztétikai szempont – a kognitív, a fiziológiai, a biztonsággal, az önmegvalósítással, a megbecsültséggel és hovatartozással kapcsolatos igények mellett. A

kutatási módszerek számbavétele után muszáj egy vargabetűt tenni a tudományfilozófia felé is, mint ahogy tisztázni kell a tervező hozzáállását a közösségi kultúrákhoz, az emberekhez, a természethez, az épített környezethez, a tervezési folyamathoz és a technológiához. Nem haszontalan bepillantani a különféle

karták, kiáltványok és ajánlások világába sem – elvégre a bürokrácia is a világunk organikus része.

A tematikai dimenzió taglalása során a szerző persze rögtön a legnagyobb és legrágósabb falatba, az esztétikába botlik. Ez sem vegytiszta esszé, hanem része a rend eszményének: a szubjektivizmus mellett megfogható objektív sajátosságai is vannak. Ilyen például a színek és a színezés, amiért alkalomadtán akár öle is megyünk. Nem kerülhető meg a tér sokféle értelmezése, a promenadológiai torkolló térszervezési „művészet” sem: itt észrevétlenül már vissza is csatoltunk az urbanisztikához.

Merthogy minden mindennel összefügg, még ha labirintusszerű útvonalakon, s olykor zsákutcákba torkollóan is törünk előre. Ezért nem nélkülözheti ez a módszeres összefoglalás a konkrét esettanulmányokat, mégpedig a lakás-otthon témakörében, a magasházak létjogosultságát firtatva, vagy éppen az építési és városrendezési szabályozás alternatíváit illetően. A lehetséges teljességre törekvő könyvet a nemzetközileg számon tartott építészeti elméleti szakemberek névsora, a hivatkozott filozófusok katalógusa, a fogalmak és idegen kifejezések magyarázata, szakirodalmi lista, illetve név- és tárgymutató egészíti ki.

Voltaképpen irigylésre méltók azok az építészhallgatók, akik készen kapnak egy lehet-

séges szakmaifilozófiát, ahonnan elrugaszko-
hatnak a választott hivatás mindennapjaiban.
Lukovich Tamáson kívül minden bizonnyal
megvan ebben a maga része a mesterként
tiszteelt Jon Lang professzornak, Sandy
Cuthbertnek, Hans Westerman professzor
emeritusnak és néhai Elias Duek-Cohennek is.
A megszerezéshez felhalmozott tapasztalatok
város-gombostűi is négy földrészen szóród-
nak: a szerző Sydney-ben, Los Angelesben,
San Franciscóban, Bostonban, New Yorkban,
Torontóban, Vancouverben, Londonban, Ox-
fordban, Edinburgh-ben, Jeruzsálemben és
Hongkongban alakíthatta az e kötetben kije-
gecesedett szemléletét. Amely persze nem
nélkülözte a hazai inspirációkat sem: így pél-
dául a Meggyesi Tamás és a nemrégiben el-
hunyt Vidor Ferenc professzor emeritusokét,
Klein Rudolf professzorét, Gordos Tamás tör-
ténészét, a közvetlen, Ybl-es kollégák közül
pedig Klein Rudolfét, Csontos Györgyiét,
Markó Balázst vagy Kiss Gyulát.

Lukovich Tamás tehát korántsem légüres térben alkotta meg bízvást mérföldkönek nevezhető művét. Azt a könyvet, amely az építészet teoretikus kérdéseit is emberközpontúan tárgyalja, tehát a szó klasszikus értelmében humanista munka. Ebben a „tárlatvezetésben” szerinte őszinte kíváncsiságra, empátiára, leleményre, kitartásra, türelemre és némi jártasságra van szükség a társtudományok egész sorában: a környezet- és szociálpszichológiában, a szociológiában, a kulturális antropológiában, a filozófiában, a geográfiában, a történelemben, valamint a politikai gazdaságtanban is. Ez értelemszerűen már több mint egyfajta interdiszciplináris megközelítés; ez már maga a heterológia: egy olyan rendszeré, melyet eredetileg különböző – funkciójú, szerkezetű, értékrendű – eltérő eredetű dolgok alkotnak. A heterológiát persze nevezhetnénk szintézisnek is, ha nem félnénk annyira a hangzatos szavaktól. Egyébként is: miféle szintézis az, amely nemcsak olvasmányos, hanem szórakoztató is? Miközben korántsem feleség: minden szava úgyszólván patikamérlegven van kimérve. A labirintus ily módon legkevésbé sem a tévelygés jelképe: a szerző saját bevallása szerint a „beavatási út” vagy az „üdvözülés útja” inkább mitikus jelentésrétegére utal. Merthogy a labirintusok nem egyszerűen útvesztők: Lukovich Tamás úgy tart-

ja, azért kanyarognak olyan rejtélyesen, hogy az ember elgondolkodva járjon-keljen a szimbolikus rejtvények között.

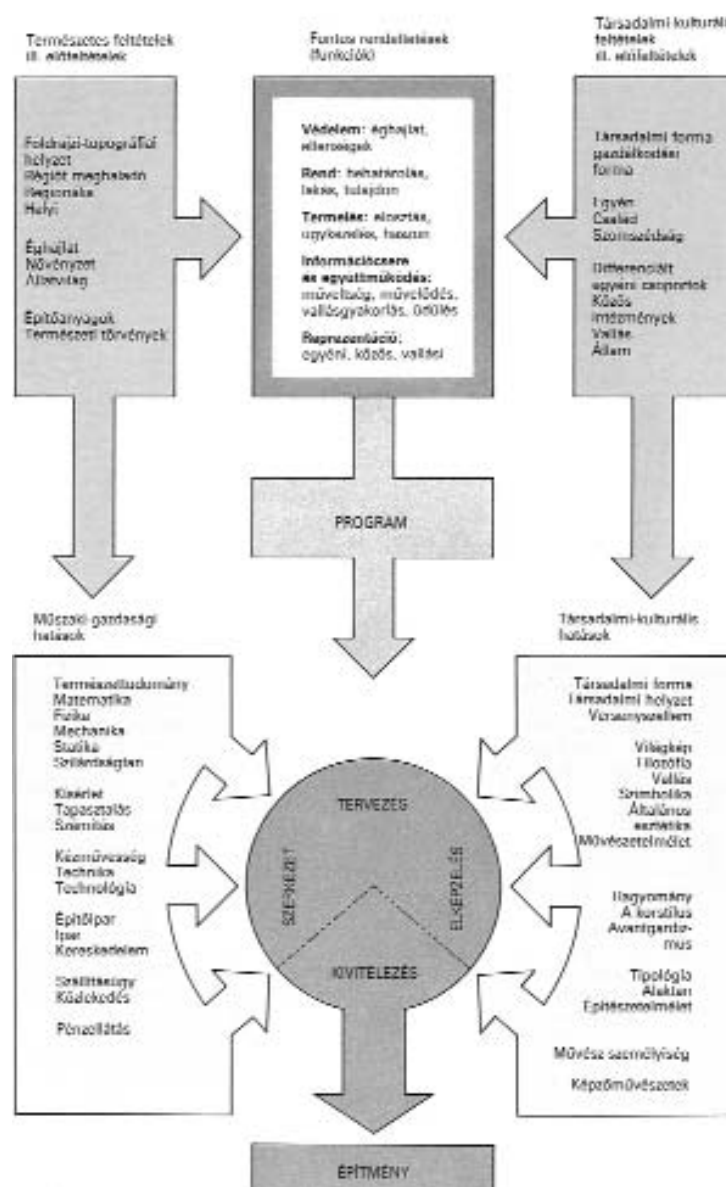
Mint ilyen, a könyv a diákság mellett egy szélesebb szakmai közönséget, sőt egy érdeklődő laikus értelmiségi réteget is jó eséllyel céloz meg. Inkább szemlélni, bemutatni és magyarázni igyekszik, semmint értékelni, pláne ítélkezni. Értéksemlegesség persze nem létezhet, de a részrehajlás elkerülésére való el-tökélt szándék igen. Miközben a szerző tagadja a politikamentességet, s a politika oktrojálásának lehetőségét sem zárja ki építészeti eszközökkel, vagyis úgy tartja: minden birodalom igyekszik létrehozni a maga Rómáját.

A bevezető fejezet élén két – egymásnak részben ellentmondó – mottó áll. Az egyik a már említett Cuthbert professzortól, aki szerint „az építészek bámulatosan arrogáns em-

berek, mert azt tanulják, hogy mindent, az egész világot meg tudják tervezni”; míg a másik Scott Browntól: „Az építéseknek nem volna szabad várostervezéssel foglalkozniuk, mert túl sok mindent tesznek esztétikai okokból. Talán a papok lennének a legmegfelelőbb várostervezők, hiszen ők morális szempontból cselekszenek.” A Terc Kiadó által megjelentetett igényes kötetet lapozgatva hol az arroganciaképzet, hol az illetéktelenség érzete kerekedik felül bennünk. Lukovich Tamás morális hozzáállásához aligha férhet egy szemernyi kétség, úgy hiszem, mégis akkor járunk mindannyian a legjobban, ha egyelőre nem kéri haladéktalan felvételét a papi rendbe.

Csontos János

(Elhangzott a Fuga Építészeti Központban)

**Az építészet társadalmi-
gazdasági kontextusa
(Müller-Vogel:
Építőművészet, SH atlasz,
Springer, Budapest, 1993)**

CPR adattár

A 275/2013. (VII. 16.) Korm. rendelet szerint

MÁR A TERVEZŐ A FELELŐS

az épületbe kerülő építési termékek
műszaki teljesítményéért!
Csak az érvényes magyar nyelvű
teljesítménynyilatkozat alapján szabad
terméket betervezni!

A jogszerű, szakszerű
és gyors termékkiírásban
INGYENES segítség a

CPR.hu

- ✓ kereshető, szűrhető adatbázis a gyártók teljesítménynyilatkozatai alapján
- ✓ cégek és szakmai szövetségek termékkiírási ajánlásai
- ✓ a jogszabálynak megfelelő, kinyomtatható termékkiírási dokumentáció

A b s t r a

A NECROPOLIS OF TOMBS

14

RESTORATION OF THREE INDUSTRIAL BUILDINGS, ÓZD, HUNGARY BY GYÖRGYI CSONTOS

Rehabilitation of disused industrial buildings often occurs when someone intervenes with the desire to demolish them. In this case three large buildings have been saved, cleaned back to their structural shells then given a new lease of life. Following the need to save these three buildings the land surrounding them has been redeveloped as a public garden to linking each part in such a way as to create a wealthier use of urban space.

CONTEMPORARY PORTUGUESE BRUTALISM

22

CARRIAGE MUSEUM, BELÉM, LISBON, PORTUGAL BY PAULO MENDES da ROCHA

Ever since 1905 Lisbon has had a museum in which horse drawn carriages have been displayed. The newest building to display this collection functions as a white catalogue in which the exhibits are presented. The brutal approach to museum design allows for a concise, informed tour of its items without further ado. Technically the building does that which it is expected to, no more, no less. Fully documented as a BIM based project allowing for further development and analysis.

TAMED HADIDISM

26

MUSEUM OF ART, ARCHITECTURE AND TECHNOLOGY, LISBON, PORTUGAL BY AMANDA LEVETE

Built with the intention of reuniting the community with its relation ship to the sea, via the Tagus River, this exhibition space can be walked around, upon and within. Decorated in three dimensional ceramic tiles, for which Portugal is renowned, this artificial hill or wave form raises questions of authenticity that some chose to agree to disagree with the suitability of the result. A tamed version of ideas put forward by Zaha Hadid?

A NEW PHENOMENON IN CONTEMPORARY INDUSTRIAL ARCHITECTURE

30

RICOLA HERBAL CENTRE, LAUFEN, SWITZERLAND BY HERZOG, DE MEURON and MARBACH

Multiple references to works by this Swiss practice point towards the desire to test the limits of contemporary architecture when applied to industrial building solutions. Here a relatively standard steel framed unit has been clad in precast rammed earth external wall panels. This is not only a move towards responsible sourcing of raw materials it also helps support the end users desire to present a product, herbal medicine, as a correct solution.

HUMAN SCALE AND SCALE

34

BUDAFOK NEIGHBOURHOOD MARKET, BUDAPEST, HUNGARY

BY ANDRÁS TIBOR KERTÉSZ

First impressions of this market hall suggest a development that is monumental in scale, more due to placement of forms and surface coverings, in reality here can be found a project of down to earth human proportion. Skilfully working with a limited palette of materials, brickwork, perforated steel sheeting and concrete a functional space has been created that is well-lit whilst easy to maintain. Above all this market hall has helped to facilitate a better sense of community.

PAYS FOR ITSELF

38

PACKAGING MATERIAL PLANT, SÓSKÚT, HUNGARY BY PÉTER VÉKONY

The key to developing a successful industrial unit often depends upon awareness of energy use, efficiency and allowing for future expansion. This building produces part of its energy needs, harvests rainwater and makes the most of natural daylighting. As the process taking place within the building is optimised, so has the external appearance and non-manufacturing spaces. The building reflecting the process and management philosophy.

PRECISION ICON

42

SWISS KRONO OSB FACTORY, VÁSÁROSNAMÉNY, HUNGARY

BY CSABA and ÁRPÁD FERDINAND

A high-tech process, making OSB boards, has been located in a complex of buildings that reflect the advanced level of contemporary manufacturing. Instead of placing everything within a single box elements of the process have been deliberately expressed as part of the built language. In doing so existing buildings at this plant have been successfully adapted, integrated with the new to provide an iconic approach to the manufacturing industry.

METSZET: BIRTH OF A SCIENTIFIC JOURNAL

49

RECOGNITION BY SCOPUS FOR ACADEMIC WRITING IN HUNGARY AND MD-EASTERN EUROPE BY VILMOS KATONA

Metszet is a scientific knowledge based periodical that has established its position within the Scopus academic community for delivering a correct approach to writing about architecture as a science. Relationships being drawn to environmental technology, structure, urbanism, protection of monuments, construction methods to list a few. Scopus employs a system of shared abstracts and cross referencing to form a network of knowledge.

a mi Otthonunk

- » Háznéző, lakásbemutatók
- » Építészeti, lakberendezési ötletek
- » A jövőre gondolva: építsünk passzívházat!
- » Szakértő tanácsok építőknak, felújítóknak

Digitálisan is olvasható

a digitalstand és a dimag weboldalon!

Csontos Györgyi

Molnár Péter- és Ezüst Ács-ceruza-díjas építész, szakíró, építészeti filmek szerkesztője és rendezője. Doktori címét (DLA) 2012-ben, a „Mediális építész” témájában védte meg.

Épülettervezést oktat egykori építész iskolájában, a Szent István Egyetem Ybl Miklós Építéstudományi Karán. Több építészeti témájú könyv szerzője (pl. Ózdi munkáskolóniák 1861–1970, Kráter, 2001, Vass Tiborral), és filmprodukciónak szerkesztője (pl. Tizenkét kőműves I-XXXVI. 2005, 2007, 2010, Csontos Jánossal). Építésztervezői tevékenységét 2013 óta a Mixa Stúdió vezetőjeként végzi (pl. „Ózdi Kultúrgár”-projektek vezető tervezője).

Ferdinánd Árpád

Vezető tervező, 1994-ben végzett a BME építészkarán, közben a Technische Universität Graz Építész Karán végez tanulmányokat. Dolgozik Volker Giencke irodájában Grazban utána saját irodát alapít. 1998-ban Ferdinánd Csabával megalapítja jelenlegi irodáját a Ferdinánd és Ferdinánd Építészroda Kft.-t. 2001 óta több publikációja jelent meg. Számos tervpályázaton sikeres.

Ferdinánd Csaba

1994-ben végzett a BME építészkarán, utána a Technische Universität Dresden-en folytatott posztgraduális tanulmányokat. Pár évi németországi tervezői gyakorlat után 1998-ban Ferdinánd Árpáddal megalapítja jelenlegi irodáját, a Ferdinánd és Ferdinánd Építészroda Kft.-t. 2006 óta folyamatosan publikál. Számos tervpályázaton sikeres.

Herzog & de Meuron

Pierre de Meuron és Jacques Herzog 1978 óta terveznek közösen, a Herzog & de Meuron irodát azonban csak 1997-ben alapították Bázelen. Vezető partnerek: Christine Binswanger, Ascan Mergenthaler, Stefan Marbach. 2001-ben kaptak Pritzker-díjat, 2007-ben a RIBA Gold Medalt, az iroda jelenleg 400 fős.

Kertész András Tibor DLA

1979-ben diplomázott a BME Építésmérnöki Karán diplomadíjjal, 1985-ben az ELTE Francia szakán. 2005-ben szerzett DLA fokozatot a BME-n. 1998–2005 között a BME ÉPK Középülettervezési Tanszék külső oktatója, 2008–2012 között az Ipari és Mezőgazdasági Épülettervezési Tanszék docense, 2015-től a Pécsi Tudományegyetem PMMIK egyetemi tanára. Ybl-díjas, többszörös nívódíjas.

Bán Dávid

2000-ben szerzett kulturális antropológus diplomát a Miskolci Egyetemen, majd az ELTE és a párizsi EHESS közös képzése befejeztével 2010-ben városkutató doktori címet. Kutatási területe a nagyvárosok, azon belül a pályaudvarok térszervezése, amely témából 2011-ben jelent meg az Utazás a pályaudvar körül című kötete. Az Építészforum állandó szerzője, de rendszeresen publikál az Octogon és a Magyar Építőművészet folyóiratokban is. A főként globális neveléssel foglalkozó Anthropolis Egyesület egyik társalapítója, jelenlegi elnöke.

Becker Gábor Dr.

Egyetemi tanár, 2005 óta a BME Építésmérnöki Kar Épület-szerkeztetési Tanszékének vezetője, 2006–2014 az Építésmérnöki Kar dékánja. A Nyílászáró szerkezetek, a Bevezetés az épületszerkeztetésbe és az Épületszerkezetek tervezése reguláris, valamint az Üvegszerkezetek című fakultatív tárgy előadója; gyakorló épületszerkezeti tervező és szaktanácsadó.

Burián Gergő

2008-ban szerzett diplomát a BME Építésmérnöki karán. Tanulmányai során félévátallgatáson vett részt a Miami University-n (Oxford, Ohio, USA) és a Norwegian University of Science and Technology-n (Trondheim, Norvégia). 2008 óta a Mérték Építészeti Stúdió, Paulinyi-Reith Múterem munkatársa, ahol több sikeres tervpályázat projektvezetője, majd 2013 óta műteremvezető. 2010 óta Breeam Nemzetközi minősítő. 2013-ban mérnök-közgazdász diplomát szerzett a Budapesti Corvinus Egyetemen. 2014 óta a Moholy-Nagy Művészeti Egyetem Építőművészet DLA képzés résztvevője.

Dobai János DLA

Okleveles építésmérnök (1977). Egyetemi docens (2005), a BME Ipari és Mezőgazdasági Épülettervezési Tanszék vezetője (2008). A (Modern) (Ipari) Építészeti Alapítvány (miea.hu) alapítója, kurátora. Ybl-díjas (1990). Pályáját 1977-ben az Ipartervben Gulyás Zoltán mellett kezdte, 1979–80 között a miskolci Északterv tervezője. 1980–87 között ismét Ipartervben dolgozik. 1980–82-ben a Mesteriskola (akkor: Fialat Építésszek Köre) VI. ciklusának hallgatója, mestere Janáky István. 1987-től 93-ig a Materv tervezője. 1993-ban alapítja vállalkozását a Dobai Építészroda Kft.-t. 2000–04 között közös irodát tart fenn Reimholz Péterrel, akivel több közös munkát is jegyez. 1999-től a BME Ipari és Mezőgazdasági Épülettervezési Tanszék oktatója. 2004-ben DLA fokozatot szerez.

Katona Vilmos PhD

Építész, szakíró, a Metszet főszerkesztő-helyettese. 2008-ban szerzett diplomát a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Építésmérnöki Karán. PhD fokozatát a kar Építész-történeti és Műemléki Tanszékén végzett ösztöndíjas kutatást, számos külföldi és hazai tudományos szereplést (London AAA, Aberdeen RGU, Luzern HSLU, Basel SAM, Sevilla) követően kapta. Kiemelt kutatási területe a kortárs liturgikus építészet. 2010-től négy évig a Műegyetem és a soproni Alkalmazott Művészeti Intézet, jelenleg a Széchenyi István Egyetem óráadója.

Lévai Tamás

Építész, közösségi jóvákatató. Tanulmányait Helsinkiben és a Műegyetemen végezte, diplomadíjjal fejezte be 1999-ben. Szendrői- és Molnár Péter-díjas. A Tarka Építész Múterem alapítója és vezető tervezője, középületek tervezésével foglalkozik elsősorban, a nemzetközi sikerek sorából kiemelkedik a 2010 Sanghaji EXPO Magyar Pavilonja. 2006 óta az ÉME Mesteriskola mestere. A Középülettervezési Tanszéken 1999 óta konzulens és kutató, DLA témája az inverz építészeti gondolkodásmód; a struktúra és a forma kapcsolata a közösségi ter-ekben. Tervezése és tanítása kereső, kutató közösségi együttgondolkodással olvad össze.

Levete, Amanda

Brit építész, az Architectural Association tagja. Pályafutását Richard Rogersnél kezdte, majd kevésel ezután a Poxis & Levete cég megalapítójaként a RIBA a legjelesebb 40 fiatal brit építész közé választotta 1985-ben. Négy évvel később Jan Kaplickývel megalapítja a Future Systems neofuturista építészirodát. Kaplickýnek 1991-től 2006-ig tervezőtársa és felsége, leghíresebb közös munkájuk a birminghami Selfridges Building és a londoni Lord's krikettpálya médiaközpontja, ami 1999-ben Stirling-díjat kapott. Levete 2009-ben önállósodott az AL_A cég élén, ahol legfontosabb projektjei között a Viktória és Albert Múzeum átépítése és a lisszaboni Művészeti, Építészeti és Technológiai Múzeum szerepel, mely idén nyitotta meg kapuit.

Mendes da Rocha, Paulo

1954-ben diplomázott a Mackenzie Presbiteriánus Egyetem Építész Karán, Sao Paulóban. 1957-től számos fontos kulturális épületet tervezett a városban a „Brazil Brutalizmus” jegyében. A FAU-USP professzora 1998-ig. 2000-ben Mies van der Rohe, 2006-ban Pritzker-díjat kapott, idén pedig a Velencei Biennálé életműdíját (Arany Oroszlánt).

Vékony Péter

Árkadia és Podmaniczky-díjas építész. 1991-ben diplomázott a BME Építésmérnöki Karán. 2006 nyarán megalapította saját irodáját, a Nirmana Építésziroda Kft.-t, amelynek tulajdonosa és vezető tervezője. Tervezői tevékenységét lakóépület kategóriában is többször díjazták, műemléki kategóriában az Év Legszebb Homlokzata I. díját is megnyerte. 2009-ben egyik általa tervezett, megépült lakóházát Magyarország 10 legjobb lakóépülete közé választották. Az általa tervezett Hungária fürdő műemléki rekonstrukciója FIABCI Nemzetközi Nagydíjas, Média Építészeti Díjának fődíjasa és emellett számos díjat elnyert. Főépítész, szigorló szakmérnök, tervtanácsi tag és a BME Építésmérnöki Karán a Lakóépülettervezési Tanszék meghívott oktatója.

Ongrádi Melinda

Okleveles építésmérnök, a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Építésmérnöki Karán szerzett diplomát. Szakújságíró, fordító, a Magyar Környezettudatos Építés Egyesülete (HuGBC) tagja. 2009-től a HG.hu internetes építészeti és dizájnmagazin szerkesztő-újságírója, majd a Város rovat vezetője lett. Kutatja az innováció, kreativitás, építészet és dizájn határterületeit, és elkötelezetten támogatja a fenntartható és jövőtudatos irányzatokat.

Ráday Mihály

Kossuth-, Táncsics-, Prima-díjas filmoperatőr, rendező, tévés szerkesztő, a Budapesti Városvédő Egyesület elnöke. Tanulmányait a Színház- és Filmművészeti Főiskolán, majd az ELTE művészettörténet szakán végezte. 1979-ben hozta létre városvédő műsorát *Unokáink sem fogják látni...* címen. Társaival 1982-1983 telén megalapította a Budapesti Városvédő Egyesületet (akkoriban a szabályozás miatt: Városszépítő Egyesület), majd 1986-ban a Város- és Faluvédők Szövetségét, aztán a Nemzeti Panteon Alapítványt. Az SZDSZ színeiben 1990-1994 között országgyűlési képviselő, és tizenhét éven át tagja a Fővárosi Közgyűlésnek, s döntő szerepe volt a város „műemléki alapjának” és „helyi értékvédelmi rendeletének”, a helyreállításokat támogató pályázati rendszerének kidolgozásában.

Timon Kálmán

Aranydiplomás építésmérnök, független kutató, építészeti szakíró. 1965-től számos publikáció és könyv szerzője. 1992-1998 között Budapest XVIII. kerületének főépítésze. 1998-tól 2002-ig a Magyar Építész Kamara kiadványainak szerkesztője. Az Amerikai Épülettervezők Intézetének (AIBD) tagja.

Urbán Erzsébet

2014-ben diplomázott a BME Építésmérnöki Karán. 2012-2013 között az Építészettörténeti és Műemlék Tanszék demonstrátora, 2015 óta ugyanitt PhD hallgató. Kutatási területe a magyarországi római katolikus egyház épületállományának második világháború utáni változásai, valamint a történeti és kortárs építészeti összeegyeztethetősége.

Vég helyi-Sütő Erzsébet

Okleveles építésmérnök, 2000-ben Győrött a SZIF Építésmérnök Karán végzett, majd 2002-ben a pécsi PTE-Pollack Építész Karán okleveles építészé. Mestere Virág Csaba. Tanulmányai után több építészirodában dolgozott építész tervezőként. 2003-tól a Budai Irgalmasrendi Kórház építésze és főmérnöke. 2015-től a Ferdinánd és Ferdinánd Építésziroda Kft.-nél dolgozik építészé.

Wesselényi-Garay Andor PhD

1994-ben diplomázott diplomadíjjal a BME Építésmérnöki Karán. 1995-ben saját építészirodát alapított Osváth Gáborral Gyár, majd 2001-ben önálló irodát W-G-A Psychodesign néven. 2000-től az Alaprajz, 2010-től a *Metszet* folyóirat külsős munkatársa, illetve tanácsadó testületének tagja, 2002-től az Atrium magazin építészeti főszerkesztője, 2006-tól pedig vezető szerkesztője volt. Közel háromszáz építészeti tárgyú cikk, esszé, kritika és tanulmány szerzője, a 2010-es Velencei Biennálé magyar kiállításának egyik kurátora. 2011-ig a Debreceni Egyetem Építésmérnöki Tanszékének főiskolai docense. Jelenleg a NYME-FMK Alkalmazott Művészeti Intézet egyetemi docense Sopronban.

Zöldi Anna

1987-ben végzett a BME Építésmérnöki Karán. 1992-ben színdinamikai szakmérnöki diplomát szerzett, 1992-95 között a BME Rajzi Tanszékén doktorandusz. Néhány év tervezőintézeti gyakorlat után szabadúszó belsőépítészé dolgozott, középfolkon építészettörténetet, belsőépítészeti oktatott. 2004 óta rendszeresen publikál építészeti, belsőépítészeti szaklapokban, az építész fórumon, emellett a revizoronline.com kulturális portál építészeti rovatát gondozza. Építész-publicisztikai tevékenységéért 2013-ban Ezüst Ácscezuza díjban részesült.

MSter és a Purhab

Kirántotta a pisztolyt, csövét az ég felé tartotta, térdeit kissé berogyasztotta, szemeit összehúzta, és várt, ahogy a filmekben látta szakközépiskolás korában. Szerette ezt játszani szinte minden munkakezdésnél, olyan férfias, vagány dolog, ettől jobban érezte magát, és a szilikon kinyomó meg a purhabos pisztoly is tök jó volt ehhez a játékhoz. Odalépett a nagy ablakos teraszajtóhoz, és elkezdte nyomni az új habot a háromujjnyi résbe. Két éve csinálták ezt a munkát, most meg vissza kellett jönni javítani. Akkor is, most is utálta, mert majd másfél órát zötyögtek Pestről a főnök ócska, gázolajszagú és mocskos mikrobuszával. Végignézett az erkélyeken. Lesz mit javítani – gondolta –, három emelet, kétszer 24 szoba, ugyanannyi teraszajtó.

A hab sziszegve jött a patronból, szépen kirojtosodott, dagadozott a résből. Mintha az asszony nyomta volna a gesztenyepürére a tejszínt. Összefutott a nyál a szájában, ajkait élvezettel csücsörítette. Olyan érzéki ajkaid vannak – mondta vagy harminc éve szerelmesen csókolózva az asszony –, de hol van már az tűz! Sóhajtott. Érezte a friss gesztenyepüré és tejszínhab illatát és ízét, hú de szívesen betolt volna egy jó nagy adagot.

Annak idején ezeket a teraszajtókat, ablakokat gyorsan kinyomták a kenyérszínű purhabbal, senki nem látta, hogy a szép, nagy, rezesen csillogó rögzítőcsavarok felét nem is tekerték be. Jól jött az a sógornál, mikor a tetőt javították.

A főnök persze üvöltözött egy sort velük mikor kiderült, hogy kirendelték őket a teraszablakokat javítani, ráadásul garanciális kötelezettségként, ezért most ingyen dolgoznak. Már is az estére gondolt, várta, hogy a BL meccset nézhesse, az asszony mosogatás után behozzon egy tányér süteményt, és nehezen, szuszogva leüljön mellé az elnyűtt kanapéra, a rúgók nyöszörögve fogadják az elnehezült, elformátlanodott testet, mint minden estéjükön az elmúlt években.

Almás pite, Bözsi sütötte – nyögi, de ezt mondani sem kellett, hiszen minden héten így történt. Szokása szerint majd kettő sütit csippent össze tömzsi ujjjaival, és egyszerre tömi a szájába. Azután még vagy négyet. Eszébe jutott, hogy a gyerek a hétvégén lesz harminc éves. Fel kellene majd hívni székájon. Harmadik éve él London mellett avval a kis luvnyával, csak ritkán beszélnek, már nincs is igazán miről, amúgy is nehezen érti ezt a kutyúkkal teli mai világot. Rögtön izzadni kezdett a tenyere, ahogy a számítógépre, a felső fiókban heverő papírosra, az ákombákom betűkkel felrótt kódokra gondolt, és arra, hogy minden egyes alkalommal mennyit küzd ezzel az egésszel. Ha már bekapcsolom a gépet, beszélünk a lánnal is – futott át az agyán. Ő meg egy német szociális otthonban lett ápolónő, mindig elcsacsogta, hányszor többet keres, mint itthon. Mari legalább kitanulta a nővérszakmát, a gyerek meg csak tengett-lengett, foci, haverok, csajok, most meg autót vezetget a Rolls Royce szervizben. Ez a munkája, autózik ide-oda, és még meg is fizetik. Ő persze kimegy az ottani meccsre, onnan küldi a képeket, mindig sörrrel a kezében. Mi meg itt maradtunk az asszonnyal, a házzal – dörmögte. Dühösen kezdte vágni és tördelni a régi, már porló purhabot, a törmeléket és a finom sárga port a hús erdei szél egy pillanat alatt szétfújta. Lenézett a medence mellett sütkérező nyaralókra, akik vidáman jó nagyokat szippantottak a friss, üde hegyi levegőből.

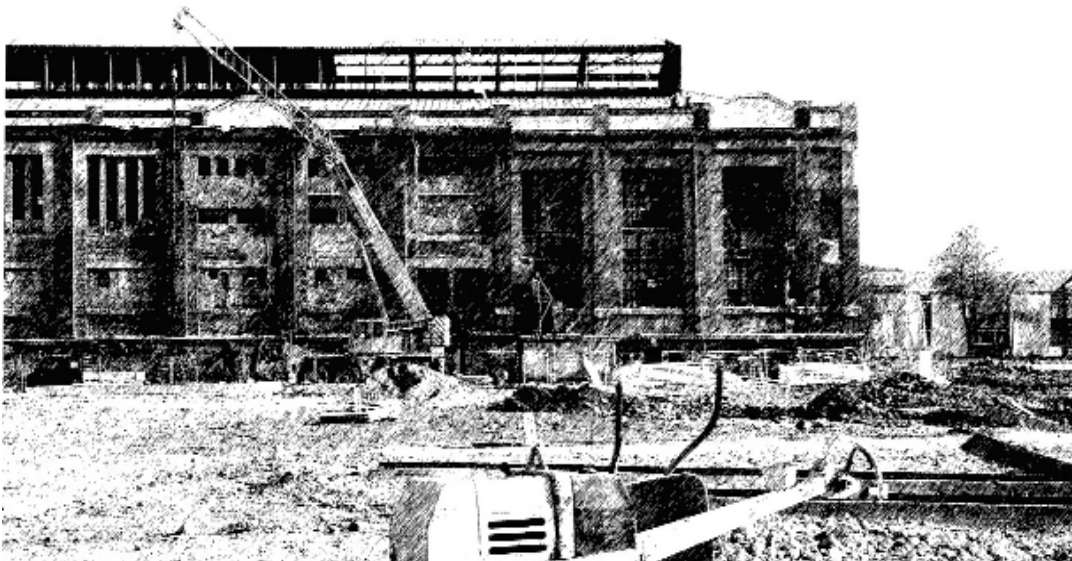
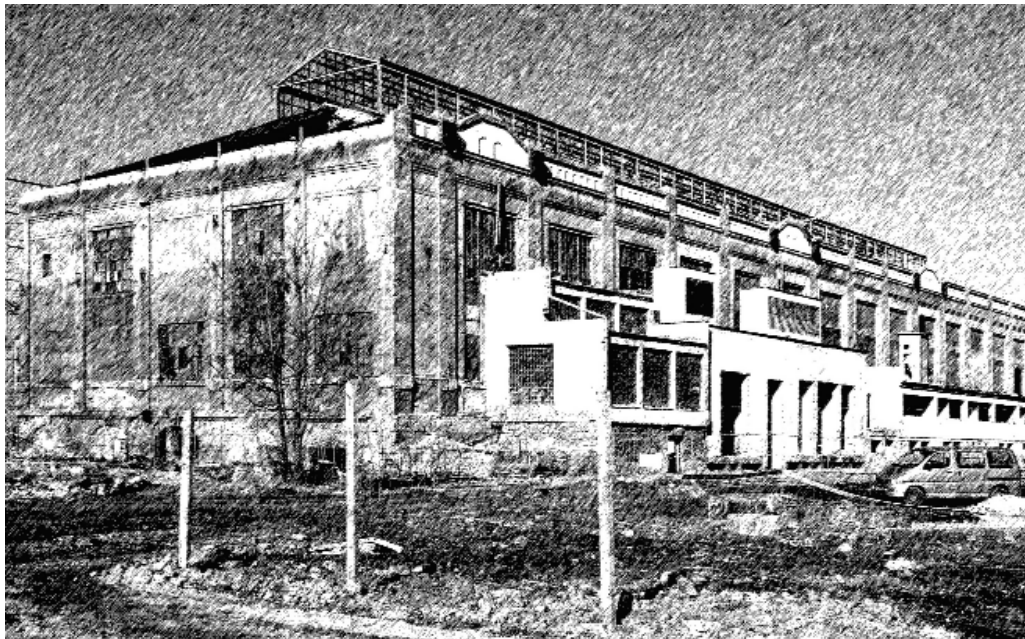
Szöveg és fotó: Ulrich Tamás

www.archmaaik.com

arch.

© HAIK - 2016 - WWW.ARCHMAIAIK.COM - 3088

„Képtelen vagyok követni,
hoggy mikor milyen
építési jogszabály változik...”

„Rengeteg időm elmegy
azzal, hogy megtaláljam a választ
építési jogi problémáimra...”

„Bizonytalan vagyok,
hoggy milyen jogszabályra hivatkozzam
építési jogi vitámban...”

„Tartok tőle, hogy egyszer
bírságot kapok vagy nem fizetik ki
a munkámat, mert nem ismerek
valamilyen jogszabályt...”

ITT A SEGÍTSÉG:

ÉPÍTÉSI § JOG

PONTOSAN, EGYSZERŰEN, KÖZÉRTHETŐEN

- értesítés minden fontos építési jogi változásról
- közérthető, gyakorlatias magyarázatok a jogszabályok értelmezéséhez
- pontos hivatkozások a hatályos jogszabályokra

www.epitesijog.hu

A PORTÁL HASZNÁLATÁVAL

- ✓ naprakészen tájékozódhat az építési jog dzsungelében
- ✓ értékes mérnökórákat takarít meg a gyors információszerzéssel
- ✓ elkerülheti a fölösleges jogvitákat és bírságokat

Időben értesítjük Önt a jogszabályváltozásokról – iratkozzon fel
az **INGYENES** változásértesítőre!

Tájékozódjon az **ELŐFIZETÉS** lehetőségéről és előnyeiről az Építésijog.hu
oldalon!

Most **10 SZÁZALÉK ENGEDMÉNYT** kaphat az
előfizetés árából, ha ezen az oldalon rendeli meg:
<https://epitesijog.hu/elofizetes10szazalek>
és az űrlapon beírja ezt a kódot: SZL-2111-03

GRAPHISOFT[®] ARCHICAD

Palotai út - Társasház

MODERN ÉS ÉPÍTÉSZBARÁT

„Az ARCHICAD 1990 óta segíti folyamatosan a munkánkat. Szeretem, mert messzemenőig figyelembe veszi és támogatja az építésszek gondolkodását és igényeit. Gyorsan, folyamatosan követi a szakmai trendeket, és komplexitása, vizuális megjelenítési megoldásai lehetővé teszik a hatékony és ügyfélközpontú tervezést.”

Pulai Sándor építész
c. egyetemi docens
építész tűzvédelmi szakértő
Pulai Építész Iroda Kft., Zalaegerszeg

